

2024

Výroční zpráva

o činnosti a hospodaření
Masarykova ústavu
a Archivu Akademie věd
České republiky, v. v. i.

2024

Výroční zpráva

o činnosti a hospodaření
Masarykova ústavu
a Archivu Akademie věd
České republiky, v. v. i.

Radou pracoviště projednána dne 19. 5. 2025

Dozorčí radou pracoviště schválena dne 29. 5. 2025

Obsah

Úvodní slovo Rudolfa Kučery, ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR	4
Konference výzkumného programu Identity ve světě válek a krizí	6
Dokončení projektu <i>Přátelství v kontextu politických a literárních zápasů:</i> <i>Tomáš Garrigue Masaryk a Josef Svatopluk Machar</i>	7
Projekt EXPRO – GA ČR <i>Staré mýty, nová fakta v roce 2024</i>	9
Cesta k <i>Nekončícímu příběhu</i> : nad projektem o proměnách obrazu vzniku Československa	10
Nikola Tohma: „Při výzkumu migrace nesmíme zapomínat na pluralitu a nejednoznačnost osobních příběhů migrantů a uprchlíků“	11
Digitální platforma CHIP: revoluční přístup k historickým archivům.	13
Masarykův ústav a Archiv AV ČR a Univerzita v Erfurtu uzavřely memorandum o strategickém partnerství.	14
Křest publikace <i>Stálé vojsko vědecké. Česká akademie věd a umění 1891–1952</i>	15
Webový portál Dělnické kolonie	16
Hledání jazyka. Divadelní adaptace knihy <i>Čertova zed'</i> britského historika Marka Cornwalla	17
Ocenění pracovníků.	18
Informace o složení orgánů pracoviště, o jejich činnosti a změnách	20
a) Výchozí složení orgánů pracoviště	20
b) Změny ve složení orgánů pracoviště	21
c) Informace o činnosti orgánů pracoviště	21
Informace o změnách zřizovací listiny	22
Hodnocení hlavní činnosti včetně informací o výsledcích výzkumné činnosti	23
a) Organizační struktura Masarykova ústavu a Archivu AV ČR	23
b) Činnost vědeckých a odborných oddělení.	23
c) Archivní a servisní činnost	27
d) Činnost knihovny.	27
e) Činnost nakladatelství	29
f) Výzkumné týmy a jejich činnost	31
g) Výsledky vědecké činnosti (výběrová bibliografie).	39
h) Mezinárodní spolupráce	48
ch) Výuka na vysokých a středních školách.	52

i) Účast pracovníků a pracovníc na významných konferencích (výběrově)	52
j) Vzdělávání veřejnosti (výběrově)	56
k) Popularizační činnost (výběrově)	61
l) Grafické znázornění genderových poměrů na pracovišti	63
Hodnocení další a jiné činnosti	64
Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření; zpráva, jak byla splněna opatření k odstranění nedostatků uložená v předchozím roce	64
Stanoviska dozorčí rady	64
Informace požadované zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví	64
a) O skutečnostech, které nastaly až po rozvahovém dni a jsou významné pro naplnění účelu výroční zprávy.	64
b) O předpokládaném vývoji pracoviště	64
c) O aktivitách v oblasti výzkumu a vývoje.	64
d) O nabytí vlastních akcií nebo vlastních podílů	64
e) O aktivitách v oblasti ochrany životního prostředí a pracovněprávních vztazích	65
f) O tom, zda pracoviště má pobočku nebo jinou část v zahraničí	65
g) Informace požadované podle zvláštních právních předpisů	65
Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím	65
a) Počet podaných žádostí o informace a počet vydaných rozhodnutí o odmítnutí žádosti.	65
b) Počet podaných odvolání proti rozhodnutí	65
c) Opis podstatných částí rozsudků soudu ve věci přezkoumání zákonnosti rozhodnutí povinného subjektu o odmítnutí žádosti o poskytnutí informace a přehled všech výdajů vynaložených pracovištěm v souvislosti se soudním řízením o právech a povinnostech podle zákona č. 106/1999 Sb.	65
d) Účel poskytnutých výhradních licencí včetně odůvodnění nezbytnosti poskytnutí výhradní licence	65
e) Počet stížností podaných na postup při vyřizování žádosti o informace, důvody jejich podání a popis způsobu jejich vyřízení	65
f) Další informace vztahující se k uplatňování zákona č. 106/1999 Sb.	65
Příloha: Účetní závěrka a zpráva o jejím auditu	66

Úvodní slovo Rudolfa Kučery, ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR

Úvodník k výroční zprávě tradičně poskytuje příležitost ohlédnout se za uplynulým rokem a reflektovat klíčové momenty v životě našeho ústavu. Jsem přitom velmi rád, že po roce 2023 byl i rok 2024 stabilní a předvídatelný. Díky tomu jsme mohli pokračovat v plném obnovení činnosti jak ve výzkumu, tak i v archivní činnosti nebo v popularizaci. Následující stránky podávají přehled o celé šíři publikací, projektů a dalších aktivit a dobře ilustrují rozmach a pestré výsledky naší práce během uplynulého roku.

Jedním z klíčových počínů bylo bezesporu zahájení a koordinace výzkumného programu Strategie AV21 Identity ve světě válek a krizí, který propojuje osmnáct ústavů Akademie věd ČR. Program nejenže otevírá nové perspektivy pro studium historických a současných krizí, ale rovněž přispívá k širší mezioborové diskusi o formování identit v různých společenských kontextech. Výroční konference výzkumného programu, uspořádaná v prostorách ústavu v říjnu 2024, přinesla hlubší vhled do aktuálních témat a celý program již během prvního roku výrazně zasáhl i do celospolečenských debat v ČR.

V oblasti historického výzkumu jsme završili hned několik významných projektů. Dokončení edice korespondence Tomáše Garrigua Masaryka a Josefa Svatopluka Machara v rámci projektu *Přátelství v kontextu politických a literárních zápasů* umožnilo zpřístupnit veřejnosti téměř osm set dokumentů, které vrhají nové světlo na vztah těchto dvou osobností a zároveň poslouží pro širší studium moderních dějin přelomu 19. a 20. století.

Projekt EXPRO GA ČR *Staré mýty, nová fakta* zaměřený na hudební kulturu 15. století pak završil pětileté bádání vydáním řady publikací v mezinárodně uznávaných nakladatelstvích, v nichž odhalil dosud málo reflektované aspekty hudební produkce vrcholného středověku a položil základ pro další bádání v oblasti historické muzikologie.

Dalším nepřehlédnutelný počinem je i závěrečná monografie projektu *Na cestě k dějinnému vrcholu? Vznik Československa v proměnách historiogra-*

fie 1918–1992/1993. Příhodně nazvaná monografie *Nekončící příběh* zkoumá proměny obrazu vzniku Československa v české a slovenské historiografii 20. století. Projekt ukázal, jak se historické narativy vzniku Československa vyvíjely v různých politických kontextech a jak se téma vzniku Československa promítá do současné společenské debaty. Skvělé výsledky kvalifikovaly tento projekt do elitní kategorie excelentních projektů podpořených Grantovou agenturou ČR.

Důležitý posun jsme zaznamenali i v oblasti digitálních humanitních věd, když jsme prostřednictvím prémie Lumina quaeeruntur, kterou udílí Akademie věd ČR, získali stabilní, pětileté financování. Projekt *Connected History Platform* (CHiP) umožní testovat nové možnosti analýzy a propojení historických dat za přispění umělé inteligence. Projekt navazuje na naši spolupráci s Massachusettským technologickým institutem (MIT) a měl by výrazně napomoci k efektivnější práci s rozsáhlými pramennými korpusy.

Z pestré škály našich popularizačních aktivit jsme pro letošní výroční zprávu vybrali webový portál Dělnické kolonie, jenž mapuje historii zaměstnaneckého bydlení v českých zemích. Portál si za dva roky existence našel stabilní čtenářskou základnu a poměrně nedávno rozšířil svou působnost i na sociální sítě. Ve sféře popularizace přinesl rok 2024 také jeden velmi

netradiční umělecký přesah badatelské práce. Divadelní adaptace knihy *Čertova zeď* britského historika Marka Cornwalla, kterou jsme společně s nakladatelstvím Academia vydali v českém překladu v edici *České moderní dějiny*, byla uvedena v pražském divadle Alfred ve dvoře a nabídla originální pohled na téma sudetoněmecké identity. Propojení historického výzkumu s divadelním uměním ukazuje, že akademická práce může oslovit i širší publikum a podnítit nové formy společenské reflexe.

Jako každý rok podává výroční zpráva kromě vědecké práce přehled též o práci archivní. V ní se dlouhodobě soustředujeme na zpřístupňování archivních fondů a jejich rozsáhlou digitalizaci s důrazem na záchranu unikátních fotografických sbírek.

V roce 2025 tak máme na co navazovat, a to nejen co se týká výše zmíněných aktivit a úspěchů. Historie je živá věda, která propojuje minulost s přítomností a která otevírá nové perspektivy pro budoucnost. V roce 2024 jsme prokázali, že Masarykův ústav a Archiv AV ČR zůstává i v krizové době důležitým uzlem historického výzkumu v České republice. Za to patří dík všem našim kolegyním a kolegům, stejně tak jako partnerům a podporovatelům v Akademii věd ČR i mimo ni. Přeji vám inspirativní čtení.

Konference výzkumného programu Identity ve světě válek a krizí

Od ledna 2024 Masarykův ústav a Archiv AV ČR ve spolupráci s Etnologickým ústavem AV ČR koordinuje výzkumný program Strategie AV21 Identity ve světě válek a krizí, do kterého se zapojilo 18 ústavů Akademie věd ČR. Program si klade za cíl nejen zkoumat v mezioborové perspektivě formování a vyjednávání identit v rámci různých společností a států a mezi nimi navzájem, ale také přispět k lepší orientaci jednotlivce i společnosti v současných krizích různého typu.

Hned v prvním roce řešení dosáhli badatelé zapojení do programu významných výsledků. Dne 23. října 2024 se proto v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR

vou z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR připravili sérii podcastů (Ne)bezpečná věda, které formou rozhovorů s odborníky mapují jednotlivé aspekty vědecké spolupráce s Čínou včetně snahy čínského režimu o prolnutí ideologie a vědecké práce. Podcasty jsou dostupné jak na webové stránce programu (<https://identity.mua.cas.cz>), tak i na dalších platformách (YouTube, Spotify).

Ondřej Lánský z Filosofického ústavu AV ČR a Martin Fotta z Etnologického ústavu AV ČR se shodně zabývají problematikou proměny identit v postmoderní společnosti. Jejich prezentace vyplnily druhý konferenční blok. Zatímco Lánského přednáška se soustředila na krizi

konala k výzkumnému programu konference, která usilovala výběrově představit nejzásadnější badatelské aktivity. Na akci, již se zúčastnil mimo jiné předseda Rady Strategie AV21 Jiří Plešek, vystoupilo celkem devět pracovníků z různých ústavů Akademie věd ČR.

První blok konference otevřela Jitka Močičková z Historického ústavu AV ČR, která se zabývá analýzou přístupu „center“ k formování identity v periferních regionech. Představila výsledky mezinárodního workshopu pro badatele věnovaného národnostním mapám střední a středovýchodní Evropy před rokem 1945. Workshop umožnil vytvořit mezinárodní pracovní skupinu, která v budoucnu hodlá téma národnostních map zkoumat komparativním způsobem. Druhý z řečníků Ondřej Klimeš z Orientálního ústavu AV ČR ve své prezentaci poukázal na to, jak se vědecký výzkum zneužívá v geopolitickém soupeření, proč je i český výzkum pro cizí mocnosti zajímavý, a zvláště na případu Číny vyzdvihl, proč je třeba obezřetnosti. Společně s řešitelkou daného výzkumného tématu Doubravkou Olšáko-

demokracie a rozrůstání oligarchických struktur, během Fottova výkladu si posluchači mohli udělat představu o identitě romských uprchlíků z Ukrajiny. Oba přednášející založili své vystoupení nejen na dlouhodobém výzkumu, ale také na poznatcích z akcí, které díky výzkumnému programu uspořádali. Martin Fotta dosáhl mimoto ke konci roku mimořádného úspěchu, když mu byl udělen prestižní grant ERC Consolidator zaměřený na zkoumání adaptability romských rodin v kontextu válečných konfliktů.

Ve třetím bloku konference mluvil Zdeněk R. Nešpor ze Sociologického ústavu AV ČR o roli náboženství při formování identit. Představil nejdříve náboženskou situaci v České republice a poté přešel k fenoménu rostoucího vlivu pravoslavné církve a k jeho vazbám do zahraničí. Přednáška vzbudila živou diskuzi zejména s ohledem na možné propojení představitelů pravoslavné církve s ruskými státními úřady, případně též s ruskojazyčným organizovaným zločinem. Stanislav Holubec z Historického ústavu AV ČR následně posluchače se-

známil s historiograficko-sociologickou analýzou narrativů sociální nerovnosti v české společnosti od roku 1990 a s nimi souvisejícími změnami sociální identity.

Závěrečný panel patřil tématu národní identity v kulturně-historickém kontextu. Za pražský a brněnský Archeologický ústav AV ČR mluvili Jan Mařík a Balázs Komoróczy, kteří zkoumají historii svých ústavů a propojení archeologického bádání s politickou ideologií. Ve své prezentaci uvedli celou řadu příkladů, kdy československé úřady a komunistická strana přímo zasahovali do procesu identifikace archeologických nálezů a jejich interpretace z etnického hlediska. Jak se rodí identita u dětí pomocí osvojovaných jazyků, zase vysvětlil Filip Smolík z Psychologického ústavu AV ČR.

Konference, již provázal velký zájem zúčastněných posluchačů, jasně ukázala, že výzkumný program Identity ve světě válek a krizí napomáhá k užší vědecké spolupráci badatelů z různých disciplín a také k rozšiřování poznatků popularizační formou mezi široké vrstvy obyvatel. S podobnými setkáními počítáme i v dalších letech řešení výzkumného programu, kdy budou představeny nejen některé z páteřních aktivit jednotlivých zkoumaných témat, ale i jejich klíčové výstupy zaměřené na propagaci vědy směrem k veřejnosti.

Dokončení projektu *Přátelství v kontextu politických a literárních zápasů: Tomáš Garrigue Masaryk a Josef Svatopluk Machar*

Impulesem k vydání korespondence T. G. Masaryka a Josefa Svatopluka Machara bylo získání konvolutu téměř 500 veřejnosti dosud nedostupných dopisů. Cennou akvizici představenou v médiích jako objev století získal Památník národního písemnictví na podzim 2012. Grantová agentura ČR podpořila žádost řešitelky projektu Heleny Kokešové z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a spoluřešitele Petra Kotyky z Památníku národního písemnictví na konci roku 2013. Výstupem byly sborník *Politici, umělci a vědci ve veřejném prostoru na přelomu 19. a 20. století* (2015) a publikace *Korespondence T. G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar. Svazek I. (1893–1895)* vydaná v roce 2017, v níž bylo editováno celkem 183 dokumentů uvedených obsáhlou studií. Následující svazek obsahující 99 dokumentů *Korespondence T. G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar. Svazek II. (1896)* byl připraven a vydán za podpory Strategie AV21 v roce 2019.

Díky projektu podpořenému Grantovou agenturou ČR *Přátelství v kontextu politických a literárních zápasů: Tomáš Garrigue Masaryk a Josef Svatopluk Machar* byly vydány další dva svazky korespondence, na kterých pracovaly dva týmy složené z pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a Památníku národního písemnictví: Helena Kokešová, Irena Kraitlová, Miroslava Květová s pomocí Soni Martinovské (třetí svazek) a Svatopluk Herc, Anna Jonáková, Richard Vašek

v součinnosti s Petrem Kotykem a Helenou Kokešovou (čtvrtý svazek).

V roce 2023 vyšla *Korespondence T. G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar. Svazek III. (1897–1900)*, v níž bylo editováno celkem 255 dokumentů. Mnohostranné zájmy obou pisatelů mají široký záběr: od české i rakousko-uherské politiky (jazyková nařízení, vznik nové politické strany, úsilí o vznik nového deníku, který nakonec vyústil v přeměnu týdeníku *Čas v deník*, tzv. hilsneriáda) a kultury (polemiky, recenze, úvahy, fejetony) až po soukromá a intimní témata (například finanční a rodinné problémy, přátelské vztahy a jejich peripetie). Tematizována je i aktuální tvorba obou osobností.

V posledním svazku *Korespondence T. G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar. Svazek IV. (1901–1932)* bylo editováno 226 dokumentů, zachycujících vztah obou protagonistů v dlouhém časovém období od posledních let habsburské monarchie na úsvitu 20. století do počátku 30. let, kdy jejich přátelství skončilo zásadním konfliktem a rozchodem. V korespondenci se opět objevuje široká škála témat od české a rakousko-uherské politiky, kulturního dění, osobního a rodinného života, soudobých sporů až po literární práci obou osobností. V přílohách jsou nedatované a dříve nezařaditelné fragmenty vzájemné korespondence a 28 dopisů s rodinnými příslušníky.

Celkem tedy bylo ve čtyřech svazcích editováno 798 dokumentů: 762 vzájemné korespondence T. G. Masaryka a J. S. Machara a 36 dopisů s rodinnými příslušníky.

Kromě edic byly též publikovány dva časopisecké články. Studie Martina Klementa uveřejněná v časopise *Historická sociologie* zkoumá fenomén přátelství, který již od starověku přitahuje pozornost filozofů, teologů a v poslední době i představitelů mnoha dalších vědních disciplín. Zabývá se též otázkou, jakým způsobem lze využít dlouhodobou korespondenci pro analýzu vztahu mezi dvěma historickými protagonisty, považovanými za blízké přátele. Článek Heleny Kokešové uveřejněný ve *Zborníku Slovenského národního múzea* se věnuje vztahu rodiny T. G. Masaryka ke Slovensku, zejména k Bystřici, kde Masarykovi opakovaně trávili letní měsíce a kam se později uchýlovali do nově postavené vily.

Grantový projekt završí vydání monografie Vratislava Doubka a Lucie Merhautové *Intelektuál na ces-*

tě politickou krajinou. Osobnost – autorita – struktura před první světovou válkou. Publikace se zaměřuje na postoje intelektuálů k proměňujícím se formám politických struktur od 70. let 19. století do konce první světové války. Na příkladu výjimečných osobností své doby – politika a filozofa T. G. Masaryka a básníka J. S. Machara – sleduje úsilí intelektuálů získat veřejný vliv, a přitom si zachovat jak nezávislost na jakýchkoliv disciplinačních strukturách, tak volnou pozici ke kolektivním identitám.

Projektové výstupy byly během roku 2024 prezentovány na knižním veletrhu Svět knihy Praha, kde byla 24. května zároveň představena celá ediční řada *Korespondence T. G. Masaryka*. Dne 29. listopadu pak Helena Kokešová a Svatopluk Herc vystoupili s přednáškou na literárním festivalu Knihy v Brně. Dne 18. listopadu byl výsledkům projektu věnován jeden z výzkumných seminářů Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Přítomné s výstupy seznámili Helena Kokešová a její spolupracovníci Richard Vašek, Svatopluk Herc, Martin Klement a Lucie Merhautová. Přednášku doplnila powerpointová prezentace připravená Miroslavou Květovou a Soňou Martinovskou.

Helena Kokešová a Lucie Merhautová budou mít v únoru 2025 samostatné přednášky v rámci doprovodného programu k výstavě *Ve štítu pravdy znak. Josef Svatopluk Machar (1864–1942)* pořádané Regionálním muzeem v Kolíně. Další prezentace všech čtyř svazků *Korespondence T. G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar* spolu s představením monografie *Intelektuál na cestě politickou krajinou* proběhne na veletrhu Svět knihy Praha v květnu 2025.

Projekt EXPRO – GA ČR

Staré mýty, nová fakta v roce 2024

Společný vědecký projekt Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a Filozofické fakulty Univerzity Karlovy *Staré mýty, nová fakta: české země v centru hudebního dění 15. století* byl v roce 2019 zahájen s menším zpožděním a stejně tak bude v roce 2025 uzavřen. Důvod je prostý: Vedle překážek způsobených omezeními během pandemie covidu-19 do průběhu jeho řešení zasáhla i tragická smrt členky projektového týmu Lenky Hlávkové 21. prosince 2023 při střelbě na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

V roce 2024 se členové týmu ujali finalizace svých publikačních výstupů a přípravy k jejich vydání. Tatáž činnost ostatně zaměstnávala i ostatní členy týmu, kteří pracovali na příspěvcích k hudbě a hudební kultuře v Čechách v období vrcholného středověku, renesance a novodobého druhého života mistra Jana Husa a husitství v hudbě. Zejména se to týkalo kapitol do kolektivní monografie *Music in Fifteenth-Century Bohemia: Between Reform and Identity Building*, kterou vydá nakladatelství University of Rochester Press a do níž přispěli Hana Vlhová-Wörner, Rhianydd Hallas, Eliška Baťová, Jan Ciglbauer, Lenka Hlávková a Viktor Velek. Probíhala též finální redakce monografie *Vyšší Brod 42: A Unique Music Source from Pre-Hussite Bohemia*, plánované nakladatelstvím Karolinum na rok 2025, mezi jejímiž autory najdeme Hanu Vlhovou-Wörner, Jana Ciglbauera a Lenku Hlávkovou ve spoluautorství s Pavlem Kodýtkem.

Během projektu vznikly celkem čtyři knižní publikace (z toho jedna dvojjazyčně v angličtině a češtině), jedenáct článků v mezinárodně uznávaných odborných časopisech a desítky kapitol v odborných knihách. Zvláště je třeba vyzdvihnout dvě monografická čísla mezinárodního časopisu *Journal of Alamire Foundation* (čísla 2/2022 a 1/2023) s příspěvky z konference „The Rhythm in Music and in the Arts in the late Middle Ages“, v nichž se role hostujících editorek ujaly Rhianydd Hallas a Hana Vlhová-Wörner. Do připravované reprezentativní publikace *Cambridge History of Music in Czech Lands* nakladatelství Cambridge University Press přispěli Viktor Velek a Hana Vlhová-Wörner. Ta zároveň pro nakladatelství Academia dokončuje rozsáhlou monografii *Chorál a jeho proměny v Čechách* a v loňském roce publikovala studii „The Last Pages of the Jistebnice Kancionál. The Repertory of the ‘Additamenta’ Section (ff. 111r–132v)“ v periodiku *Hudební věda* (č. 4/2024). Viktor Velek se v minulém roce vrátil k osobnosti, již projektový tým věnoval velkou pozornost hned na samém začátku. Nestora vý-

zkumu středověké hudby Zdeňka Nejedlého přiblížil ve dvoudílné studii „Čert ví, co s tím Nejedlým počít!“ z pohledu karikatury, satiry, vtipu a kupletu (*Opus Musicum*, č. 4 a 5/2024). Jan Ciglbauer umístil v renomovaném oborovém časopise *Plainsong and Medieval Music* studii „A young teacher’s music in mid-fifteenth-century Bohemia: the peculiar case of Crux de Telcz (1434–1504)“, jež vyjde na jaře 2025. V roce 2024 též dokončil studii „A Manuscript with a ‘migrational background’? A Glimpse into the Music of non-Hussite Bohemia“, v níž se zabývá dosud téměř nereflektovanou sbírkou písňových textů z univerzitního a cisterciáckého prostředí z doby husitských válek. Tato studie by měla vyjít v prestižním časopisu *Music & Letters*.

Ohlédnutí za projektem nabízí širší spektrum aktivit. Značného mezinárodního ohlasu se dočkaly prezentace metodologie vydávání digitálních hudebních edic (mezinárodní konference Společnosti pro hudební vědu v Athénách v roce 2022, konference projektu *ECHOES* v Lisabonu v roce 2024, série přednášek k Digital Musicology na univerzitě ve Freiburgu v roce 2022), kterou na příkladu antifonáře *Jistebnického kancionálu* vypracovali společně Jan Hajič a Hana Vlhová-Wörner. Součástí projektu byl disertační projekt Rhianydd Hallas věnovaný liturgickému dílu pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna (připravená hudební edice bude publikována v jedné z řad Ústavu pro středověkou hudbu v kanadském Kitcheneru). Během projektu byly odborné i popularizační akce projektového týmu příležitostně doplňovány o ukázky v podobě živých koncertních vystoupení.

Závěrem je třeba zmínit, že se členům týmu podařilo na končící projekt navázat uplatněním v nových

vědeckých projektech. V případě Hany Vlhové-Wörner je to projekt *Recepce francouzské liturgické hudby ve střední Evropě ve vrcholném středověku* (GA ČR a DFG), Jan Hajič se věnuje projektu *Genome of Melody* (Cultural Evolution Society a John Templeton Foundation) a vede tým výpočetní gregorianistiky jako spoluřešitel mezinárodního projektu *Digital Analysis of Chant Transmission* (SSHRC, Kanada). Rhianydd Hallas

získala na léta 2022–2024 projekt na podporu mobility postdoktorandů, věnovaný fenoménu kontrafakt v pozdním středověku. Viktor Velek bude v roce 2025 participovat na projektu Strategie AV21 „Co Čech, to Rakušan“: *podoby českých identit na prahu 20. století na příkladu soutěže o novou českou vojenskou píseň jako projevu loajality rakouskému státu (1916)*.

Cesta k Nekončícímu příběhu: nad projektem o proměnách obrazu vzniku Československa

Samotný počátek výzkumu, v němž se tým kolem Jana Hála zabýval měnícím se vztahem české a slovenské historiografie ke vzniku Československa, nepostrádal jistou symboliku. Návrh projektu nazvaného *Na cestě k dějinnému vrcholu? Vznik Československa v proměnách historiografie, 1918–1992/1993* byl totiž do soutěže vyhlašované Grantovou agenturou ČR podáván v roce 2018, tedy v době, kdy si česká veřejnost takřka na každém kroku připomínala sté výročí této přelomové události. Díky této shodě okolností získal řešitelský tým hned dvojnásobnou výhodu. Na jedné straně mohl doslova na vlastní oči pozorovat, jak se vznik samostatného československého státu stával předmětem

nejrůznějších diskuzí, zamyšlení, ale i čirých spekulací. Na straně druhé dostal příležitost se do podobných akcí sám zapojit a pokusit se některé výklady korigovat či je uvést do širších souvislostí. To vše členové týmu zpětně vnímali jako mimořádně cennou zkušenost, která mířila k samotné podstatě jejich bádání, respektive k jeho ústředním otázkám – mají historici vůbec možnost zásadně ovlivňovat interpretaci některých dějinných událostí? A pokud ano, jednájí tak na základě politické a společenské poptávky, nebo ze „vznešenějších“, tedy profesních pohnutek?

K velkému jubileu připadajícímu na rok 2018 měli ovšem řešitel Jan Hálek a jeden ze členů výzkumného týmu Boris Moskovič i podstatně osobnější vztah. Oba právě dokončovali výzkum o změnách vnímání Maffie, tajného spolku považovaného za centrum domácího protirakouského odboje za první světové války, během 20. století. Tříleté intenzivní bádání jim na jednu stranu osvětlilo mnohé, dosud spíše skryté, nebo přímo opomíjené aspekty paměti prvního odboje, na stranu druhou se před nimi otevřela celá série dalších, zatím nezodpovězených otázek. Zjistili, že u výkladů o dobrodružném exilu T. G. Masaryka, aktivitách legionářů či o zásluhách „mužů 28. října“ je daleko zajímavější, kdo a v jaké době s nimi přichází, než to, v čem jsou tato líčení obsahově správná či přínosná. Rovněž se sami sebe ptali, nakolik se jedná o československé specifikum a do jaké míry lze naopak podobné kontroverze pozorovat i u dalších nástupnických zemí habsburské monarchie. Zkrátka, záhy si uvědomili, že řadu těchto otázek a nápadů by jen neradi nechali v rovině nezávazných hovorů, lamentování či nicneříkajících glos.

Na rozdíl od projektu věnovaného Maffii, kdy Jan Hálek a Boris Moskovič pracovali jako tandem, byl

tentokrát vytvořen čtyřčlenný tým, do něhož přibývali Tomáš W. Pavlíček a Jakub Štofanič. To se ukázalo jako dobré rozhodnutí, protože se tím výrazně rozšířil okruh badatelského zájmu – zatímco Tomáš W. Pavlíček vnášel do výzkumu komparativní přesah skrze své zaměření na dlouhodobé proměny interpretací vzniku Polska, Jakub Štofanič se věnoval slovenským reáliím, bez nichž by se měnící historická reprezentace vzniku ČSR dala pochopit jen stěží. Slibně zahájené studium pramenů sice v letech 2020–2021 omezila tehdejší koronavirová pandemie, o to více prostoru však měl řešitelský tým pro vzájemné debaty a celkové promýšlení projektových výstupů.

Přestože se výzkum z hlediska heuristiky a metod v řadě ohledů podobal jiným badatelským počínům, byl v některých ohledech specifický. Jelikož řešitelé zájmovali, jak vznik Československa interpretovaly jednotlivé generace historiků, vedli poutavé pamětnické rozhovory s více jak desítkou z nich. Do paměti se jim zvláště vryla osobitá vyprávění Jana Galandauera, Dušana Kováče, Martina Kučery, Jiřího Raka či Josefa Tomeše. Ačkoliv jejich výpovědi primárně posloužily k získání odpovědí na otázky, které je s pomocí písemných pramenů zodpovědět obtížné, byla pro ně vzájemná setkání mimořádným, až dojemným zážitkem i z hlediska osobního.

Když se čas vyměřený pro řešení projektu už neúprosně blížil ke konci a svou podobu získávala i finální monografie, pojmenovaná v duchu fantasy románu Michaela Endeho *Nekončící příběh*, stávali se s určitou

nadsázkou zajatci vlastních metod. Několik let intenzivně zkoumali, jak se jednotliví historici mnohdy velmi svéhlavě pouštěli do (de)konstrukce událostí souvisejících se zrodem Československé republiky. Nyní ovšem obdobnou zkoušku museli podstoupit i oni – jejich analýzy totiž najednou měly být předmětem stejné kritického, ba nesmlouvavého posouzení, a to z řad laické i odborné veřejnosti.

Nadmíru příznivé ohlasy, s nimiž se kniha dosud setkala, vnímá celý autorský kolektiv jako mimořádnou poctu. Nejedná se přitom jen o uznání ze stran kolegů z oboru, které se mimo jiné odráží v přibývajících citacích a doporučeních. Nemenší potěšení totiž přináší fakt, že se téma opakovaně stává předmětem popularizace – účast řešitelů v podcastech Přepište dějiny a Minulost není historie či v rozhlasovém pořadu Stopy, fakta, tajemství se přitom zařadí k nezapomenutelným zážitkům. Do stejné kategorie jistě patří i jedna nominace na knihu roku v anketě uspořádané *Deníkem N*. Při každé takové prezentaci si řešitelé ale zároveň uvědomovali, že by svůj výzkum jen stěží realizovali bez těch, kteří se problematikou vzniku Československa zabývali dávno před nimi, často ve zcela odlišných společenských i odborných poměrech. I proto považují excelentní hodnocení projektu ze strany Grantové agentury ČR za poctu náležející hned několika generacím historiků, z nichž si – možná poněkud troufale, ale o to vděčněji – dovolili učinit předmět svého bádání.

Nikola Tohma: „Při výzkumu migrace nesmíme zapomínat na pluralitu a nejednoznačnost osobních příběhů migrantů a uprchlíků“

Historička Nikola Tohma věnující se migraci a uprchlictví do socialistického Československa v rozhovoru představuje své odborné působení v projektech ERC Consolidator Grant a OP JAK.

Kdy a jak ses stala členkou týmu projektu ERC *Unlikely Refuge?* a čemu ses ve svém výzkumu věnovala?
V projektu ERC *Unlikely Refuge? Refugees and Citizens in East-Central Europe in the 20th Century* jsem

od samého počátku, tedy od září 2019. Do mezinárodního týmu, vedeného Michalem Franklem, jsem se přidala v poslední fázi doktorského studia. Studium jsem absolvovala jako meziuniverzitní (tzv. cotutelle) v oboru Moderní dějiny na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy a na Filozofické fakultě Aristotelovy Univerzity v Soluni. Specializuji se na soudobou řeckou historii, zejména na vnitropolitický vývoj po tamní občanské válce (1946–1949). Byť jsem už v té době

měla menší zkušenosti s prací ve výzkumných projektech, právě projekt ERC představoval pro mou kariéru a i pro mě osobně silný impuls: přes výzkum dospělých a dětských uprchlíků řecké občanské války do Československa jsem postupně rozšířila svou pozornost na téma politického uprchlictví ve státním socialismu. Zkoumala jsem parametry a limity ochrany a práv, které Československo poskytovalo převážně komunistickým uprchlíkům z celé řady zemí. Kromě toho jsem se věnovala výzkumu péče o dětské uprchlíky. Vedle těch řeckých a makedonských se jednalo především o severokorejské děti a mládež. Projekt klade důraz na začlenění perspektivy všech aktérů, tj. i samotných uprchlíků, humanitárních pracovníků nebo osob formujících uprchlickou politiku. Zatímco pro mě bylo stěžejní období studené války, mí kolegové se věnovali výzkumu uprchlictví v dalších zemích středovýchodní Evropy počínaje první světovou válkou a konče 90. lety minulého století. Vedle dosavadních četných publikačních výsledků (včetně dvou kolektivních monografií) a série mezinárodních workshopů projektový tým ještě plánuje uspořádat závěrečnou konferenci, a to v červnu 2025 v Praze.

Vím, že není jednoduché zformulovat jednoznačnou odpověď, ale která zjištění či závěry ze svého výzkumu považujete za nejzásadnější?

Možná pro někoho nečekaná je už samotná premisa projektu, totiž jeho zaměření na státy středovýchodní Evropy jako poskytovatele útočiště a pomoci uprchlíkům. Historicky byly tyto země vnímány především jako místa, která uprchlíky či migranty spíše produkovala. Konkrétně v případě přijímání uprchlíků v období státního socialismu překvapí kupříkladu škála

zemí, odkud uprchlíci do Československa přicházeli. Vedle Severní Koreje Československo hostilo například komunisty ze vzdálené Guatemaly či Íránu. Jim poskytnutá pomoc tedy naznačovala v zásadě globální ambice Československa, pokud se jednalo o ideje internacionální solidarity a šíření komunismu. Svým rozsahem úctyhodná byla intenzita poskytnuté péče co do finančních i lidských zdrojů. Zajímavá je též otázka částečné institucionální kontinuity péče po ustavení komunistického režimu, související například s nasazením sil Československého červeného kříže. Hlavním výsledkem mé práce je detailnější analýza institutu „azylu“ jakožto administrativní praxe, v podmínkách nedemokratického Československa právně nezávazné a podléhající politickým tlakům, a dále rozbor fenoménu politického uprchlictví z hlediska s ním spojených práv a povinností, společenského statusu i osobních identit. S tím souvisel i zcela zásadní význam práce, ať už manuální, intelektuální, či politické, která tento typ uprchlictví nečekaně výrazně charakterizovala.

Projekt ERC v polovině roku 2025 skončí. Jaké jsou tvé další výzkumné plány?

Od ledna 2025 se budu podílet na novém projektu OP JAK s názvem *Migrate a my: Mobilita, uprchlictví a hranice v perspektivě humanitních věd*. Jeho cílem je zvýšit kvalitu, kapacitu a dopad výzkumu o migraci a uprchlictví v České republice a zároveň podpořit integraci a relevanci tohoto výzkumu v mezinárodním kontextu. Spolupracují na něm odborníci z Ústavu pro českou literaturu AV ČR, Etnologického ústavu AV ČR, Orientálního ústavu AV ČR, Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a z Ostravské univerzity.

V čem bude přístup v projektu OP JAK o migraci specifický?

V projektu spojují síly badatelé z různých humanitních oborů, od kulturních studií a literární vědy přes etnologii a antropologii po historiografii a digitální humanitní vědy. Kromě toho jeho velký přínos spočívá v metodologickém obohacení současného stavu poznání o moderní výzkumné metody. Samozřejmostí je zaměření na interseksionalitu a gender, kritické teorie rasy a jazyka, postkoloniální studia, kulturní komparatistiku a sémiotiku, humánní a historickou geografii, environmentální studia, sociolingvistiku apod. Výzkum bude prováděn za pomoci široké škály pramenů: literárních textů, vizuálního umění, pop-kultury, folklóru, orálněhistorických rozhovorů, memoárů a jiných dokumentů osobní povahy, učebnic literatury a dějepisu, archivních pramenů a kartografických dokumentů. Zaměřením na zúčastněné aktéry, především migranty samotné, projekt jednak bude zkoumat jejich „agency“ a migrační strategie, ale též mapovat individuální a skupinové trajektorie jejich migrace. V plánu je též vytvoření platformy a materiálů pro vzdělávání včetně interaktivních map.

Jak je v projektu zastoupen Masarykův ústav a Archiv AV ČR a na která témata se jeho tým zaměří?

Projektová práce je rozdělena do pěti výzkumných zájmů: 1. konstrukce exilu, 2. jazyk, rasa a žitá zkušenost

migrace, 3. stát a transnacionální migrace, 4. historie práce v pohybu, 5. hranice a hraničení. Mým úkolem je vést výzkumný záměr věnovaný mezinárodní a vnitrostátní pracovní migraci v kontextu Československa od konce 19. století do období postsocialistické transformace. Osobně se chci hlouběji zaměřit na význam práce v kontextu migrace a její vliv na společenský a sociální status migrujících jednotlivců a skupin. Budu tak pokračovat ve svém zkoumání kategorizace migrace, percepce migrantů a uprchlíků a jejich migračních strategií. Za Masarykův ústav a Archiv AV ČR jsou do projektu dále zapojeni Jakub Štofáník a Pavel Horák. Jakub Štofáník se na příkladu pracovní migrace Čechoslováků do Francie zaměří na roli meziválečného Československa jako nového národního státu v organizaci transnacionální migrace z pohledu právního rámce pracovní mobility, jejího ekonomického potenciálu, způsobu realizace a interakce zúčastněných aktérů. Pavel Horák se bude věnovat československému exilu v Londýně z perspektivy migračních studií a datové vědy. Další kolegyně či kolegové se k řešení projektu připojí v jeho průběhu.

Digitální platforma CHiP: revoluční přístup k historickým archivům

Projekt *Connected History Platform* (CHiP) přináší inovativní metody zpracování historických archivních dokumentů a využívá digitální technologie pro analýzu a propojení historických dat. Staví na výsledcích programu MIT Czech Republic Seed Fund a projektu *Institutional Data Shaping Digital History*. Jeho cílem je vytvořit výzkumnou platformu, která historikům umožní efektivně pracovat s digitalizovanými archivními materiály. Zaměřuje se na automatizované zpracování dokumentů, jejich analýzu, rozpoznávání textu a vícejazyčné zpracování, přičemž využívá strojové učení, generativní umělou inteligenci, geografické informační systémy a strojový překlad.

Důležitou součástí projektu je vývoj webové aplikace, která umožní přístup k historickým datům prostřednictvím vizuálních analýz a propojení mezi dokumenty. CHiP navazuje na předchozí přístupy vyvinuté ve spo-

lupraci s Kurtem Fendtem z Massachusettského technologického institutu (MIT) a rozšiřuje je o nové metody práce s historickými daty. Jako testovací případ slouží výzkum řízeného hospodářství v okrese Kladno během Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945). Platforma pracuje s různorodými typy dokumentů, jako jsou strojopisy, rukopisy, tabulky a registry, uložené v archivech a knihovnách. Cílem je propojit vícejazyčné prameny a umožnit historikům měnit perspektivy výzkumu podle zkoumané otázky.

Strojové učení a neurolingvistické programování (NLP) umožní rozpoznávání historických textů v různých jazycích, algoritmy identifikují klíčové informace a propojí je s dalšími prameny. Historické geografické informační systémy vizualizují změny v administrativním uspořádání a ekonomických vztazích v průběhu času. Generativní umělá inteligence bude využita pro

automatické rozpoznávání a přepis ručně psaných historických dokumentů, čímž usnadní práci s archivním materiálem.

Projekt CHiP vede Jan Vondráček, zatímco Kurt Fendt (MIT) v něm působí jako seniorní poradce, který přináší do projektu zkušenosti s vývojem digitálních

archivů. Technický tým koordinuje Jan Hajič, odborník na digitální humanitní vědy se specializací na strojové učení a zpracování přirozeného jazyka. Marta Hrubá bude zajišťovat správu a zpřístupnění archivních dokumentů s využitím svých zkušeností s hudebními informačními systémy. Tomáš Musil se zaměřuje na analýzu a vizualizaci digitalizovaných historických materiálů protektorátního hospodářství. Projekt kromě publikace vědeckých článků v oblasti digitálních humanitních věd a účasti na mezinárodních konferencích počítá také s vypracováním žádosti o grant ERC na rozsáhlejší výzkum.

Projekt CHiP je navržen tak, aby jeho metodologie a technologie mohly být přizpůsobeny jiným historickým tématům a geografickým oblastem. Veškerý vyvinutý software bude otevřený (open source) a procesy budou zdokumentovány pro budoucí digitální historiografické projekty. Digitální platforma tak rozšíří možnosti historického výzkumu a práce s archivními materiály, které budou přínosné nejen pro historiky, ale i pro širší akademickou obec a veřejnost.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR a Univerzita v Erfurtu uzavřely memorandum o strategickém partnerství

V říjnu 2024 uzavřel Masarykův ústav a Archiv AV ČR memorandum o strategickém partnerství s Univerzitou v Erfurtu. Za Masarykův ústav a Archiv AV ČR tak učinil ředitel Rudolf Kučera, za Univerzitu v Erfurtu vedoucí výzkumného centra Political Epistemolo-

gies of Central and Eastern Europe (PECEE) Bernhard Kleeberg.

Partnerství zahrnuje zejména vědecký výzkum a vzdělávání, a to se zaměřením na dějiny vědy a politickou epistemologii ve střední a východní Evropě – dynamicky se rozvíjející obor, který zkoumá povahu a zdroje politického vědění a jeho vliv na politické procesy a rozhodování. Instrukce se zavázaly ke společnému podávání relevantních grantových žádostí, spolupřádání odborných konferencí, workshopů či mezinárodních sympozií a k pravidelným hostujícím přednáškám.

První společná akce, kterou za českou stranu organizuje Jan Jakub Surman, se uskuteční již v únoru 2025 a jejím předmětem budou odlišné definice pojmu politická epistemologie a diskuze o nich.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR má širokou síť mezinárodních partnerů v Německu, Rakousku, Polsku, Slovensku, Slovinsku a v USA. Všechny tyto spolupráce jsou však vázány na konkrétní aktivity a zpravidla také podpořeny projektovým financováním. Smlouva

o dlouhodobém partnerství s Univerzitou v Erfurtu je tak první svého druhu, kterou Masarykův ústav a Archiv AV ČR uzavřel.

„Univerzita v Erfurtu má silný výzkumný profil na poli dějin vědy, což je oblast, v níž v poslední době realizujeme některé z klíčových projektů našeho ústavu, a je pro nás tudíž přirozeným partnerem. Podpis smlouvy je vyústěním spolupráce na dílčích projektech v minulosti, díky kterým jsme si ověřili, že toto partnerství je

pro nás důležité,“ přiblížil Rudolf Kučera důvody, proč Masarykův ústav a Archiv AV ČR navázal spolupráci právě s touto německou univerzitou. „Dohoda usnadní rozvoj společného výzkumu v oblasti historicko-politické epistemologie a umožní spolupráci mezi našimi institucemi posunout na novou úroveň,“ dodal za Univerzitu v Erfurtu Bernhard Kleeberg.

Křest publikace *Stálé vojsko vědecké. Česká akademie věd a umění 1891–1952*

Dne 8. října 2024 se ve Vile Lanna za účasti předsedkyně Akademie věd České republiky Evy Zažímalové uskutečnilo slavnostní uvedení rozsáhlé monografie *Stálé vojsko vědecké. Česká akademie věd a umění 1891–1952*. Prezentací provázel Josef Tomeš a kromě autorky publikace Vlasty Mádlkové promluvili také ředitel Masarykova ústavu a Archivu AV ČR Rudolf Kučera a Magdaléna Pokorná z Historického ústavu AV ČR. Křest knihy doprovodilo vystoupením hudební těleso Ostravská bandaska pod vedením Viktora Velka.

Monografie *Stálé vojsko vědecké. Česká akademie věd a umění 1891–1952*, která v roce 2024 vyšla v nakladatelství Academia, přináší první ucelený pohled na dějiny této přední vědecké instituce, jejíž pokračovatelkou je dnešní Akademie věd České republiky. Snaží se co nejkomplexněji postihnout šedesátiletý vývoj v jednotlivých směrech její činnosti zasazený do dobového rámce a shrnuje i období a instituce jí předcházející. Soustředí se na vnitřní dějiny České akademie, její strukturu a fungování, a to s důrazem na členskou základnu a hlavní oblasti činnosti. Stranou nezůstává ani její finanční zabezpečení. Publikace je vybavena bohatou obrazovou přílohou.

Založení České akademie věd a umění, respektive do roku 1918 České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění schválil císař František Josef I. dne 23. ledna 1890. Činnost pak zahájila o více jak rok později, konkrétně 18. května 1891. Poté patřila po dlouhých šedesát let k hlavním reprezentantkám české vědy.

Vznik České akademie znamenal určitý zlom ve vývoji českých vědeckých společností. Byla institucí, jež

výrazně podpořila rozvoj české vědy a dokázala realizovat zajímavé vědecké projekty. Měla nezastupitelnou roli coby podporovatelka vědců, umělců a jejich výzkumných a uměleckých podniků či studijních cest, ve vydávání vědeckých i vlastních publikací. A jak už to bývá, stávala se často terčem kritiky. Pochybnosti vzbuzovalo především spojení vědy a umění. Velkým tématem provázejícím Českou akademii po většinu její existence byla snaha techniků domoci se významnějšího institucionálního postavení. Značné vášně vzbuzovaly volby členů této instituce, stejně tak jako udílení cen a podpor, a v neposlední řadě také konzervativní charakter, který si Akademie udržela po celou dobu své existence.

Webový portál Dělnické kolonie

Na jaře 2022 spatřil světlo světa nový webový portál provozovaný Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR s názvem Dělnické kolonie. Jeho cílem je zpracovávat a popularizovat příspěvky věnované dějinám bydlení v českých zemích, konkrétně dějinám bydlení zaměstnanců a pracujících, pro něž jejich zaměstnavatelé buďtovali zaměstnanecké kolonie dělnické či úřednické. Portál ovšem mapuje i fenomén tzv. nouzových kolonií, které zvláště mezi světovými válkami vznikaly na předměstích Brna a Prahy, většinou ve formě provizorního a svépomocného bydlení.

Po dvou letech existence vstoupil webový portál v květnu 2024 na sociální sítě Instagram a Facebook, na nichž jsou aktivity spjaté s webovým portálem popularizovány pod uživatelským jménem @delnickokoloniecz. Za necelý rok existence sociální sítě nasbíraly 184 sledujících na Facebooku a 54 na Instagramu, nemluvě o stovkách zhlédnutí zveřejněných příspěvků. Ačkoliv je kvůli algoritmům a množství obsahu stále složitější vybudovat si vlastní komunitu sledujících, zejména na Facebooku portál našel řadu příznivců, také díky spolupráci se spřátelenými institucemi a projekty jako Po stopách TGM, Baťovská Zruč, Databáze dějin všedního dne, Institut umění – Divadelní ústav nebo Zemský archiv v Opavě.

Projekt Dělnické kolonie na sociálních sítích sleduje hned několik cílů. Především se jedná o sdílení hesel zpracovávaných pro stejnojmenný webový portál,

ale i průběžné představení jednotlivých autorů hesel. Provoz účtů na sociálních sítích nabízí dynamičtější prostředí pro šíření aktualit, zajímavostí či odkazů na spřátelené projekty než webové stránky. Vyšší čísla sledovanosti vykazují spíše videa, naopak statický obsah tvořený fotografiemi se šíří méně. Tento rozdíl lze sledovat zejména na sociální síti Instagram, kde video oslovuje vyšší počet potenciálních sledujících. Zpravidla zveřejňujeme dva až tři příspěvky týdně. V prosinci byla spuštěna série Vánoce s koloniemi, jejíž příspěvky zprostředkovávaly průběh adventu a Vánoc v českých dělnických koloniích.

Dělnické kolonie nehledají své čtenáře a příznivce jen na webu a na sociálních sítích, ale také prostřednictvím přednášek a workshopů. Jeden z nich se uskutečnil počátkem listopadu 2024 během dne otevřených dveří na Masarykově ústavu a Archivu AV ČR pro studenty středních a vysokých škol, jimž byl fenomén zaměstnaneckého bydlení prezentován jako aktuální a společensky relevantní téma historického výzkumu s přesahem do celé řady příbuzných oborů, jako jsou dějiny architektury, urbanismu či regionální, hospodářské a sociální dějiny.

Vedle programu Strategie AV21 Město jako laboratoř změny se na financování projektových aktivit v roce 2024 podílel i Nadační fond IOCB Tech.

Hledání jazyka. Divadelní adaptace knihy *Čertova zed'* anglického historika Marka Cornwalla

V roce 2020 vyšel ve společné edici nakladatelství Academia a Masarykova ústavu a Archivu AV ČR český překlad knihy anglického historika Marka Cornwalla *Čertova zed'*. Tato odborná monografie pohlíží skrze dramatické osudy sudetského Němce Heinze Ruthy na prostředí a postoje německé menšiny v Čechách, na její emancipační snahy v meziválečném Československu. Autor už jen z podstaty svého původu nabízí jiný, českému vnímání cizí pohled na tuto problematiku a dobu, odpoutaný od českých resentimentů.

Ovšem převést tento text do češtiny, aby si zachoval své vyznění, se ukázalo být značně složité. Překladatel Jan Seidl musel vyřešit základní problém jazykové nedostatečnosti českého jazyka v rozlišení dvou pro tuto knihu zásadních pojmů – Bohemian a Czech. Pro tuto adjektiva, rozlišující mezi zemskou a národní či jazykovou příslušností, se v naší řeči používá stejné slovo – „český“. Překladatel odmítl tuto nerozlišenost vyjádřit běžnými opisy a vtělil do textu ke každému takovému slovu odlišující index, aby i český čtenář pocítil rozrůzněnost tehdejší sociální reality.

Osudy hlavní postavy knihy – Heinze Ruthy – pak divadelního režiséra Jana Mocka inspirovaly k autorské inscenaci *Wandervogel* nastudované divadlem Alfred ve dvoře. Dnes už Ruthovo jméno nikomu nic neříká, ale v meziválečné době patřil k významným sudetoněmeckým politikům, byl poradcem Konrada Henleina a zejména se stal hlavní postavou mládežnického hnutí *Wandervogel*, které mělo formovat mladou sudetoněmeckou generaci k silnějšímu národnímu uvědomění a vztahu ke své domovině.

Autor divadelní adaptace a s ním i herci na scéně se Ruthův příběh nesnaží převyprávět realisticky, ztvárňují spíše určité formativní momenty jeho života, které však působí jako vzpomínky z horečnatého snu. Herci střídavě přebírají Ruthovu roli, čtou z jeho válečného deníku či dopisů z vězení, kde nakonec spáchal sebevraždu, deklamují jeho projevy.

Dění na scéně řídí v roli starší autority Philipp Schenker. Jeho promluvy přecházejí z češtiny do němčiny a zpátky a umocňují dojem vícejazyčného, cizího prostoru, blízkého vyznění knihy. Vrcholem je scéna proplétání nahých těl herců přibližující Ruthovu inklinaci k navazování intimních tělesných vztahů s jinou z *Wandervogelu*, kterou vystoupením z rolí naruší i samotní herci svými intimními zpověďmi. Jan Mocek v hutné a expresivní formě přecházející z groteskních výjevů do silných výpovědí zhmotňuje prožitky člověka této doby a vizuálními výpady zároveň útočí na dnešního diváka a jeho bezpečně prožívaný svět. Jako by také hledal jazyk ať už divadelní, či lexikální, jak osud svého hrdiny přiblížit.

Vzhledem ke kladným ohlasům a zájmu publika se inscenace v roce 2025 dočká dalších repríz.

Ocenění pracovníků

Laureátkou Bolzanovy ceny Univerzity Karlovy za mimořádně objevnou vědeckou práci se 16. dubna 2024 stala **Klára Andresová**. Cenu obdržela za disertační práci *Šíření vojenské teorie v raném novověku: Vojenské příručky vytištěné ve střední Evropě v letech 1550–1650*.

Zabývá se v ní žánrem vojenských příruček, který lze zařadit do naučné literatury. Knihy, jejichž autory byli většinou zkušení vojáci, vznikaly obvykle proto, aby se důstojníci mohli seznámit s náležitostmi moderního válečnictví. Práce sleduje střeoevropské proměny tohoto žánru od poloviny 16. až do poloviny 17. století, tedy do doby krátce po skončení třicetileté války.

Dne 13. června 2024 byli slavnostně vyhlášeni laureáti Prémie Otto Wichterleho, prestižního ocenění Akademie věd České republiky pro mladé vědce a vědkyně. Mezi vyznamenanými byla také **Kristýna Kaucká**, která se ve svém výzkumu soustředí především na hospodářská a environmentální témata. Akademie věd ČR uděluje Prémii Otto Wichterleho vybraným, mimořádně kvalitním a perspektivním vědeckým pracovníkům AV ČR, kteří přispívají vynikajícími výsledky k rozvoji vědeckého poznání, jsou nositeli vědeckých hodností nebo titulů a v kalendářním roce podání návrhu dosáhnou věku nejméně 35 let.

Dne 28. června 2024 ocenilo Velvyslanectví Francouzské republiky v ČR již potřicáté talentované studenty doktorských programů a postdoktorandy. Cenu Platformy CEFRES za nejlepší vědecký článek v oboru společenských a humanitních věd, a to za studii „The Unknown Infection, or ‚Rožňava Disease‘ in Czechoslovakia in 1951“, získala **Kristýna Kaucká**. Do letošního ročníku nominovaly české výzkumné instituce 61 badatelů, umístilo se 25 z nich.

Vratislav Doubek převzal 5. září 2024 v prostorách pražského Klementina Cenu Rudolfa Medka. Oceněn byl za dlouhodobý výzkum a interpretaci česko-ruských vztahů, zejména pak českého pohledu na ruskou realitu, a dále za popularizaci témat spojených s českou státností a se vznikem samostatné Československé republiky v roce 1918. Cenu Rudolfa Medka uděluje Slovanská knihovna a spolek Ruská tradice. Laureáty ceny se stávají badatelé, kteří se v širokém záběru vě-

nují problematice dějin střední a východní Evropy, a též osobnosti z oblasti vědy a kultury různého profesního zaměření zabývající se česko-ruskými, resp. československo-sovětskými vztahy ve 20. století.

Akademie věd zemí Visegrádské čtyřky letos udělily cenu The Visegrad Group Academics Young Research Award v oblasti moderních sociálních a ekonomických dějin. O cenu se mohli ucházet badatelé do 35 let z akademií věd v České republice, Slovensku, Polsku a Maďarsku. Vedle Johna Jr. Szabóa z Maďarska, Barbary Buzássyové ze Slovenska a Piotra Kuligowského z Polska patřila k laureátům **Kristýna Kaucká**. Vyznamenání převzala ve Vile Lanna 2. října 2024 během každoročního setkání Akademií věd V4. Součástí akce byly i přednášky laureátů a laureátek.

Dne 23. října 2024 byla ve Vile Lanna předána Cena Jaroslava Krejčího. Letošními laureáty se stali **Kristýna**

Kaucká a Pavel Máša. Kristýna Kaucká byla oceněna za svůj vědecký výzkum v oblasti hospodářských a environmentálních dějin. Pavel Máša byl vyznamenán za disertační práci *František Ladislav Rieger jako tvůrce a objekt české historické paměti*, kterou obhájil na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v roce

2023. Ocenění je určeno talentovaným studentům a studentkám v magisterském nebo doktorském studiu a pro talentované vědecké pracovníky a pracovníce Akademie věd ČR do 35 let v humanitních oborech s přihlédnutím k celistvému přístupu ke společensko-vědní problematice.

Za celoživotní dílo či mimořádný čin bylo 24. října 2024 oceněno 17 odborníků z oblasti archivnictví a příbuz-

ných oborů, mezi nimi i **Luboš Velek**. Medaile Za zásluhy o české archivnictví se uděluje od roku 2006 a získat ji mohou jak občané České republiky, tak cizí státní příslušníci, kteří pomohli zvýšit úroveň českého archivnictví a přispěli k mezinárodní spolupráci v této oblasti. Dosud medaili získalo 337 osobností.

Tři vynikající vědci, kteří patří ke světovým špičkám ve svých oborech, a šest mladých talentovaných vědců převzali 25. října 2024 z rukou předsedkyně Akademie věd ČR Evy Zažímalové ocenění Praemium Academiae 2024 a prémii Lumina quaeruntur. Mezi laureáty premie Lumina quaeruntur byl i **Jan Vondráček**, který ve spolupráci se specialisty z Massachusettského

technologického institutu (MIT) ve Spojených státech amerických vyvíjí unikátní software umožňující prohledat a spojit obrovské množství digitalizovaných historických pramenů a pomocí umělé inteligence je vyhodnotit. Udělení premie Lumina quaeruntur umožní Janu Vondráčkovi vybudovat excelentní tým kombinující tuzemskou i zahraniční expertízu v dynamicky se rozvíjející oblasti digitálních technologií a AI v kontextu historických věd.

Informace o složení orgánů pracoviště, o jejich činnosti a změnách

a) Výchozí složení orgánů pracoviště

Ředitel pracoviště: doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.
Jmenován s účinností od 1. 8. 2020

Rada pracoviště zvolena 13. 12. 2021 ve složení:

předsedkyně: PhDr. Marie Bahenská, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

místopředsedkyně: Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

členové:

PhDr. Marek Ďurčanský, Ph.D. (Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy)

PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

PhDr. Jan Hálek, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

prof. PhDr. Pavel Kladiwa, Ph.D. (Filozofická fakulta Ostravské univerzity)

PhDr. Martin Klečáček, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, zvolen 10. 12. 2019)

doc. PhDr. Ota Konrád, Ph.D. (Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy)

PhDr. Vladimír Urbánek, Ph.D. (Filosofický ústav AV ČR)

PhDr. Luboš Velek, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, zvolen 10. 12. 2019)

PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D. (Národní archiv)

tajemnice: PhDr. Věra Dvořáčková, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

Dozorčí rada pracoviště jmenována dne 1. 5. 2022 ve složení:

předseda: doc. RNDr. Tomáš Kostecký, CSc. (Akademická rada AV ČR)

místopředseda: Mgr. Jan Boháček (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, jmenován od 21. 10. 2020)

členové:

doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy)

doc. PhDr. Luboš Jiráň, CSc. (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc. (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR)

tajemnice: Jana Pavlišťíková (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, do 26. 3. 2024)

tajemník: Mgr. Martin Klement, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, od 10. 4. 2024)

b) Změny ve složení orgánů pracoviště

Ke změnám nedošlo.

c) Informace o činnosti orgánů pracoviště

Ředitel:

Běžná řídicí a úřední agenda ředitele ústavu
 Koordinace investičních akcí
 Koordinace mezinárodní spolupráce ústavu
 Koordinace příprav řešení archivace elektronických dokumentů vzešlých z činnosti pracovišť AV
 Působení v národních i mezinárodních vědeckých a redakčních radách a dalších grémích podílejících se na hodnocení projektů a vědní politiky
 Výzkumná a konzultační činnost

Rada pracoviště:

20. 3. 2024 (78. zasedání): schválen zápis a usnesení z minulého zasedání (9. 10. 2023), potvrzeny výsledky hlasování per rollam č. 4/2023 (vyjádření k návrhu projektu ERC Jana Jakuba Surmana), č. 5/2023 (nominace tří uchazečů o Fellowship Josefa Dobrovského v MÚA), č. 6/2023 (schválení návrhu projektu ERC Jana Jakuba Surmana) a 1/2024 (vyjádření k návrhu projektu Jana Vondráčka ucházejícího se o prémii Lumina quaeruntur), na vědomí vzaty informace o změnách v kompetencích rad pracovišť AV ČR vyplývajících z novely zákona o veřejných výzkumných institucích (341/2005 Sb.), podpořena iniciativa Vladimíra Urbánka z Filosofického ústavu AV ČR na vytvoření platformy rad ústavů AV, projednána a schválena aktualizace Volebního řádu Rady Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, projednána a schválena aktualizace Jednacího řádu Rady Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, projednány a doporučeny návrhy na Prémii Otto Wichterleho Kristýně Kaucké a na Čestnou oborovou medaili Františka Palackého Nancy Wingfield, projednány návrhy projektů zamýšlených k podání v GA ČR (projekty Vratislava Doubka, Pavla Horáka, Lucie Merhautové, Tomáše Gecka a Heleny Kokešové), projednána a doporučena účast Masarykova ústavu a Archivu AV ČR ve dvou projektech OP JAK (*Elity a společenská soudržnost; Mobilita, uprchlictví a hranice v perspektivě humanitních věd*), na vědomí vzaty informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o publikační činnosti ústavu, o ukončení vydávání periodika *Práce z dějin Akademie věd* a jeho transformace do podoby nepravdělné edice dokumentů, o finišujících přípravách na veřejnou zakázku na instalaci fotovoltaiiky v celém areálu Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR a Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a o pokračujících přípravách ke spuštění a provozu digitálního archivu AV ČR.

6. 5. 2024 (79. zasedání): schválen zápis a usnesení z minulého zasedání (20. 3. 2024), projednána Výroční zpráva o činnosti a hospodaření MÚA za rok 2023 a proklamována potřeba řešení skladby jednotlivých vědeckých týmů pro další evaluační období, projednán rozpočet Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a střednědobý výhled rozpočtu na další dva roky, na vědomí vzaty informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o ocenění Kristýny Kaucké Prémii Otto Wichterleho a o plánované zahradní slavnosti Masarykova ústavu a Archivu AV ČR 24. 6. 2024, na vědomí vzaty informace Vladimíra Urbánka z Filosofického ústavu o iniciativě zástupců rad ústavů Akademie věd ČR, o prvním setkání v únoru 2024 a o chystaném setkání v červnu 2024.

21. 10. 2024 (80. zasedání): schválen zápis a usnesení z minulého zasedání (6. 5. 2024), schválena usnesení z hlasování per rollam č. 2/2024 (vyjádření ke smlouvě o spolupráci mezi Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR a Univerzitou v Erfurtu), č. 3/2024 (schválení úpravy Volebního řádu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR [čl. 14, odst. 3 a 4]), č. 4/2024 (schválení návrhu smlouvy o spolupřřádání mezinárodní konference s Polskou akademií věd) a č. 5/2024 (hlasování o nominaci Josefa Řídkého do akademického postdoktorského programu Podpora perspektivních lidských zdrojů), projednána a schválena aktuální podoba návrhu smlouvy Masarykova ústavu a Archivu AV ČR s Masarykovou univerzitou ohledně společného doktorského programu, projednána a schválena aktuální podoba návrhu smlouvy mezi Univerzitou Karlovou a třemi ústavu AV ČR (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Filosofický ústav AV ČR) ohledně společného doktorského programu, projednáno a k podání doporučeno všech pět návrhů na stipendijní pobyty na Masarykově ústavu a Archivu AV ČR v rámci Fellowshipu Josefa Dobrovského.

2. 12. 2024 (81. zasedání): schválen zápis a usnesení z minulého zasedání (21. 10. 2024), projednán aktualizovaný mzdový předpis Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, na vědomí vzaty informace předsedkyně Rady pracoviště o výsledcích voleb do Rady pracoviště, na jejichž základě od 1. 1. 2025 bude ve své funkci pokračovat Martin Klečacký, zatímco Luboš Velka nahradí Jakub Štofáník, o podpoře konsorcia čtyř institucí (včetně Masarykova ústavu a Archivu AV ČR) v soutěži

OP JAK, o úspěchu Josefa Řídkého v programu Podpora perspektivních lidských zdrojů (nastoupí do Oddělení dějin Akademie věd k 1. 1. 2025), o úspěchu projektu Pavla Horáka *Kultura protestu v českých zemích v letech 1890–1938* v soutěži Standardní projekty GA ČR, o podpoře všech tří projektů Masarykova ústavu a Archivu AV ČR v rámci regionální spolupráce Akademie věd ČR a o ohodnocení projektu Jana Hálka *Na cestě k dějinnému vrcholu? Vznik Československa v proměnách historiografie, 1918–1992/1993* stupněm „vynikající“ ze strany GA ČR.

Zápisy ze zasedání Rady pracoviště jsou uloženy na interním sdíleném úložišti Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. V tištěné verzi se nacházejí ve spisovně pracoviště (sekretariát Masarykova ústavu a Archivu AV ČR). Usnesení Rady pracoviště se zveřejňují na webových stránkách Masarykova ústavu a Archivu AV ČR: <https://www.mua.cas.cz/cs/usneseni-rady-mUa>.

Dozorčí rada pracoviště:

11. 4. 2024: ověřen a schválen zápis z jednání dne 6. 6. 2023, ověřen a schválen záznam z hlasování per rollam č. 1/2024 (určení firmy INTEREXPERT neziskový sektor, s. r. o., jako auditora pro povinný audit účetní uzávěrky Masarykova ústavu a Archivu AV ČR za rok 2023 a 2024), schválena Zpráva o činnosti Dozorčí rady za

rok 2023, projednány a na vědomí vzaty informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o výsledcích hospodaření v roce 2023, na vědomí vzat záměr převést veškerý hospodářský přebytek do rezervního fondu, na vědomí vzat návrh rozpočtu na rok 2024 a střednědobý výhled hospodaření na roky 2025 a 2026, udělen souhlas s uzavřením dodatků nájemních smluv s Ústavem struktury a mechaniky hornin AV ČR (dodatek č. 2 ke Smlouvě o nájmu nebytových prostor – Kanceláře CT platné od 1. 4. 2022, dodatek č. 2 ke Smlouvě o nájmu nebytových prostor – Depozitář platné od 1. 6. 2019, dodatek č. 3 ke Smlouvě o nájmu nebytových prostor – Depozitář, modelárna platné od 1. 12. 2016), na vědomí vzaty výsledky veřejnoprávních kontrol proběhlých od posledního zasedání, dále informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o činnosti a výsledcích práce ústavu v roce 2023 a o výhledu aktivit na rok 2024.

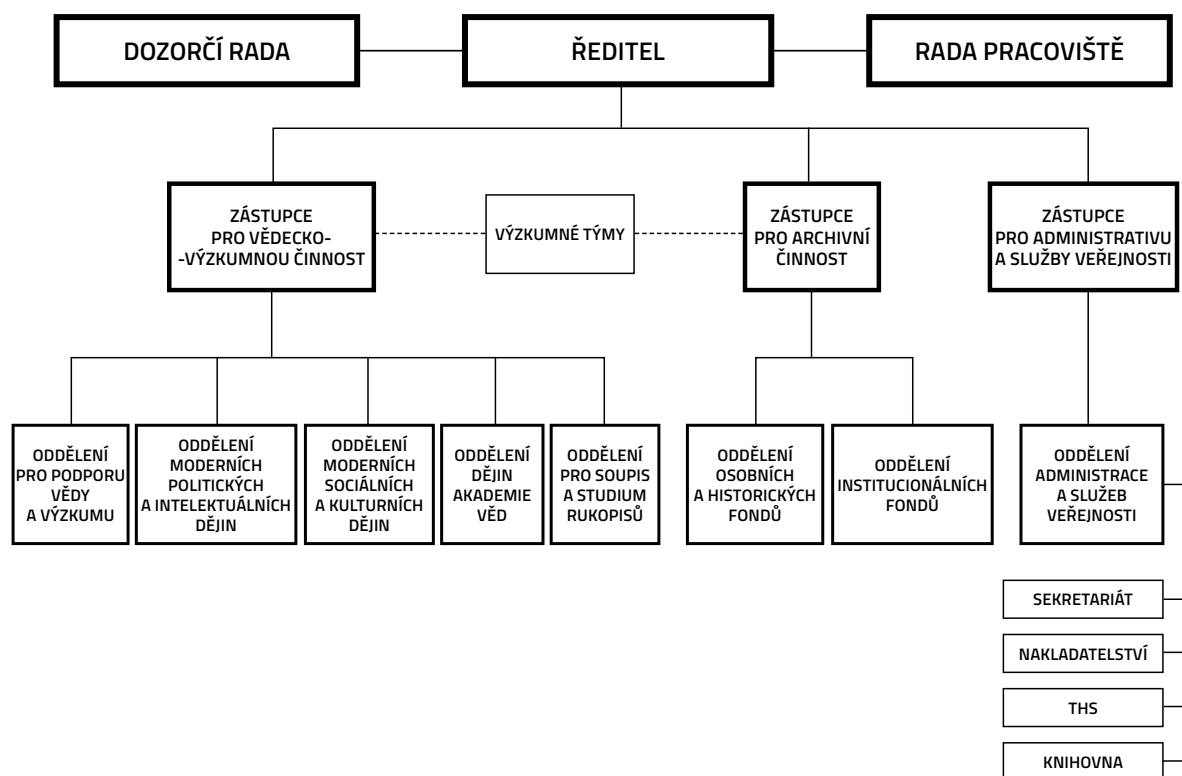
23. 5. 2024: ověřen a schválen zápis z jednání dne 11. 4. 2024, projednány a na vědomí vzaty výsledky hloubkové kontroly GA ČR za rok 2022, schválena Výroční zpráva Masarykova ústavu a Archivu AV ČR za rok 2023, projednán a schválen návrh změn Jednacího řádu Dozorčí rady Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, zhodnoceny manažerské schopnosti ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Informace o změnách zřizovací listiny:

Ke změnám nedošlo.

Hodnocení hlavní činnosti včetně informací o výsledcích výzkumné činnosti

a) Organizační struktura Masarykova ústavu a Archivu AV ČR

b) Činnost vědeckých a odborných oddělení

Oddělení moderních politických a intelektuálních dějin

Vedoucí: Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D.

- příprava *Encyklopedie života a díla T. G. Masaryka a Bibliografie publikovaných děl T. G. Masaryka*
- výzkum proměn kulturní paměti prostřednictvím portálu Po stopách T. G. Masaryka (<http://tg-masaryk.cz>)
- ediční zpracování korespondence T. G. Masaryka, především s korespondenty z Německa po roce 1918 a podíl na zpracování korespondence T. G. Masaryka s básníkem J. S. Macharem
- podíl na databázovém zpracování Masarykovy korespondence a rozvoji národního repozitáře historické korespondence v rámci projektu *Network of Letters*
- výzkum proměn postavení intelektuála v letech 1880–1918 na příkladu T. G. Masaryka a dalších představitelů vědy a literatury
- výzkum dějin parlamentarismu a stranictví včetně databázového zpracování poslanců a jejich životní a kariérní dráhy
- výzkum sociální mobility elit v komparativní perspektivě
- výzkum české historické paměti v 19. století
- výzkum intelektuálních dějin meziválečného Československa na příkladu dvou myslitelů, Felixe Weltse a Jindřicha Kohna
- podíl na výzkumu dějin Československa z hlediska „Hradu“ jako mocenského a administrativního centra
- podíl na výzkumu role památkové péče pro utváření kulturního vědomí mezi lety 1900–1960 a výzkumu významu ochrany památek na malých městech
- výzkum regionu Ralska v jeho proměnách
- podíl na výzkumu sociálních dějin práce
- podíl na edičním zpracování vzpomínek diplomata Eduarda Tábořského

- popularizační činnost: putovní výstava *Obrazy vody. Jihočeské přehrady a jejich otisk v krajině a společnosti* (Vodňany, Kaplice, Prachatice), podíl na přípravě výstavy *Boj o malé město 1900–1960. Příběhy památek a jejich lidí* (Havlíčkův Brod), dále workshopy pro studenty středních škol, přednášky pro veřejnost, vystoupení v médiích

doc. PhDr. Jiří Brabec, CSc.

(emeritní výzkumný pracovník)

prof. Mgr. Vratislav Doubek, Ph.D.

Mgr. Milan Hanyš, Ph.D.

Dr. Ovidiu Emil Iudean

Mgr. et Mgr. Jitka Jindřišková

PhDr. Martin Klečáček, Ph.D.

Mgr. Martin Klement, Ph.D.

PhDr. Michal Kurz, Ph.D.

PhDr. Jana Malínská, Ph.D.

Daniela Mârza, Ph.D.

Mgr. Pavel Máša, Ph.D.

Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D.

Prof. dr. Judit Pál

Lect. dr. Vlad Vasile Popovici

Conf. dr. Andrei Florin Sora

PhDr. Jakub Štofanič, Ph.D.

Mgr. Eliška Švarná

PhDr. Josef Tomeš, Ph.D.

(emeritní výzkumný pracovník MÚA)

Mgr. Richard Vašek, Ph.D.

PhDr. Luboš Velek, Ph.D.

Mgr. Jakub Vrba

Oddělení moderních sociálních a kulturních dějin

Vedoucí: PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D.

- výzkum sociální, hospodářské a kulturní politiky, a to v období od druhé poloviny 19. století do druhé světové války; tímto úhlem pohledu jsou zkoumány i osobnosti T. G. Masaryka a E. Beneše
- další oblasti výzkumu: propaganda, komemorace, holokaust, uprchlictví, každodennost, exil, perzekuce, násilí, loajalita, gender

- publikace odborných výstupů: monografie, studie a kritické edice dokumentů publikované v renomovaných edičních řadách a českých i zahraničních nakladatelstvích, redakční příprava časopisu *Střed/Centre*
- využívání nových metodologických přístupů, především v oblasti digital humanities (databáze, hybridní edice) a aplikovaných nástrojů (interaktivní mapy)
- podíl na organizační složce vědeckého života (členství v edičních radách, redakcích časopisů, vedení grantových projektů, příprava konferencí) a na chodu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR
- vedení mezinárodních grantových projektů a účast v nich, úzká spolupráce se zahraničními pracovišti, příprava mezinárodních konferencí
- využití aplikované formy výzkumu; regionální spolupráce
- popularizační činnost (vystoupení v televizi, rozhlasu, interview v tisku, podcasty, příprava výstav)
- spolupráce v oblasti výzkumu s dalšími odděleními Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, především s Oddělením moderních politických a intelektuálních dějin

Mgr. Daniela Bartáková, M.A., Ph.D.

Mgr. Jakub Bronec, Ph.D.

Mgr. Michal Frankl, Ph.D.

PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D.

Mgr. et Bc. Svatopluk Herc, Ph.D.

PhDr. et Mgr. Pavel Horák, Ph.D.

doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.

Veronika Kaszás, Ph.D.

PhDr. Mgr. Kristýna Kaucká, Ph.D.

doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Mgr. Michala Jandák Lônčíková, Ph.D.

Mgr. Aneta Plizáková

Mgr. Magdalena Sedlická, Ph.D.
PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D.
Mgr. Nikola Tohma, Ph.D.
Dr. phil. Jan Vondráček, Ph.D.

Oddělení pro soupis a studium rukopisů

Vedoucí: Mgr. Ondřej Vodička, Ph.D.

- práce na Generálním katalogu rukopisů uložených na území ČR a rukopisných bohemik v zahraničí
- evidence české kodikologické literatury napojená na generální katalog
- studium středověkého hudebního repertoáru v Čechách
- výzkum písemné kultury v prostředí premonstrátského řádu v Čechách pozdního středověku
- výzkum emigrace z Čech a Moravy za husitských válek a s ním spojené evakuace bohemikálních rukopisů do zahraničí
- výzkum raně novověkých militárních rukopisů v Čechách a na Moravě

Mgr. et. Mgr. Klára Andresová, Ph.D.
Mgr. Soňa Černá, Ph.D.
Dr. Rhianydd Hallas, Ph.D.
PhDr. Marta Hradilová, Ph.D.
doc. PhDr. Hana Vihová-Wörner, Ph.D.
Mgr. Ondřej Vodička, Ph.D.

Oddělení dějin Akademie věd

Vedoucí: PhDr. Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D.

- výzkum dějin Akademie věd ČR, jejích součástí a předchůdců, zejména dějin Československé akademie věd
- výzkum vývoje společenské reflexe vědy, techniky a pokroku ve střední a východní Evropě 19. a 20. století
- politicko-historická epistemologie vědy v 19. a 20. století
- zaměření na sociální dějiny vědy
- výzkum vývoje vědní politiky ve střední a východ-

- ní Evropě 19. a 20. století se zvláštním důrazem na vztahy mezi univerzitní a mimouniverzitní vědou
- výzkum dějin mezinárodních vědeckých sítí ve střední Evropě 19. a 20. století
- výzkum dějin výživy a stravování ve střední a východní Evropě 19. a 20. století
- výzkum dějin orientalistiky ve střední Evropě 19. a 20. století
- výzkum dějin technických věd v českých zemích ve 20. století

Mgr. Galina Babak, Ph.D.
PhDr. Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D.
doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.
PhDr. Bc. Tomáš Gecko, Ph.D.
Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D.
Mgr. Doubravka Olšáková, Ph.D.
Mgr. Jan Podzimek, Ph.D.
Mgr. Zuzana Říhová, Ph.D.
Mgr. Luboš Studený
Dr. phil. Mag. rer. soc. oec. Jan Jakub Surman
PhDr. Michaela Šmidrkalová, Ph.D.
Mgr. Jiří Šoukal, Ph.D.
Ing. Pavel Žďárský, Ph.D.

Oddělení osobních a historických fondů

Vedoucí: PhDr. Hana Kábová, Ph.D.

- správa archivních fondů významných vědeckých osobností, vědeckých institucí a profesních spolků, včetně archivních souborů Ústavu T. G. Masaryka (ke konci roku 2024 se jednalo o 436 fondů a sbírek)
- evidence veškerých změn týkajících se fondů ve správě oddělení v systému PEVA II (primárně osobní archivní fondy)
- zpracovávání a zpřístupňování archivních fondů a sbírek (v roce 2024 vznikly tři nové inventáře)
- akviziční činnost (vyhledávání a získávání osobních fondů vědců a osobností spjatých s uloženými fondy), v roce 2024 přibýly dvě desítky archivních souborů či větších přírůstků ke stávajícím fondům

(z nových fondů: Ivan Dubský, Michael Heyrovský, Robert Kvaček, Karel Löbl, Jiří Spěváček a Josef Zumr; z významnějších přírůstků Jaromír Doležal, Ráji Heyrovská, Jaroslav Heyrovský)

- získávání pramenů pro oral history
- informace a rešerše o fondech a z fondů pro badatele a širší veřejnost, rešerše pro média (noviny a časopisy, rozhlas, televize)
- uzavírání smluv o poskytnutí digitálních rozmnoženin archiválií a o podmínkách jejich užití s nakladatelstvími, muzei a dalšími institucemi
- služby badatelům (konzultace, příprava archivního materiálu, dle potřeby služba ve studovně)
- správa a digitalizace fotografických archiválií (nová adjustace, skenování, vytváření metadat, ukládání digitalizátů a jejich popisu do databáze BACH)
- správa sbírek, zvláště archivního souboru Umělecké sbírky (revize, příprava nového zpracování)
- archivní metodika a teorie, zvláště zpracování rozsáhlých osobních fondů (T. G. Masaryk, Z. Nejedlý)
- vědecká činnost pracovníků oddělení (Strategie AV21, GA ČR, NAKI)
- zapojení do výuky na vysokých školách
- popularizační a propagační činnost (výstavy, přednášky)

PhDr. Marie Bahenská, Ph.D.

Mgr. Anna Jonáková

PhDr. Hana Kábová, Ph.D.

PhDr. Helena Kokešová, Ph.D.

Mgr. Miroslava Květová, Ph.D.

Mgr. Soňa Martinovská, Ph.D.

Mgr. Viktor Pavlíček

Adam Václav Šedivý

Oddělení institucionálních fondů

Vedoucí: PhDr. Jan Hálek, Ph.D.

- kontrola dodržování platné legislativy v oblasti spisové a skartační služby pro celou Akademii věd České republiky, včetně společností koordinovaných Radou vědeckých společností ČR
- zajišťování předarchivní péče
- správa archivovaných písemností – cca 300 fondů a sbírek, které vznikly především činností ústavů a orgánů Československé akademie věd (1952–1992), resp. Akademie věd České republiky (od 1993)
- odborné zpracování a zpřístupňování spravovaných archiválií
- akviziční činnost
- účast na vědecké, publikační a popularizační činnosti ústavu
- výuka na vysokých školách

Mgr. Jan Boháček

PhDr. Daniela Brádlarová, Ph.D.

PhDr. Jakub Doležal

PhDr. Jan Hálek, Ph.D.

PhDr. Jan Chodějovský, Ph.D.

Mgr. Filip Keller

Prom. hist. Nataša Kmochová

Mgr. et Mgr. Anežka Kotoučová

Mgr. Vlasta Mádllová

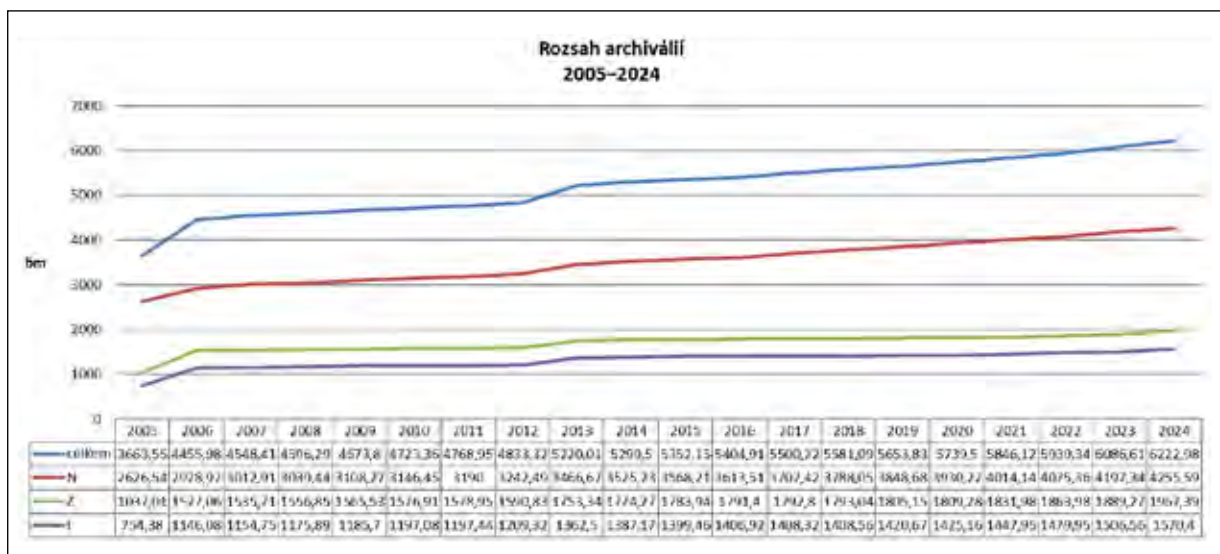
PhDr. Boris Moskovič, Ph.D.

c) Archivní a servisní činnost

Masarykův ústav a Archiv AV ČR koordinuje předarchivní péči a dohlíží na spisovou službu na všech pracovištích Akademie věd České republiky a v organizačních složkách Akademie věd České republiky. Formou školení a osobních konzultací se pracovníci Masarykova ústavu a Archivu AV ČR podílejí na udržování a rozvíjení systému elektronické spisové služby v celé Akademii věd České republiky. Masarykův ústav a Archiv AV ČR rovněž shromažďuje, uchovává, zpracovává a zpřístupňuje dokumenty vzešlé z činnosti orgánů a pracovišť Akademie věd České republiky, popřípadě osobní fondy významných vědeckých osobností a rovněž československých politiků. Ke 31. 12. 2024 Masarykův ústav a Archiv AV ČR eviduje 749 archivních fondů a sbírek v celkovém rozsahu 6 223 běžných metrů. Ve skartačních řízeních na pracovištích Akademie věd České republiky bylo v roce 2024 posouzeno 497 bm dokumentů, z nichž 73 bm bylo vybráno jako archiválie k trvalému uložení. Vedle toho získal archiv další archiválie v rozsahu 66 bm výběrem mimo skartační řízení. Pokračovalo se v pořádání archivních fon-

dů, formou manipulačních seznamů a inventářů bylo nově zpřístupněno 80,2 bm archiválií, počítaje v to i průběžně doplňovaný elektronický katalog fotografií. V roce 2024 využilo služeb badatelského Masarykova ústavu a Archivu AV ČR 148 osob, z toho 37 ze zahraničí, při celkovém počtu 356 badatelských návštěv. Připraveno bylo 1 509 jednotlivých objednávek archivních jednotek různého typu.

Zdroj: Zprávy o činnosti Archivu AV ČR / MÚA podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů (data z let 2005–2020); Informační systém PEVA II (data za rok 2021–2024). N = nezpracované, Z = zpracované, I = inventarizované (podmnožina Z).

Poznámka: V roce 2006 byla k základní evidenci NAD Archivu AV ČR připojena základní evidence Masarykova ústavu AV ČR.

d) Činnost knihovny

Knihovna Masarykova ústavu a Archivu AV ČR se skládá ze dvou částí: Knihovny Archivu AV ČR (sigla ABB002) a Knihovny Masarykova ústavu AV ČR (sigla ABB085). Knihovna Masarykova ústavu AV ČR zahrnuje tři části: vlastní Knihovnu Masarykova ústavu AV ČR a dvě dílčí

knihovny, které spravuje: Knihovnu TGM a Profesorskou knihovnu TGM. Knihovny disponují čtyřmi depozitáři, třemi v Praze-Libni a jedním v Jenštejně. V první polovině roku na práci v knihovně spolupracovaly čtyři knihovnice s celkovým úvazkem 3,25, od července pak

tři pracovnice s úvazkem 2,5. V polovině roku 2024 zároveň došlo ke změně na pozici vedoucí knihovny, kdy Janu Dvořákovou vystřídala Lenka Wágnerová.

V roce 2024 pokračovalo zpracování fondu knihoven, jenž zahrnuje přibližně 260 000 svazků. Z toho více než 254 000 bylo již zpracováno a je k dispozici v Souborném katalogu Akademie věd a v Souborném katalogu ČR. Knihovna poskytuje standardní knihovnické služby, jako jsou výpůjční a meziknihovní výpůj-

ční služby (MVS), spravuje příruční knihovnu v badatelně. Aktivně spolupracuje s badateli při dohledávání zdrojů či citací a podílí se na přípravě dokumentů pro reprografické služby, a to jak pro externí, tak i interní badatele. V roce 2024 například poskytla obrazový materiál pro publikaci *Stálé vojsko vědecké: Česká akademie věd a umění 1891–1952* nebo připravovanou *Encyklopedii života a díla T. G. Masaryka*. Knihovna také zapůjčila několik svazků z Knihovny TGM na výstavu *Očima Franze Kafky: Mezi obrazem a jazykem*, kterou uspořádala Západočeská galerie v Plzni.

Nové knihovní jednotky jsou získávány prostřednictvím nákupu, výměny, vlastní produkce a povinného výtisku. Důležitým zdrojem rozšíření fondu jsou knižní dary. V roce 2024 knihovna získala knihy z pozůstalostí Roberta Kvačka, Josefa Zumra a Rudolfa Zahradníka. Převzetí těchto knižních sbírek vždy zahrnuje další návazné kroky, jako je třídění, výběr knih pro zpracování, nabídka duplicitních svazků k rozebrání a případné oslovení dalších knihoven a institucí s nabídkovými seznamy. Knihovnice spolupracují s badateli Masarykova ústavu a Archivu AV ČR na akvizici a zpracování publikací, které jsou nezbytné pro řešení příslušných vědeckých úkolů. Tato činnost vede k pravidelnému obohacování knihovního fondu o odbornou literaturu, často zahraniční provenience. Některé z těchto publikací knihovna vlastní jako jediná v Praze nebo v celé České republice. Knihovna pečuje o rozsáhlé historické knižní celky, proto bylo na konci roku vybavení knihovny rozšířeno o odprašovací box od české firmy ATF, který umožní naše fondy efektivněji čistit a udržovat.

V rámci popularizace knihovny se během roku uskutečnily dvě komentované prohlídky depozitářů pro studenty 9. tříd základních škol. Knihovna byla opět součástí programu dne otevřených dveří 5. listopadu

Dílčí knihovna	Katalogizace 2024	Celkem v katalogizaci MÚA AV ČR	Zbývá zkatalogizovat	Výpůjčky absenční	Výpůjčky prezenční	Meziknihovní výpůjčky
Masarykův ústav AV ČR	1 331	19 993	nové akvizice osobní knihovny prof. Kvačka, dr. Zumra (2 000)	536	62	18
Archiv AV ČR	2 085	49 490	dosud nezapsané fondy, odhadem 1 000	264	-	13
Knihovna T. G. Masaryka	424	158 091	cca 50 (v rámci chybně zpracovaných do fondu MSÚ)	0	132	16
Profesorská knihovna T. G. Masaryka	349	24 778	cca 4 670	0	48	0
Celkem	4 189	252 352	cca 7 720	1 042		47
		Celkem cca 260 000 knihovních jednotek				

2024. Zaznamenali jsme rekordní zájem, kdy naše pracoviště navštívilo celkem 140 osob, především středoškolských a vysokoškolských studentů a jejich učitelů. Prohlídky depozitářů byly tradičně doplněny malou výstavou ukázek z našich bohatých historických fondů.

V Knihovně Masarykova ústavu AV ČR byla dokončena katalogizace osobní knihovny Bedřicha Löwensteina a zpracování svazků ze sbírky zrušené knihovny Českomoravské konfederace odborových svazů. Dále se knihovnice věnovaly kontrole a zaevidování dosud nezpracovaných svazků v příruční knihovně Archivu ÚTGM.

Vzhledem k chystané revizi knihovního fondu Knihovny Masarykova ústavu AV ČR byla zahájena kontrola a převod chybně zpracovaných svazků, které byly v minulosti zařazeny do této dílčí knihovny, ale náleží do historického fondu Knihovny TGM (cca 1 500 knižních jednotek). Po dokončení tohoto procesu by měl být k dispozici kompletní seznam svazků Knihovny TGM, který bude sloužit jako podklad k porovnání s původními přírůstkovými knihami.

V Knihovně TGM byly realizovány plánované aktivity, zahrnující zpracování dosud nezkatalogizovaných částí fondu, konkrétně dezinfikovaných svazků a titulů v japonštině (na katalogizaci spolupracovala překladatelka). Při převádění jednotek z dílčí knihovny Masarykova ústavu AV ČR do Knihovny TGM probíhá zároveň

kontrola, opravy a doplnění záznamů, přičemž hlavním cílem je deduplikace záznamů, což vede ke zkvalitnění katalogu a jeho uživatelských funkcí.

Knihovna Archivu AV ČR pokračovala v rekonstrukci a retrokatalogizaci fondů, které byly poškozeny povodní v roce 2002, a to včetně sbírky Zdeňka Nejedlého. Celkový počet katalogizovaných svazků dosáhl téměř 49 500. Mezi nově zpracovanými knihami byly i tituly ze starších knihovních fondů, konkrétně z fondu Milana Haška a Ivana Mála. Dále bylo zahájeno zpracování publikací k fondu Rudolfa Zahradníka. I v katalogu knihovny Archivu probíhá revize starších záznamů, jejich doplňování a sjednocování.

V roce 2024 probíhalo v Knihovně Archivu AV ČR také zpracování periodik, zároveň byl fond periodik z Knihovny Zdeňka Nejedlého přeskupen z původního abecedního uspořádání do signaturního. Tento nový systém zjednoduší vyhledávání publikací a efektivněji využije prostor depozitáře v Jenštejně.

Vzhledem k prostorovým omezením bylo nutné přesunout část publikací příruční knihovny Oddělení pro soupis a studium rukopisů do depozitáře. Při tomto přesunu probíhá zároveň kontrola a katalogizace knih, které dosud nebyly zpracovány v systému Aleph. V kodikologické příručce je publikacím přiřazováno přesnější umístění, což usnadní jejich vyhledávání. Tato práce bude dokončena v roce 2025.

e) Činnost nakladatelství

Knižní produkce Masarykova ústavu a Archivu AV ČR měla v roce 2024 poněkud odlišnou podobu oproti minulým letům. Vyšel menší počet titulů než například o rok dříve, ale realizovaly se náročnější a rozsáhlejší publikace než kdykoli před tím. Týkalo se to zejména reprezentativní edice *Dějiny Akademie věd*, v níž vyšly dva svazky. V roce 2024 ústav vydal jak ve vlastním nákladu, tak ve spolupráci s jinými subjekty celkem 15 knižních titulů. Typologie publikací měla opět širokou podobu – monografie, edice, sborníky, výstavní katalogy. Tradičním spoluvydavatelem bylo naše partnerské nakladatelství Academia, podobně pokračovala i dlouhodobá spolupráce s Nakladatelstvím Lidové noviny a s Ústavem T. G. Masaryka. V produkci za rok 2024 ale najdeme též tituly vydané ve spolupráci s dalšími ústavy Akademie věd České republiky (Ústav dějin umění) či jinými odbornými pracovišti (Filozofická fakulta či Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy a Masarykova univerzita). Díky úsilí našich výzkumných pracovníků roste i počet publikovaných textů u zahraničních nakladatelství, někdy i s přímým koedičním podílem Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Asi největší publikační aktivita se týkala, jak už bylo řečeno výše, ediční řady *Dějiny Akademie věd*, v níž vyšly svazky mapující historii našich předchůdkyň – České akademie věd a umění a Československé akademie věd. Z větších edičních projektů se završení dočkalo vydání korespondence T. G. Masaryka s politikem a literátem J. S. Macharem. Po prvních dvou svazcích vyšel třetí a čtvrtý díl zachycující písemnou výměnu těchto významných postav mezi lety 1897–1937. Oba svazky i celý ediční projekt byly představeny na předních knižních akcích – na největším českém veletrhu Svět knihy Praha 2024 a na akademickém jarmarku Knihy v Brně organizovaném Masarykovou univerzitou.

Tyto dvě knižní události byly hlavními dvěma platformami, kde Masarykův ústav a Archiv AV ČR prezentoval svou publikační aktivitu. Veletrhu Svět knihy Praha se ústav i v roce 2024 účastnil společným stánkem humanitních a sociálních ústavů Akademie věd České republiky, znovu za podpory Akademie a organizačního úsilí pracovníků Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Tento koncept se ustavil jako funkční projekt, který se

setkává s příznivým ohlasem u účastníků, návštěvníků i činitelů Akademie věd České republiky a měl by pokračovat i v následujících letech. Kromě této akce jsme se zúčastnili druhého ročníku adventního jarmarku Knihy v Brně. Oproti předchozímu roku byla akce lépe propagačně zvládnutá, jarmark i doprovodný program se tak dočkaly důstojnější návštěvnosti. Lze předpokládat, že tato akce bude mít rostoucí potenciál.

V roce 2024 pokračovalo vylepšování nového e-shopu na inovovaných webových stránkách ústavu. Kupující je nyní dostupný nejen nákup kartou, ale i možnost využít vícero doručovacích možností. Dolaďuje se také propojení e-shopu s online prostředím. Na sklonku roku nakladatelství začalo s rozšířením nabídky o elektronické formáty knih. Vycházíme tím vstříc přáním čtenářů, kteří poptávali digitální verzi zejména u tištěných edic pramenů. Novinka se týká primárně titulů z edic *EGO* a *Korespondence TGM*, jejichž e-formáty jsou již dostupné na portálu Palmknihy, kam se čtenář dostane pohodlně i přes náš e-shop. Masarykův ústav a Archiv AV ČR se bude sna-

žit generovat e-formáty též u starších titulů. Kromě již zmíněných edičních řad by se e-formátu měly dočkat monografie se vzdělávacím a výukovým zaměřením, například druhé rozšířené vydání ikonické publikace *T. G. M. v kostce*.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR v předešlých letech vydával tři odborná periodika, nově bude zajišťovat publikaci jen dvou z nich:

Střed. Časopis pro mezioborová studia střední Evropy 19. a 20. století (ISSN 1803-9243) je recenzovaný časopis zaměřený na studium společnosti, kultury a politiky ve střední Evropě 19. a 20. století. Časopis je ekumenický ve zvolených metodologických a oborových přístupech a snaží se poskytovat prostor odborníkům ze širokého spektra společenských věd, kteří se zabývají studiem daného období a geografického prostoru. Od čísla 1/2014 je časopis indexován v databázi Scopus a od roku 2015 je indexován v databázi ERIH Plus.

Dále je Masarykův ústav a Archiv AV ČR vydavatelem periodika *Studie o rukopisech* (ISSN 0585-5691). Toto specializované kodikologické periodikum vychází od roku 1962. Vzniklo z podnětu Komise pro soupis a studium rukopisů při tehdejší Ústřednímu archivu Československé akademie věd jako samostatné fórum pro kodikologická studia. Kromě kodikologie, která bývá často označována jako věda o rukopisech, jsou *Studie o rukopisech* otevřeny dalším pomocným vědám historickým (zejména paleografii) i jiným oborům, které se věnují rukopisným bádáním (filologie, dějiny umění, literární historie, muzikologie a právní historie). V roce 2010 byly *Studie o rukopisech* zařazeny na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice. Od roku 2015 je časopis indexován v databázi ERIH Plus.

K periodikům vydávaným v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR patřil po 15 let rovněž časopis *Práce z dějin Akademie věd* (ISSN 1803-9448). Kvůli setrvalým problémům se získáváním kvalitních příspěvků v půlroční periodicitě se však redakční rada rozhodla ročníkem 2023 jeho vydávání ukončit. Členové redakčního kruhu si nicméně přáli zachovat jeden z výjimečných výstupů původního periodika – edice pramenů k dějinám vědy. Proto byla nově založena ediční řada *Prameny k dějinám vědy*, která by na tento formát měla navázat. Již nyní jsou naplánované tři svazky této ediční série.

f) Výzkumné týmy a jejich činnost

Komparativní a transnacionální dějiny

Vedoucí: doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Tým usiluje prostřednictvím komparativních a transnacionálních přístupů současné historické vědy o širší kontextualizaci českých a středoevropských dějin 19. a 20. století. S využitím klasických nástrojů historické komparace i novějších přístupů dějin kulturních transferů, dějin prostoru, migrace a digital humanities se snaží překračovat klasická paradigma nacionálního dějepisectví zaměřeného na ústřední kategorie národa a národního státu. Členové týmu realizují konkrétní výzkumné projekty v oblasti dějin migrace, občanství a holokaustu a v oblasti komparativních dějin moderních válek, násilí a jejich důsledků.

Členové: Mgr. Daniela Bartáková, M.A., Ph.D., Mgr. Michal Frankl, Ph.D., Mgr. Michala Jandák Lónčíková, Ph.D., Veronika Kaszás, Ph.D., Mgr. Aneta Plizáková, Mgr. Magdalena Sedlická, Ph.D., PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D., Mgr. Nikola Tohma, Ph.D.

Řešené projekty:

- Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 24-12679S, Z bojovníků hrdinové. Veteráni 2. světové války a politika uznání v českých zemích ve 20. století, řešitel: PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D.

Projekt se zabývá otázkou, jak různé politické režimy v českých zemích od roku 1945 do současnosti definovaly, kdo jsou váleční hrdinové a jaká symbolická a materiální ocenění jim náleží. Zkoumá konstrukci hrdinského statusu prostřednictvím státní správy, vlastních aktivit veteránů a jejich organizací a prostřednictvím odborného poznání, zejména v oblasti lékařských věd. Sleduje nejen vývoj domácí veteránské scény, ale i transnacionální vlivy na utváření představ o tom, kdo je veterán a co potřebuje. Projekt se tak snaží porozumět procesům heroizace a deheroizace ve společnosti, která se ve 20. století opakovaně dělila na vítěze a poražené a kde byl odboj proti nelegitimní vládě oslavovanou a zároveň spornou formou boje.

- Grantová agentura České republiky, bilaterální projekt č. 21-30350K, Žít vítězství: Zásobování potravinami a postimperální přechod v Českých zemích a ve Slovinsku, 1918–1923, řešitel: PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D.

Projekt se zabývá postimperálním přechodem v Českých zemích a ve Slovinsku v letech 1918–1923 z perspektivy zásobování potravinami. Zásobování chápe jako základní součást každodenního života i důležitý nástroj pro udržení státní autority. Zatímco selhání přidělového systému v průběhu první světo-

vé války urychlilo pád Rakouska-Uherska, nástupnické státy se musely vyrovnat se zděděnými sociálními potížemi a potvrdit svůj mocenský nárok úspěšným řešením všeobecného nedostatku, bídy obyvatelstva i přetížení výrobců. Zaměření projektu na interakci státních politik a jejich dopadů na místní úrovni umožňuje zkoumat „agency“ jednotlivců i skupin, proměny loajalit a konstruování státu. Empirický výzkum strukturně podobných případů z Českých zemí a Slovinska nabídne transregionální srovnání místních variant budování poválečného řádu založeného na étosu válečného vítězství.

- ERC Consolidator Grant, projekt č. 819461, Unlikely refuge?, řešitel: Mgr. Michal Frankl, Ph.D.

Mezinárodní tým projektu zkoumá středovýchodní Evropu jako místo, kam se utíká. V roce 2024 byl ve spolupráci s Jagellonskou univerzitou zorganizován mezinárodní workshop „Making Refuge. Place and Space in Refugee History“ (Praha, 11.–12. 4. 2024) věnovaný místu a prostoru ve studiích o dějinách uprchlíků. Několik členů projektového týmu prezentovalo své výsledky na konferenci ASEES v Bostonu (21.–24. 11. 2024). V podprojektu zaměřeném na dokumentaci a výzkum uprchlických politik v postkomunistických zemích byly nahrány rozhovory s představiteli států a s humanitárními pracovníky aktivními v 90. letech v Maďarsku, v Polsku a v Československu (respektive České republice). Autorský tým připravil na základě recenzního řízení upravenou verzi rukopisu *Humanitarian Mobilization in Central and Eastern Europe in the 20th Century* a projektový tým odeslal rukopis svého společného svazku do nakladatelství.

- European Holocaust Research Infrastructure, projekt č. 871060, 871111, Evropská infrastruktura pro výzkum holokaustu (EHRI), řešitel: Mgr. Michal Frankl, Ph.D.

EHRI je distribuovaná výzkumná infrastruktura zprostředkávající přístup k rozptýleným sbírkám a datům

k holokaustu a podporující badatele metodologicky, školením a stipendii. Vznikla v roce 2010 a dosud je toto mezinárodní konsorcium financováno prostřednictvím evropských projektů. V projektu *EHRI-3* byl Masarykův ústav a Archiv AV ČR zodpovědný za vedení pracovního balíčku *Thematic Layers Across Collections*. Jeho tým mj. pečoval o EHRI Document Blog a například publikoval zvláštní sérii článků věnovanou holokaustu na Ukrajině. Rozvíjel EHRI Geospatial Repository a zorganizoval dva workshopy, jeden zkoumající aplikaci metod počítačové lingvistiky na archivy holokaustu, druhý zkoumající současné trendy v práci s geoprostorovými daty. V projektu *EHRI Implementation Phase* vedl Masarykův ústav a Archiv AV ČR pracovní balíček WP3 *Strengthening of National Nodes*, kdy koordinoval schůzky národních koordinátorů EHRI. Účastníci vytvářeli národní webové stránky, připravovali vznik National Coordinator's Committee, definovali pravidla pro budoucí pracovní skupiny v organizaci EHRI-ERIC a pracovali na seznamu služeb národních uzlů EHRI. Masarykův ústav a Archiv AV ČR je národním koordinátorem českého uzlu EHRI, který je součástí infrastruktury LINDAT/CLARIAH-CZ. Na EHRI-CZ se dále podílejí Národní archiv, Památník Terežín a Institut Terežínské iniciativy. V roce 2024 byla zpřístupněna webová aplikace MemoMap Praha, která do prostoru města promítá informace o osudech židovských obětí za druhé světové války. EHRI-CZ uspořádalo mezinárodní workshop „Databases of the Persecuted. New Perspectives on Holocaust Research, Education, and Commemoration“, který se uskutečnil v prosinci 2024 v Praze.

Konstruování československé státnosti: koncepty – strategie – reflexe

Vedoucí: PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D.

Výzkumný tým se zabývá proměnami československé státnosti v průběhu 20. století, a to v kontextu středoevropského prostoru. Orientuje se především na její ideové zdroje, mění se formy (re)prezentace a způsoby recepce. Tyto základní okruhy výzkumu jsou sledovány v několika koncepčních i metodologických rovinách: legitimita a struktura státní moci, politická kultura, aplikovaná politika dějin, politika paměti, komemorace apod. K tématům patří výzkum podchycující měnící se diskurs vnímání první republiky, vymáhání loajality ke státu v počátečních letech meziválečného Československa či inscenování a symbolické utváření mocenského prostoru československého exilu za druhé světové války.

Členové: PhDr. Jan Hálek, Ph.D., PhDr. et Mgr. Pavel Horák, Ph.D., Dr. Emil Ovidiu Iudean, Mgr. Anna Jonáko-

vá, PhDr. Martin Klečacký, Ph.D., Mgr. Martin Klement, Ph.D., dr. Daniela Mârza, Mgr. et Mgr. Pavel Máša, Ph.D., PhDr. Boris Moskovič, Prof. dr. Judit Pál, Lect. dr. Vlad Vasile Popovici, Dr. Andrei Florin Sora, PhDr. Jakub Štofanič, Ph.D., Mgr. Richard Vašek, Ph.D., PhDr. Luboš Velek, Ph.D.

Řešené projekty:

● Grantová agentura České republiky, bilaterální projekt č. 24-12195K, *Občanská společnost a zrod voleb: volební kultura revoluce 1848 na příkladu českých zemí, Haliče a Bukoviny*, řešitel: PhDr. Luboš Velek, Ph.D.

Projekt usiluje o zmapování volebního dění v českých zemích, v Haliči a Bukovině během revoluce 1848. Analýza volebních procesů, agitací a chování obyvatelstva povede ke komparaci průvodních jevů a volebních výsledků. Výsledky analýzy a komparace poslouží nejen k poznání volební kultury těchto oblastí, ale i k charakterizaci a klasifikaci vznikající politické kultury jmenovaných oblastí a jimi obývaných etnik na pozadí formující se občanské společnosti. Analýza je prováděna jak perspektivou „shora“, tj. optikou elit (poslanců, úřadů, veřejně činných intelektuálů), tak perspektivou „zdola“, tj. voličů. Sledován je vývoj volební legislativy, formy a obsahy komunikace politických elit a voličů, volební chování s ohledem na rozsah a intenzitu patologických jevů. Shromáždění osobních a volebních dat poslanců umožní rekonstruovat typy poslaneckých kariér.

● Grantová agentura České republiky, EXPRO projekt č. 20-19463X, *Sociální mobilita elit ve středoevropských regionech (1861–1926) a tranzice imperiálních zkušeností a struktur v národních státech*, spoluřešitel: dr. Vlad Vasile Popovici

Interdisciplinární projekt analyzuje a srovnává transformační procesy moderních evropských společností na příkladu dvou vedlejších regionů habsburské monarchie: Čech a Sedmihradska. Soustředí se na otázku, jak sociální mobilita, vzdělání, rodinné a další vazby elitních sociálních skupin přispívaly k (de)stabilizaci společnosti jako celku. Výzkum je uplatněn na dvou vybraných skupinách, které patřily do tzv. rozhodovací vrstvy: poslanců zemských sněmů, říšské rady ve Vídni a uherského říšského sněmu a vyšších státních úředníků. Projekt originálním způsobem kombinuje metody vycházející z oblasti jak humanitních, tak přírodních věd. Jeho cílem je prostřednictvím modelace faktorů, které signifikantně rozhodovaly o zařazení jednotlivců k výše uvedeným elitním skupinám, objasnit proces cirkulace elit a tranzice imperiálních zkušeností a struktur do nově vzniklých národních států. Projekt ukáže souvislost mezi kariérou jednotlivce a jeho rodinnými vazbami a v neposlední řadě osvětlí demografické faktory evropské moderní rodiny.

● Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 22-15915S, „Hrad“ v roli mocenského, administrativního a duchovního centra meziválečného Československa (1918–1938), řešitel: PhDr. Jan Hálek, Ph.D.

Projekt kriticky analyzuje roli „Hradu“ v politickém, společenském a kulturním kontextu meziválečného Československa. Na rozdíl od dosud převažujících historiografických výkladových schémat opomíjejících jeho roli duchovního centra reflektuje „Hrad“ jako personifikovaného veřejného intelektuála, reprezentovaného především T. G. Masarykem, který je zároveň hlavním autorem ideového obsahu jeho činnosti. Projekt pracuje s představou Masaryka a skupiny „Hradu“ vystupujících v roli centra nové demokratické společnosti. Z této pozice se vedení obavou o stabilitu nového státu snaží budovat důvěru jeho obyvatelstva v nové zřízení a dovršit tak přechod z imperiální do republikánské éry. Specifickou oblast představuje Slovensko, kde byla reflexe „Hradu“ silně ovlivněna autonomistickým diskurzem a kritikou centralismu. Sledovány budou i možné paralely s vývojem v sousedních státech, především v Polsku i otázka vnímání „Hradu“ v zahraničí.

Manuscripta. Studium a soupis rukopisů

Vedoucí: Mgr. Ondřej Vodička, Ph.D.

Předmětem studia výzkumného týmu jsou literární rukopisy v širokém časovém rozmezí od středověku až do konce raného novověku. Aktivita týmu navazuje na činnost oddělení pro soupis a studium rukopisů, které vzniklo už v roce 1955 při tehdejšímu Archivu ČSAV. Jedním z úkolů týmu proto zůstává zpřístupňování rukopisných fondů na území České republiky a rukopisných bohemik v zahraničí, které probíhá nejenom formou fondových soupisů, ale především prostřednictvím elektronické databáze rukopisů a bibliografie kodikologické literatury. Do popředí vědeckého zájmu se postupně dostávají další výzkumná témata zaměřená na specializované skupiny rukopisů (zejména iluminované, heraldické či hudební rukopisy), dějiny středověkých knihoven, narativní prameny i obecnější kodikologická témata či příbuzné pomocné vědy historické.

Členové: Mgr. et Mgr. Klára Andresová, Ph.D., Mgr. Soňa Černá, Ph.D., Jan Hajič, Ph.D., Dr. Rhianydd Hallas, Ph.D., PhDr. Marta Hradilová, Ph.D., doc. PhDr. Hana Vlhová-Wörner, Ph.D.

Řešené projekty:

● Grantová agentura České republiky, bilaterální projekt č. 24-10511K, Recepce francouzské liturgické hudby ve střední Evropě ve vrcholném středověku, 1918–1923, řešitelka: doc. PhDr. Hana Vlhová-Wörner, Ph.D.

Vliv francouzského repertoáru na českou liturgickou hudbu 13. století je nově identifikovaným, ale charakteristickým aspektem české středověké hudební tradice, odlišné od hudebního repertoáru sousedních regionů. Stopy francouzského repertoáru lze pozorovat u mešních tropů, tropů k Benedicamus Domino, hodinových zpěvů, tropovaných lekcí a sekvencí, přičemž doklady pocházejí především ze Svatovítské katedrály a Svatojirského kláštera na Pražském hradě. Aktuální publikace ke středověkým církevním dějinám vyzdvihla kvalitu olomouckého biskupa Roberta (1202–1240), jehož možný anglický původ a studium v Paříži pravděpodobně vysvětlují kontakty mezi dobovým západním repertoárem a Čechami. Interdisciplinární studium tohoto fenoménu má potenciál změnit pojetí zažitých modelů cirkulace hudebního repertoáru ve vrcholném středověku a revidovat koncepci „kulturních center“ a „periferií“, definovanou na základě vybraných parametrů, jejichž platnost je dnes třeba přehodnotit.

● Grantová agentura České republiky, EXPRO projekt č. 19-28306X, Staré mýty, nová fakta: české země v centru hudebního dění 15. století, řešitelka: doc. PhDr. Hana Vlhová-Wörner, Ph.D.

Novodobé formování české identity je založeno mimo jiné na reflexi husitské tradice, ve které byla hudba hlavním médiem pro zprostředkování klíčových idejí. Výklad českých hudebních dějin 15. století, charakteru repertoáru a jeho vztahu k evropskému vývoji je od samého počátku české hudební historiografie poznamenán záměrnou manipulací historických faktů a účelovou ideologií estetických hodnocení. To se promítlo i do pojetí starší české hudby v širším evropském kontextu, které je postaveno na nedostatečném, nebo dokonce zcela chybném pochopení specifického vývoje ve střední Evropě. Obecné historické přehledy v souvislosti s českými zeměmi většinou operují s termíny jako „diskontinuita“, „izolace“, „zjednodušení“ či „zpoždění“, byť historické prameny jednoznačně dokládají situaci opačnou. Mýtus výlučné role husitské tradice výrazně poznamenal hudební tvorbu 19. a 20. století, kde skladby reflektující husitský odkaz, včetně těch, které citují nesprávné rekonstrukce husitských melodií, navozovaly pocit národní identity.

● Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 22-10401S, Písemná kultura v prostředí premonstrátského řádu v Čechách pozdního středověku (1300–1420), řešitelka: PhDr. Marta Hradilová, Ph.D.

Projekt se soustřeďuje na studium písemné kultury v prostředí premonstrátského řádu v pozdně středověkých Čechách (cca 1300–1420) s přihlédnutím k vývoji v okolních územích s cílem odhalit širší souvislosti rozvoje písemné kultury v řádovém prostředí v pozdním středověku. Pozornost se zaměří na diplomatickou

praxi v jednotlivých kanoniích a rekonstrukci jejich knižních fondů. Metodicky se projekt opírá o využití klasických postupů etablovaných pomocných věd historických – kodikologie a diplomatiky, avšak rozšířených o modernější celostní přístupy kulturních dějin a interdisciplinární využití dalších metod (prosopografie) a disciplín (dějiny umění).

- Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 21-02993S, Katoličtí měšťané z husitských měst (1419–1436), řešitel: Mgr. Ondřej Vodička, Ph.D.

Exilová vlna katolického obyvatelstva z husitských Čech a Moravy představuje unikátní migrační fenomén střední Evropy v pozdním středověku. Má se za to, že z husitských měst na počátku bouřlivého období odešla přinejmenším desetina obyvatelstva. Jelikož se často jednalo o movité německé kupce, události tak vedle konfesní rozmísky nepostrádají ani silný sociální a nacionální rozměr. Projekt zkoumá zejména diplomatické, ale i narativní prameny domácí a zahraniční provenience, které skýtají informace o životních strategiích a prožívání odchodu měšťanstva do domácího a zahraničního exilu. Výzkum se zaměřuje zejména na nejčastější exilové lokality, katolická města v Čechách a na Moravě (Plzeň, Jihlava, Olomouc, Brno), jakož i významná centra obchodu v sousedních zemích (Vratislav, Vídeň, Zhořelec, Norimberk, Drážďany). Výzkum také navazuje na zkoumání exulantů z řad kléru a popisuje komunikaci a finanční vztahy těchto dvou skupin uprchlíků.

- Grantová agentura České republiky, Postdoc Individual Fellowship – Outgoing projekt č. 22-360330, Koncept a užití kontrafakta v liturgickém zpěvu pozdního středověku, řešitelka: Dr. Rhianydd Hallas, Ph.D.

Užití kontrafakta jako kompozičního nástroje bylo ve středověku běžným postupem a kontrafakta tvoří podstatnou část repertoáru středověkého liturgického zpěvu. Dosavadní definice a používání a popis této techniky ovšem nezohledňuje dostatečně zažitou kompoziční praxi v celé její šíři, tak, jak ji rozvinuli skladatelé v pozdním středověku. Tento projekt si proto

klade za cíl první systematický výzkum tvorby a šíření kontrafakt v pozdním středověku s cílem ukázat uživatelné kompoziční způsoby a definovat rozličné přístupy jednotlivých autorů.

- Regionální spolupráce krajů a pracovišť Akademie věd České republiky, projekt č. R300772301, Středověké a raně renesanční knihy z Olomouce: nové pohledy a poznatky, řešitelka: Mgr. Soňa Černá, Ph.D. (partner regionální spolupráce: Vlastivědné muzeum v Olomouci)

Minulá léta ukázala, že olomoucké paměťové instituce ochraňují nejen celou řadu památek prvotřídního charakteru (mj. kulturní památky ve VKOL), ale zároveň ukrývají množství materiálu, jehož zpracování by obrovskou měrou přispělo k poznání středověké a raně novověké kultury. Nedávno vydaný korpus knižní malby (Pavol Černý), katalog inkunábulí knihovny metropolitní kapituly (Markéta Poskočilová a kol.) i výstava *Skrytá krása* ve Vlastivědném muzeu v Olomouci (Jiří Černý a Soňa Černá) poukázaly na to, kolik svazků stále čeká na mezioborové zpracování. Snahou plánovaného odborného setkání a následné monografie je proto otevřít cestu k uplatnění nových interpretačních postupů a k případné reinterpetaci olomouckých knih z období středověku a rané renesance. Konference i knižní publikace si přejí být jakýmsi katalyzátorem, který by zintenzivnil zájem badatelské veřejnosti o olomoucké svazky a začlenil je do celoevropského kontextu.

Tomáš Garrigue Masaryk a jeho spolupracovníci

Vedoucí: Mgr. Milan Hanyš, Ph.D.

Tým se zaměřuje na výzkum činnosti T. G. Masaryka a jeho spolupracovníků, jak ze sféry politické (především Edvard Beneš), tak vědecké a kulturní. T. G. Masaryk během svého života aktivně zasahoval do různých vědeckých oborů a společenských oblastí, složení týmu je proto nutně interdisciplinární: jeho členky a členové se zaměřují na dějiny myšlení, politické dějiny, kulturní a literární dějiny a paměťová studia. Výzkum je provázán s ediční praxí, mezi důležité úkoly týmu patří zpřístupňování pramenů různé povahy (díla, ego dokumenty jako korespondence, vzpomínky, ale i dokumenty úřední povahy). Členky a členové týmu se podílejí na vydávání profilových edic *Spisy TGM*, *Korespondence TGM*, *Dokumenty E. Beneše*, *EGO* ad. Tým se opírá o vynikající infrastrukturu – fondy Archivu Ústavu T. G. Masaryka a Prezidentskou knihovnu T. G. Masaryka, jež jsou ve správě Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Tým se podílí na rozvoji několika databází – metadata rozsáhlé Masarykovy korespondence jsou vkládána do databáze historické korespondence

HiKo, v prostředí webového portálu Po stopách T. G. Masaryka vzniká databáze pomníků a dokumentace prezidentských cest, průběžně je doplňována bibliografie publikovaných textů TGM.

Členové: prof. Mgr. Vratislav Doubek, Ph.D., Mgr. et Mgr. Jitka Jindřišková, PhDr. Helena Kokešová, Ph.D., PhDr. Jana Malínská, Ph.D., Mgr. Soňa Martinovská, Ph.D., Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D., Mgr. Viktor Pavlíček, PhDr. Josef Tomeš, Ph.D., Mgr. Jakub Vrba

Řešené projekty:

- Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 21-24776S, Felix Weltsch, Jindřich Kohn a intelektuální dějiny v meziválečném Československu, řešitel: Mgr. Milan Hanyš, Ph.D.

Projekt je zaměřen na výzkum myšlení židovských intelektuálů, zejména Felixe Weltsche (1884–1964) a Jindřicha Kohna (1874–1935), v kontextu dobových intelektuálních diskurzů a intelektuálních dějin meziválečného Československa. Z řady intelektuálů byli Weltsch a Kohn vybráni proto, že byli oba činní jako publicisté, psali důležité filozofické a sociologické texty a představují do značné míry typické a analogické volby a pozice židovských intelektuálů v Československu. Zatímco Weltsch psal převážně německy a byl aktivní v sionistických kruzích, Kohn publikoval v češtině a měl velký vliv mezi Čechožidy a zejména pak na mladou generaci českožidovských intelektuálů. Oba ve svých dílech tematizují dobové problémy (krize demokracie, vzestup antisemitismu, spory o asimilaci a sionismus) spolu s problémy filozofie dějin, politické filozofie a politické etiky. Paralelní výzkum a synoptická interpretace jejich textů tak rozšíří porozumění vnitřní logice témat, argumentů a otázek židovských intelektuálů a intelektuálním dějinám první republiky.

- Ministerstvo kultury ČR, projekt č. DH23P03OVV052, Network of Letters (NETLET) – Korespondence intelektuálních elit v přelomových dobách českých dějin z digitální perspektivy, řešitelka: Mgr. et Mgr. Jitka Jindřišková

Projekt *Network of Letters* (NETLET) má tři hlavní cíle: 1) Vyvinout a implementovat digitální nástroje pro zpracování, analýzu a vizualizaci velkého množství dat korespondenčních souborů; 2) vybudovat základnu pro online národní datový repozitář shromažďující metadata a data rozsáhlých souborů korespondence intelektuálních elit českých zemí ve třech šířeji chápaných přelomových obdobích národních i obecných dějin (1580–1670, 1870–1939 a 1939–1989); 3) prozkoumat shromážděná metadata (v řádu několika tisíc) tří korespondenčních souborů metodami síťové analýzy a vizualizovat je pomocí vytvořených vizualizačních nástrojů s cílem vymezit pozici českých zemí a je-

jich intelektuálních elit v rámci národních, evropských a světových komunikačních sítí.

Transformace státu a společnosti v hospodářské a sociální perspektivě

Vedoucí: doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.

Těžiště výzkumu spočívá v zachycení dynamiky a vývojových (dis)kontinuit socioekonomických proměn státu a společnosti v českých zemích v kontextu širšího mezinárodního vývoje. Z perspektivy hospodářských a sociálních dějin jsou odborné zájmy skupiny věnovány jednak reflexi dobového myšlení, jednak sociální praxi v období 19. a 20. století. Důraz bude kladen na ekonomické, kulturní, národní a genderové fenomény a jejich proměny v souvislosti s formami moci a vládnutí. Mezi konkrétní zkoumaná témata náleží expertní kultury, gender, migrace, sociální stát, nová studia kapitalismu nebo kriminalita.

Členové: PhDr. Jakub Doležal, Mgr. et Bc. Svatopuk Herc, Ph.D., PhDr. Kristýna Kaucká, Ph.D., PhDr. Michal Kurz, Mgr. Eliška Švarná, Dr. phil Jan Vondráček, Ph.D.

Řešené projekty:

- Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 24-12500S, Zaměstnanecké bydlení v českých zemích v industriální éře (1830–1950): diskurz a politiky, vzory a realizace, řešitel: doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.

Cílem projektu je zachytit (dis)kontinuitu řešení bytové otázky zaměstnanců v českých zemích v industriální éře (1830–1950), a to na úrovni expertních debat v kruzích teoretiků a zaměstnavatelů a ve formě vybraných realizací zaměstnaneckého bydlení a jeho domácích a zahraničních vzorů. Zaměstnanecké bydlení bylo zásadním tématem industriální společnosti. Bydlení zaměstnanců řešili zaměstnavatelé již v předindustriální éře. S nástupem industrializace však nabyla bytová otázka zaměstnanců v souvislosti s migracemi klíčového významu. Míra industrializace českých zemí koresponduje s intenzitou veřejných diskuzí, experimentů a investic do zaměstnanecké bytové výstavby. Proto v českých zemích nalezneme desítky příkladů

zaměstnaneckého bydlení různých vlastnických forem, urbanistických a stavebně-architektonických řešení, socioprofesionálních skupin a sociálně politických přístupů. Projekt je věnován politickým a expertním diskuzím na téma zaměstnaneckého bydlení. Sleduje strategie prosazování výstavby pro zaměstnance ve státním a nestátním sektoru. Studuje domácí a zahraniční vzory zaměstnaneckého bydlení. A usiluje o periodizaci a typologizaci zaměstnaneckého bydlení v českých zemích, a to v epoše vymezené nástupem klasické industrializace a počátkem socialistické industrializace.

- Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 21-03708S, „Válka ševců“: Obuvnictví a obuvnický průmysl v Předlitavsku za první světové války, řešitel: doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.

Projekt se soustředí na obuvnictví a obuvnický průmysl jako důležitý segment válečné ekonomiky Předlitavska v letech 1914–1918. Pozornost je věnována malovýrobci, výrobním družstvům i průmyslovým producentům, distributorům, drobným spotřebitelům i masovým odběratelům vojenské, pracovní a civilní obuvi v čele s armádou. Pozornost je upřena k válečným ústřednám kůží a obuvi, které byly platformou

konsolidace trhu i kolbištěm konkurenčních zápasů. Projekt se soustřeďuje i na nové strategie v podmínkách řízené ekonomiky, včetně legislativních změn, technologických inovací a recyklace obuvi. Klíčovým tématem je samotná obuv a její proměny. Tematizovány jsou i změny spotřebního chování a hodnoty obuvi v každodenním životě, sociálních konfliktech a kulturních souřadnicích války. Výsledkem projektu bude kolektivní vědecká monografie a série studií v mezinárodních časopisech.

- Grantová agentura České republiky, Postdoc Individual Fellowship – Outgoing projekt č. 22-36226O, „Militantní demokracie“. Historie formování, obrany

a vnímání první Československé republiky v letech 1918–1938, řešitel: Dr. phil. Jan Vondráček, Ph.D.

Projekt založený na konceptu „militantní demokracie“ židovsko-německého právníka Karla Loewensteina zkoumá, jakým způsobem meziválečné Československo reagovalo na měnící se domácí i zahraniční hrozby, především ze strany Německa. Tento přístup je na jedné straně politickohistorický. Soustřeďuje se na proces vytváření institucí, které sloužily státu pro jeho sebezpečetění a sebeidentifikaci. Pozornost upírá především na zpravodajskou službu a její působení v původně „völkisch“, později nacionálněsocialistické sféře v Československu. Výzkum se zaměřuje na německo-židovské emigranty v Československu ve 30. letech 20. století a na jejich zapojení do činnosti československé zpravodajské služby a propagandy státu. Projekt propojuje novodobé „intelektuální dějiny“ s nejnovějšími poznatky exilového výzkumu akcentovaného kulturními dějinami a zkoumá otázku, jak tato emigrace ovlivňovala politickou kulturu v hostitelské zemi, zejména veřejnou, politickou a akademickou debatu o budoucnosti demokracie.

- Ministerstvo kultury ČR, projekt č. DH23P03OVV062, Památky a společnost v českých zemích mezi lety 1900 a 1960: Profesionální a osobní strategie ochránců památek ve světle soukromé korespondence, řešitel: PhDr. Michal Kurz

Klíčovou rolí pro utváření společné kulturní identity má ochrana kulturního dědictví. V českých zemích existuje silná a bohatá tradice památkové péče jako institucionální činnosti i specializovaného oboru. Je proto s podivem, jak málo dosud víme o souvislostech, v nichž tato tradice vznikala, a osobnostech, které ji zejména v menších městech pomáhaly utvářet. Cílem projektu je zmapovat tyto málo známé souvislosti dějin české památkové péče. Zaměřuje se na vývoj vztahu zdejší společnosti k ochraně památek v 1. polovině 20. století z pohledu různých sociálních, profesionálních a zájmových skupin. Snaží se zdůraznit význam ochrany památek pro formování sdíleného kulturního vědomí a představit dnes již mnohdy zapomenuté aktéry, kteří této aktivitě dávali tvář. Projekt sleduje období 1900–1960, od založení Klubu Za starou Prahu po úmrtí historika umění Zdeňka Wirtha. Zahrne tak několik zásadních dějinných zvrátů, na jejichž pozadí lze zachytit důležité proměny i konstanty v přístupu k památkám. Jádrem výzkumu je rekonstrukce dobových aktérských sítí, jejíž osu tvoří působení Z. Wirtha, klíčového iniciátora, garanta a popularizátora oboru po celé sledované období. Projekt proto využije mimořádně cenný a bohatý fond Wirthovy soukromé korespondence s předními osobnostmi oboru. Projekt se opírá o interdisciplinární spolupráci historiků umění, historiků a archivářů. Efektivně využívá sdílený potenciál trojice zapojených institucí, které

spravují klíčové archivní fondy k tématu výzkumu. Části dobové korespondence budou zpřístupněny formou veřejné databáze a edic, které doplní audiovizuální program k významu korespondence pro poznání moderních dějin. Hlavními výstupy, určenými pro odborníky i širokou veřejnost, jsou tři výstavy s doprovodnými kritickými katalogy a interaktivní mapa představující vybrané regionální osobnosti, instituce a památkové kauzy. Projekt v nich přiblíží nejen dějiny oboru, ale i význam ochrany památek pro identifikaci obyvatel se svou obcí, regionem či zemí.

Věda a vědec ve společnosti

Vedoucí: doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.

Tým se soustředí na výzkum dějin vědeckých institucí a osobností v českých zemích v 19. a 20. století (s časovými přesahy) především z hlediska jejich pozice ve společnosti. Páteřním projektem týmu jsou *Dějiny Československé akademie věd* a výzkumy zaměřené na její předchůdkyně (Českou akademii věd a umění, Československou národní radu badatelskou, Královskou českou společnost nauk). Důraz je ale kladen též na témata sociálních dějin vědy a vědeckých osobností, na problematiku role vědců ve formování diskurzu v jednotlivých oblastech společenského života, na jejich fungování ve veřejných funkcích i ve formálních a neformálních vlivových sítích i na otázky spojené s habitem vědců a mechanismem vztahů uvnitř vědecké obce (personální strategie, generace, vztahy učitelů a jejich žáků, role genderu). Počítá se rovněž s projekty zaměřenými na obraz vědce a vědy z pohledu ostatních společenských skupin, například v umění. Vedle tradičních archivních pramenů se skupina zabývá možnostmi využití dalších typů historických pramenů a metod, například orální historie či ikonografických pramenů.

Členové: Mgr. Galina Babak, Ph.D., PhDr. Marie Bahenská, Ph.D., PhDr. Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D., PhDr. Bc. Tomáš Gecko, Ph.D., Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D., PhDr. Hana Kábová, Ph.D., Mgr. Vlasta Mádllová, Mgr. Doubravka Olšáková, Ph.D., Mgr. Jan Podzimek, Ph.D., Mgr. Zuzana Říhová, Ph.D., Mgr. Luboš Studený, Dr. phil. Mag. rer. soc. oec. Jan Jakub Surman, PhDr. Michaela Šmidrkalová, Ph.D., Mgr. Jiří Šoukal, Ph.D.

Řešené projekty:

- Grantová agentura České republiky, bilaterální projekt č. 21-45624L, Československo-polské vědecké sítě v čase studené války mezi velkou politikou a individuálními strategiemi, řešitel: Dr. phil. Mag. rer. soc. oec. Jan Jakub Surman

Exaktní a sociální vědci v Polsku a Československu vstoupili do poválečné doby s vizemi demokratického

vzdělávání, s nadějami nových metod a se sítěmi vědeckých kontaktů z předválečné éry. Náš projekt se zaměří na matematiky a další příbuzné vědce (odvětví aplikované matematiky, kybernetiky, astronomie, geologie), dále na ekonomy a sociology z obou zemí a na to, jak jejich politicky relevantní výzkum vyústil v bilaterální spolupráci. Zvolený metodologický přístup – výzkum sítí na základě ego-dokumentů a orální historie – přináší preciznější pohled na bilaterální kontakty, než umožňují tradiční historiografické postupy. Náš přístup k pramenům potvrzuje tezi, že propojování v době studené války lze lépe studovat zdola než začínat od politicky předepsané normy.

- Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 23-05045S, Symboly vědy 1945–1970, řešitelka: PhDr. Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D.

Symbolem vědy rozumíme výraz/pojem, který se vztahuje k předmětu mimojazykové reality souvisejícímu s vědeckou činností. Vzestup role technických a přírodovědných disciplín po roce 1945 byl mj. spojen i s tím, že se jejich aplikační sféra rozšířila na všechny oblasti života společnosti a prostoupila její každodennost. Jednotlivé, masově využívané vědecké výsledky, artefakty a projevy, resp. jejich jazyková ztvárnění, se staly bezprecedentně chápanými reprezentanty, symboly vědy a výzkumu, jež do značné míry zpětně určovaly postavení vědy v poválečném socialistickém Československu a předurčovaly její reálné dopady na společnost. Cílem tohoto projektu je proto zmapovat používání vybraných výrazů/pojmů ve veřejné i akademické sféře, charakterizovat je se zřetelem k danému historickému kontextu jejich symbolickou hodnotou a platností a propojeností s dobovou ideologií.

- Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 20-17501S, Dějiny výživy a stravování v českých zemích 1945–1970, řešitel: doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.

Projekt zpracovává otázky výživy a stravování v českých zemích v letech 1945–1970 z různých úhlů pohledu, s akcentem na problematiku stravování jako důležitého kulturního fenoménu vypovídajícího všestranně o dobové společnosti. Vyzdvížena je zejména role stravování ve vyjadřování společenského statusu jednotlivce a vyjadřování kulturních a společenských postojů prostřednictvím stravy. Pozornost je věnována také vytváření a fungování veřejného diskurzu o výživě a stravování a zejména pozici lékařů a fyziologů v tomto diskurzu i jejich interakci s dalšími aktéry. Zahrnuta bude sféra domácího i veřejného stravování a bude reflektován celý řetězec potravinářské produkce a distribuce, tedy význam a dopady fungování zemědělství (včetně samozásobitelství), potravinářského průmyslu či obchodu. Zkoumána bude strava ve městech i na

venkově, s ohledem na regionální zvláštnosti a zahrnuto bude stravování všech sociálních skupin. Celá problematika je zasazena do rámce obecného ekonomického i politického vývoje.

- Prémie Lumina quaeruntur AV ČR, řešitel Dr. phil. Mag. rer. soc. oec. Jan Jakub Surman

Projekt *Images of science in Czechoslovakia 1918–1945–1968* zkoumá názory na úkoly a zdroje poznání a povahu klíčových epistemických konceptů v bouřlivých prvních padesáti letech československé nezávislosti. První světová válka způsobila rozkol v chápání vědy jako pozitivní i destruktivní síly, což vedlo ke konceptuálním nejistotám a celosvětové diskuzi o novém pojmovém rámci vědy, které budeme sledovat na československém příkladu. Soustředíme se na různé kulturní komunity, které byly částečně součástí nadstátních sítí, a budeme také zkoumat, jak se „obrazy“ přizpůsobovaly (či nepřizpůsobovaly) státnímu rámci. V neposlední řadě se bádání coby součást výzkumné iniciativy Political Epistemologies of Central and Eastern Europe (PECEE) podílí na politicko-historickém epistemologickém úsilí o napsání historické antropologie současnosti (a současné vědy), které vede k diskusi o historických kořenech a možných řešeních krizí sužujících současnou vědu.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR se v roce 2024 účastnil těchto výzkumných programů Strategie AV21:

Anatomie evropské společnosti

- prof. Mgr. Vratislav Doubek, Ph.D.: Německé zahraňiči v politice prezidenta Masaryka
- Mgr. Petra Harloff: Manželský listář Albína a Libuše Bráfových I.
- Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D.: Orientální studia a bádání (nejen ve středoevropském prostoru)
- Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D.: Zapomenuté či neznámé dějiny?
- PhDr. Jakub Štofanič, Ph.D.: Masaryk a Evropa
- PhDr. Luboš Velek, Ph.D.: Volební chování v českých zemích 1848–1914

Identity ve světě válek a krizí

- doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.: „Tohle jsme zažili“: Kolektivní paměť a individuální prožitek v éře krizí
- Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D.: Alois Musil a proces formování moderní české orientalistiky po roce 1918
- Dr. phil. Mag. rer. soc. oec. Jan Jakub Surman: Politika periferií: právo, věda a nová studená válka

Město jako laboratoř změny

- doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.: Dělnické kolonie: webový portál Dělnické kolonie
- Mgr. Miroslava Květová, Ph.D.: Rodinná kronika Františka Riesenfeldera (1720–1770)
- Mgr. Aneta Plzákova: Rozvoj historického geografického informačního systému MemoMap
- Mgr. Eliška Švarná: Město jako paměťová a narativní mapa
- PhDr. Luboš Velek, Ph.D.: Parlament v topografii města

Odolná společnost

- Mgr. Martin Klement, Ph.D.: Odolné Ralsko: Od panských lesů po místo demografického experimentu
- PhDr. Lucie Merhautová, Ph.D.: Reflexe krize moderního člověka u T. G. Masaryka

Voda pro život – Člověk a voda

- PhDr. Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D.: Voda jako symbol v životě a díle Jana Smetany a Bedřicha Smetany
- PhDr. Michal Kurz: Obrazy vody: Jihočeské přehrady a jejich otisk v krajině a společnosti

g) Výsledky vědecké činnosti (výběrová bibliografie)*

Galina **Babak**, *Nomina Omina: Maik Iohansen on Street Signs in 1920s Kharkiv*, Slavic Literatures, 143/January–March, (2024), s. 33–43.

Publikace představuje překlad eseje *Nomina Omina* z roku 1929 od Maika Iohansena, pozoruhodného ukrajinského modernistického spisovatele z 20. let 20. století. Úvod nabízí přehled autorovy tvorby a zasazuje ji do širšího kontextu ruské a ukrajinské umělecké avantgardy před první světovou válkou i ve 20. letech 20. století. Soustředí se zejména na zkoumání fenoménu značení v rámci kubistické malby, futuristické poezie a modernistické prózy 20. let 20. století.

Marie **Bahenská** – L. Petráňová – K. Altman – F. Bahenský – M. Ducháček – J. Hlaváček – Adéla **Jůnová Macková** – Doubravka **Olšáková** – J. Woitsch, *Horizonty bádání. Etnografie a folkloristika v českých zemích v letech 1945–1989*, Praha 2024.

Monografie je zaměřena na institucionální, personální, teoreticko-metodologický i obecně epistemologický vývoj etnologie (národopisu, etnografie a folkloristiky, sociokul-

turní antropologie) v českých zemích ve druhé polovině 20. století s přihlédnutím k evropskému a světovému vývoji těchto oborů. Jedná se o vůbec první moderní popis a analýzu vývoje etnologie jako svěbytného vědeckého oboru s vlastní vnitřní dynamikou, který se v Československu vyvíjel po roce 1945 ve zcela specifických kulturních, sociálních i politických podmínkách totalitární společnosti a ideologie.

J. Bachtík – Michal **Kurz** – P. Horák – Hana **Kábová** – P. Panoch – D. Pecháček – D. Schlaichertová – M. Sklenář – J. Uhlík – K. Uhlíková – A. Veselý – V. Vernerová – L. Veverka – D. Vrána, *Boj o malé město 1900–1960. Příběhy památek a jejich lidí*, Praha 2024.

Katalog ke stejnojmenné výstavě představuje ochranu památek v menších městech jako téma, které na počátku 20. století pozvolna vystoupilo do popředí širšího veřejného zájmu. Na příbězích konkrétních historických staveb v různých regionech poodhaluje komplikované osudy památek ve víru moderní doby a poukazuje na osobnosti,

které se výrazným způsobem zapojily do odhodlaného, i když ne vždy úspěšného úsilí o jejich zachranu. Publikace je doplněna řadou historických i současných fotografií, historických stavebních plánů i reprodukcemi klíčových archivních dokumentů.

Soňa **Černá**, *Johann von Neumarkt. Zur Übersetzung der Hieronymus-Briefe*, in: R. Cornejo – T. Lénárt (eds.), *Mehrsprachigkeit – Polyphonie*, Wien 2024, s. 29–37.

Jan ze Středy, významný kancléř Karla IV. a olomoucký biskup, se vedle svých politických a církevních povinností věnoval také literatuře. Pozoruhodný je zejména jeho německý překlad Jeronýmových dopisů z let 1371 až 1374. Toto dílo, dochované v 63 rukopisech, odráží nejen Janův zájem o nábožensko-moralizující literaturu, ale také jeho nadšení pro německý jazyk. Zatímco v Čechách vznikly ve 14. století pozoruhodné kodexy s tímto textem, v německy mluvících zemích byl překlad v 15. století začleněn do větších sbírek a rozšířen především v klášterním prostředí. Studie zkoumá literární, sociální a náboženské aspekty této recepce a osvětluje význam Janova díla ve středoevropském kulturním prostoru.

M. Ďurčanský – J. Urbanová – Daniela **Brádlarová** – Jan **Boháček**, *Jaroslav Bidlo (1868–1937) a Milada Paulová (1891–1970). Bibliografie publikovaných prací*, Praha 2024. Jaroslav Bidlo a Milada Paulová patří k zakladatelským osobnostem české historické slavistiky. Sešavení jejich bibliografie vynáší najevo, že se hojně věnovali mimo jiné též recenzní činnosti, publicistice

* Tučně jsou vyznačeni aktuální zaměstnanci Masarykova ústavu a Archivu AV ČR i bývalí pracovníci, kteří zde působili v době, kdy byl realizován daný výstup.

nebo zpracování encyklopedických hesel. Řada textů byla publikována v dnes již těžko dostupných a málo známých periodikách. Bibliografie zřetelně ukazují také zásadní podíl na tvorbě obsahu některých odborných periodik nebo přímo i jejich redigování. Osobní bibliografie jsou doplněny studii přibližujícími dílo obou osobností v kontextu jejich životních osudů a odborné kariéry.

Věra **Dvořáčková**, *Plastic Materials in Postwar Czechoslovakia. A Testimony to Man's Inventiveness and Consumerism*, *Icon*, 29/2 (2024), s. 127–147.

Plastové materiály a výrobky byly v poválečném období fenoménem, který ovlivňoval nejen materiální realitu, ale prostřednictvím své symboliky také hodnotové nastavení společnosti. Výroba plastových materiálů představovala základ poválečné chemizace průmyslu. Široké rozšíření plastů vedlo v neposlední řadě k rychlému rozvoji vědeckého výzkumu polymerů. Československý komunistický režim se snažil využít výhod a obliby plastových materiálů také ideologicky a stavěl je do pozice symbolu podporujícího legitimitu tehdejšího politického kurzu.

Věra **Dvořáčková**, *The Origins of Czech Academic Lexicography. From Foreign Inspiration to State Formation Potential*, *Studi Slavistici*, 21/2 (2024), s. 101–116.

Studie se zabývá počátky české akademické lexikografie v kontextu současné mezinárodní lexikografie. V době zahájení prací na prvním slovníku zahrnujícím současnou českou slovní zásobu probíhala v Evropě řada dalších lexikografických projektů, často nesrovnatelných z hlediska personálního obsazení a financování. Na sestavování *Příručního slovníku jazyka českého* měl podstatný vliv i vznik samostatné Československé republiky v roce 1918. Vzhledem k mnohonárodnostním poměrům mladé republiky bylo sestavení rozsáhlého slovníku českého jazyka pojata jako projekt s významným státním potenciálem.

Veronika **Faktorová** – Michal **Hořejší**, *Od krajiny k environmentu. Klostermannův svět lesních samot – smrt a trvání přírody*, in: R. Kiss Szemán (ed.), *Otisky střeoevropské krajiny a podnebí v našich kulturách*, Ostrava 2024, s. 61–75.

Spisovatel Karel Klostermann vytvořil ve svých románech trvalý, kulturně fixovaný obraz Šumavy jako „světa lesních samot“, tedy rozlehlé divočiny utvářené nejen panenskou přírodou hlubokých lesů, ale i zdejšími obyvateli – domorodci, kteří jsou protějškem lidí přicházejících do lesa z centrálních oblastí. Východiskem pro Klostermannův obraz Šumavy jako světa přírodní svébytnosti se stala větrná smršť a následná epidemie kůrovce v 70. letech 19. století, která se stala mediální a literární událostí. Předmětem studie je nejen analýza podoby a kontextu této reprezentace, ale také role smyslových vjemů při utváření obrazu „světa lesních samot“.

Jana **Fantysová Matějková**, *Guillaume de Machaut at the court of John of Luxembourg: Defining a social milieu*, in: K. Kügle – I. Ciuliová – V. Žůrek (eds.), *Luxembourg Court Cultures in the Long Fourteenth Century. Performing Empire*,

Celebrating Kingship, Woodbridge 2024, s. 57–104.

Kapitola rekonstruuje historický kontext a sociální síť dvora českého krále a lucemburského hraběte Jana Slepého (1310–1346). Analýzou archivních a narativních pramenů vztahujících se k básníkovi a skladateli Guillaumovi de Machaut († 1377) nastiňuje životopis a dvorskou kariéru tohoto básníka a sekretáře v letech jeho služby českému králi (cca 1323–1346).

Martin **Franc** – Věra **Dvořáčková** – Marie **Bahenská** – Jan **Boháček** – Daniela **Brádlarová** – Francesco **Caccamo** – Marek **Đurčanský** – Tomáš **Gecko** – Jan **Hálek** – Jiří **Hoppe** – Adam **Hudek** – Adéla **Jůnová** – **Macková** – Hana **Kábová** – Nataša **Kmochová** – Vlasta **Mádlová** – Boris **Moskovič** – Tomáš W. **Pavlíček** – Michaela **Šmidrkalová** – Jiří **Šoukal**, *Dějiny Československé akademie věd II. 1963–1970*, Praha 2024.

Druhý díl dějin ČSAV se zabývá obdobím, kdy v jejím čele stál chemik František Šorm. Šedesátá léta jsou spojována s uvolňováním politických poměrů, rozvojem občanské společnosti i se stále větší otevřeností vůči impulsům ze západní společnosti. Změny naplno využívala i ČSAV a pro mnoho oborů byla šedesátá léta zlatou érou rozvoje. Zároveň šlo o období výraz-

ných reforem uvnitř Akademie věd i o dobu hledání nové pozice této nejvýznamnější československé mimouniverzitní vědecké instituce ve společnosti v podmínkách hospodářské krize i zásadních ekonomických reforem. V nelehkém období sklonku 60. let ČSAV a její zaměstnanci i vedení celkově obstáli se ctí, i když to znamenalo, že instituce upadla u mocných v nemilost jako jedno z „center kontrarevoluce“.

Martin Franc, *Dějiny výživy a stravování v českých zemích 1945–1970*, Praha 2024.

Publikace přináší celkový pohled na dějiny výživy a stravování od poválečné bída a přísného přidělového systému až po velký rozmach české haute cuisine na konci 60. let. Zaměřuje se jak na domácí vaření, tak stravování v restauracích i v jídelnách. Ukazuje, jak se utvářely ceny potravin a co lidé vnímali jako luxus. Zkoumá nejrůznější aspekty ovlivňující stravovací návyky a zaměřuje se i na dobovou propagaci zdravé výživy a na prosazování inspirací ze zahraničí. Problematiku přitom zasazuje do širokého kontextu kulturních, sociálních, hospodářských, ale i politických dějin.

Martin Franc, *The Showcase of Czechoslovak Science: The In-*

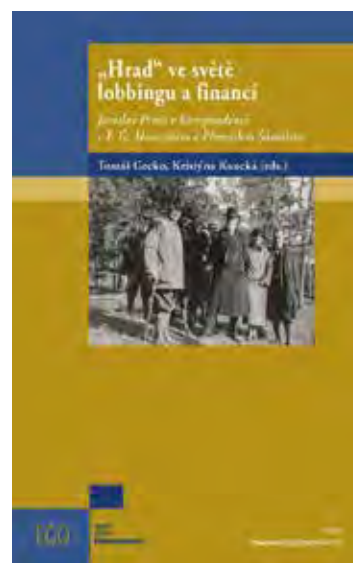
stitute of Organic Chemistry and Biochemistry of the Czechoslovak Academy of Science, in: R. Pichler – T. Heinze (eds.), *Organisationsformen der Erkenntnisgewinnung. Organisatorische Gestaltung und Wissensproduktion in der außeruniversitären Forschung*, Wiesbaden 2024, s. 349–363.

Studie se zabývá vývojem Ústavu organické chemie a biochemie Československé akademie věd. Hlavní pozornost je upřena na používané metody (například práce ve velkých týmech), jejichž kořeny spočívaly ve zkušenostech získaných zakladatelskou generací ústavu během druhé světové války v průmyslovém výzkumu. Orientace na praktické využití výsledků měla za následek velký úspěch ústavu po vzniku Československé akademie věd v roce 1952.

Michal Frankl, *Vast Workshop and Laboratory. Labor and Refugees to the Bohemian Lands and Czechoslovakia, 1914–39*, *Austrian History Yearbook*, 55/May (2024), s. 402–413.

Studie se věnuje tématu uprchlíků v českých zemích a Československu od první světové války až po okupaci nacistickým Německem v roce 1939. Na základě existující literatury a nových pramenů představuje možnosti propojení výzkumu o uprchlících s výzkumem o pracovní migraci. Ve studii jsou rozlišeny tři přístupy státu k řízení práce uprchlíků: mobilizace práce uprchlíků v krizové situaci, podpora jejich práce jako cesty k budoucímu občanství a odmítání práce uprchlíků coby projev jejich nepříslušnosti k státu. Tyto přístupy ukazují, jak práce uprchlíků ovlivňovala jejich status, utvářela představy o budoucnosti a reprodukovala hierarchie definované etnicitou, třídou nebo politickým přesvědčením.

Tomáš Gecko – Kristýna Kaucká, *„Hrad“ ve světě lobbingu a financí. Jaroslav Preiss v koresponden-*

ci s T. G. Masarykem a Přemyslem Šámalem, Praha 2024.

Tato kritická vědecká edice zpřístupňuje a analyzuje korespondenci vrchního ředitele Živnostenské banky Jaroslava Preisse s vybranými osobnostmi meziválečného „Hradu“ – prvním československým prezidentem Tomášem G. Masarykem a jeho kancléřem Přemyslem Šámalem. Korespondenční výměna nechává nahlédnout do lobbistických sítí meziválečného Československa i do zákulisních mediálních a politických her.

Tomáš Gecko, *Dispoziční fond T. G. Masaryka v pavučině klientelistických sítí a peněžních toků meziválečného Hradu*, *Český časopis historický*, 122/3 (2024), s. 515–550. Studie analyzuje klientelismus meziválečného „Hradu“, který je interpretován jako shluk mnoha separátních sociálních sítí. Vlivní aktéři reprezentující „Hrad“ prováděli peněžní transfery k subvencování médií, občanských a vědeckých institucí a kulturních, paměťových, charitativních či legionářských organizací. Dotovali spřízněné osobnosti, politiky a novináře. Prostřednictvím peněz zasahovali do veřejného diskurzu. Ve studii jsou rozebírány mechanismy uvedených klientelistických vazeb s důrazem na dispoziční fond prezidenta

T. G. Masaryka, který vznikl v roce 1919 a po celé meziválečné období zůstal páteří hradních peněžních transferů.

Tomáš **Gecko**, *Monarchist Crusade for Republican Society: The Legionary Fund and the „Castle“ in Inter-war Czechoslovakia*, *The Slavonic and East European Review*, 102/4 (2024), s. 659–685.

Článek analyzuje finanční systém „Hradu“, který byl seskupením sociálních sítí kolem prezidentů Tomáše G. Masaryka a Edvarda Beneše v meziválečné Československé republice. Zaměřuje se na legionářský fond, jeden z klíčových nástrojů hradní klientelistické sítě. Masaryk a Beneš tento fond vytvořili z peněz určených pro československé legie. Legionářský fond ukazuje, jak se „Hrad“ pokoušel překlenout institucionální slabiny rodícího se republikánského zřízení pomocí peněz a rozplétá (ne)návaznost prezidentského financování v Československu na politickou kulturu Rakouska-Uherska.

Johannes **Gleixner** – Vratislav **Doubek**, *Die Gestaltungsmacht des Vermittlers. Masaryk als Netzwerker zwischen Ost und West*, *Zeitschrift für Slavische Philologie*, 80/1 (2024), s. 13–42.

Článek se zaměřuje na diskurzivní a sociální předpoklady pro postavení T. G. Masaryka jako evropského intelektuála v letech 1875–1918. Na základě jeho dosud nepublikovaných dopisů a mediálních aktivit je ve studii zkoumán způsob, jakým Masaryk využíval rozdíly v jazycích, ale i ve společenském postavení, aby dosáhl pozice arbitra mezi německými intelektuály na jedné straně a českými a ruskými intelektuály na straně druhé. Díky zpracovávaným tématům a také díky zájmu německých intelektuálů o slovanský a zejména ruský intelektuální svět postupně vzrůstal vliv Masaryka jako odborníka. Závěrem se studie věnuje otázce,

jak Masaryk ovlivňoval svým postavením překlady mezi češtinou a němčinou.

Maximilian **Graf**, *Cold War Austria and Migration from Eastern Europe: Refugees and Labor Migrants*, *Austrian History Yearbook*, 55/May (2024), s. 350–358.

Nedávné výzkumy zpochybnil tradovaný vstřícný rakouský postoj k uprchlíkům z komunistických zemí. Počáteční humanitární úsilí v roce 1956, resp. 1968 bylo pozoruhodné, ukazuje se však, že postoj veřejnosti a politiků k uprchlíkům brzy nabral negativní směr. Na počátku 80. let byli jako nechtění pracovní migranti vnímáni uprchlíci z Polska, v letech 1989/1990 zase migranti z Rumunska. Kdy a proč se údajně vítání uprchlíci ze zemí pod komunistickou nadvládou změnili v nevítané pracovní migranty? Ve studii je zkoumán možný dopad éry détente a hospodářských krizí 70. let na ukončení aktivního náboru zahraničních pracovníků.

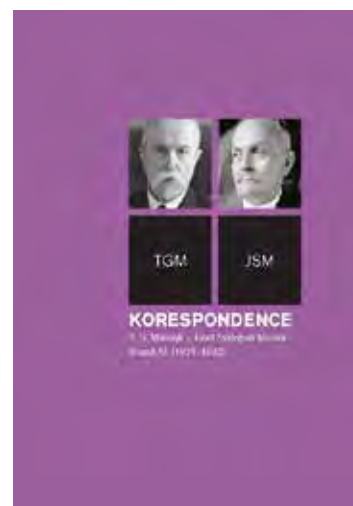
Dagmar **Hájková**, „*Naši strýčci v Americe*“. *Humanitární pomoc českých krajanů po první světové válce: motivace a realita*, in: G. Dudeková Kováčová – J. Rákosník – J. Benko (eds.), *Od almužny k nároku. Vize a prax sociální politiky na Slovensku a v českých krajích 19. a 20. století*, Praha 2024, s. 223–243.

Studie se zabývá humanitární, především potravinovou pomocí amerických Čechů, která byla určena Československu po první světové válce. Soustřeďuje se na mobilizaci emočních vazeb založených na etnicitě a využívání historické argumentace pro získání pomoci ze strany československých humanitárních organizací, především Československého červeného kříže. Srovnává individuální způsob podpory (tzv. lodě lásky) se systémem food draft program organizovaným Herbertem Hooverem a American Relief Administration.

Dagmar **Hájková**, *Promoting the State through Food Scarcity: Czechoslovakia and the United States after World War I*, *Austrian History Yearbook*, 55/May (2024), s. 312–326.

Po rozpadu habsburské monarchie hledali českoslovenští představitelé způsoby, jak posílit postavení státu v Evropě. Dobrou pověst republiky považovali za zásadní pro stabilizaci státu a zajištění dodávek potravin. Článek analyzuje způsoby, jimiž československé úřady prezentovaly image své země a poválečný nedostatek potravin, a hledá odpověď na otázku, kdo se na budování tohoto image podílel. V článku se poukazuje na skutečnost, že československá snaha využít své samozvané morální pověsti byla částečně úspěšná při získávání okruhu příznivců a při vytváření a pěstování svého mezinárodního obrazu „ostrova demokracie ve střední Evropě“.

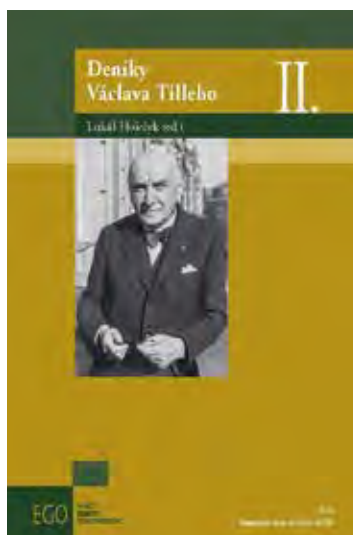
Svatopluk **Herc** – A. Jonáková – R. Vašek – Helena **Kokešová**, *Korespondence T. G. Masaryk – Josef Svatoopluk Machar. Svazek IV. (1901–1932)*, Praha 2024.

V návaznosti na již vydané svazky korespondence z let 1893–1895, 1896 a 1897–1900 vychází tento čtvrtý svazek (1901–1932) opět v edici *Korespondence T. G. Masaryka*. Celkem bylo editováno 226 do-

kumentů, zachycujících vztah T. G. Masaryka a J. S. Machara v dlouhém časovém období od posledních let habsburské monarchie na počátku 20. století přes přerušení v době první světové války až do počátku 30. let, kdy přátelství obou protagonistů skončilo zásadní hádkou a rozchodem. V korespondenci se promítá široká škála témat od české a rakousko-uherské politiky, kulturního dění, osobního a rodinného života, soudobých sporů až po literární práci obou osobností.

Lukáš **Holeček**, *Deníky Václava Tilleho II*, Praha 2024.

Publikace představuje kritickou edici deníků českého literárního vědce a divadelního kritika Václava Tilleho (1867–1937). Druhý svazek edice obsahuje osobní deníky Václava Tilleho z let 1932–1937. Osobní deníky tohoto významného evropského intelektuála jsou subjektivní kronikou meziválečného intelektuálního života v první polovině 20. století. Kniha je uvedena biografickou studií Lukáše Holečka a obsahuje podrobný ediční úvod, seznam biografických medailonů osobností, obrazovou přílohu a jmenný rejstřík.

Pavel **Horák**, *Planting the Republic: State Regulation of the Discourse on Food Shortages in Public Com-*

munication in Early Czechoslovakia (1918–21), *Austrian History Yearbook*, 55/May (2024), s. 327–340. Československo jako vítězný, ale stále křehký postimperiální stát považovalo cenzuru a státní propagandu za nezbytný nástroj k zajištění své legitimacy doma i v zahraničí, třebaže se od samého počátku definovalo jako demokracie zajišťující svobodou slova. Na příkladu agendy výživy lidu lze demonstrovat ovlivňování tisku a veřejných projevů ze strany státu. Ve studii je ukázáno, jak nový republikánský stát reguloval informace o nedostatcích v zásobování potravinami. Z analýzy vychází najevo, že si Československo zachovalo předválečné habsburské praktiky cenzury.

Martin **Jemelka**, *Amatérské divadelnictví slezských spiritistů*, *Divadelní revue*, 35/1 (2024), s. 81–98. Studie je věnována fenoménu amatérského divadla dolních společenských vrstev, a to na příkladu Spiritistického spolku Bratrství v Radvanicích ve Slezsku, dnes Ostrava-Radvanice (1914–1951). V letech 1918–1939 spolek vyvíjel bohatou osvětovou, přednáškovou a spolkovou činnost včetně výstav mediálních kreseb, k nimž v letech 1926–1939 přibýlo rovněž amatérské divadlo. Dramaturgie dramatického odboru Bratrství oscillovala mezi autorskými hrami s duchovní a okultní tematikou a veselohrami či zpěvohrami s potenciálem oslovit širší publikum. Ze spolku vzešly dvě autorsky plodné osobnosti – Čeňka Štěrbová a Jan Rösner.

Martin **Jemelka** – Ondřej **Ševeček**, *Historiography of the Shoemaking and Footwear Industry in the Bohemian Lands from Economic, Social, Regional and Urban History Perspectives: State of Research and New Approaches*, *The City and History*, 13/1 (2024), s. 87–122. Dějiny obuvnictví a obuvnického průmyslu jsou v hospodářské, so-

ciální, regionální i urbánní historiografii etablovaným tématem. I tak v této oblasti výzkumu stále chybí vhodná metodologie. Existuje také mnoho dosud neprobádaných témat, zejména pro období po roce 1945. V této studii je představen nejen chronologický a žánrový přehled dosavadních prací z prostředí hospodářských, sociálních, regionálních a městských dějin, ale též nový metodologický přístup, který se v českém prostředí ještě plně neprosadil – tzv. *New Product History* (*Produktgeschichte*). Jeho přednost spočívá v kontextualizaci dějin konkrétního výrobku prostřednictvím analýzy jeho životního cyklu.

Martin **Jemelka**, *Jewish Businessmen and Businesswomen in the Shoemaking Industry in the Bohemian Lands until the End of the First World War*, *Judaica Bohemiae* 59/1 (2024), s. 57–92.

V polovině 19. století začaly v českých zemích vznikat první obuvnické továrny. Jejich zakladateli byli téměř výhradně židovští podnikatelé. Až do konce první světové války a poválečného vzestupu zlínského gigantu Baťa byli židovští podnikatelé vůdčí silou obuvnického průmyslu. Tato studie se zaměřuje na dlouhodobé vývojové tendence, které vedly židovské podnikatele k průmyslové výrobě obuvi od poloviny 19. století do první čtvrtiny 20. století. Zabývá se také podnikatelkami ve výrobě a obchodu s obuví.

Kristýna **Kaučká**, *„War by Means of Peace“: Lucy E. Textor, the Czechoslovak Land Reform and the Propaganda of the Interwar Castle*, *Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*, 73/2 (2024), s. 239–275. Článek zkoumá propagandistické strategie „Hradu“ v meziválečném Československu na příkladu americké profesorky Lucy E. Textor. Její kniha *Land Reform in Czechoslovakia* (1923) představovala první

podrobnou analýzu této problematiky v angličtině a byla „Hradem“ využita k formování pozitivního obrazu Československa v zahraničí. Publikace sloužila k prezentování demokratických ideálů Československa a vyvrácení námitek proti pozemkové reformě na mezinárodním poli. Dodnes ovlivňuje způsob, jak je pozemková reforma hodnocena. Příběh této publikace nechává nahlédnout do politických a propagandistických her „Hradu“.

Kristýna **Kaučká**, *Der transimperiale Käfer. Debatten über die grenzüberschreitende Zirkulation wissenschaftlicher Erkenntnis am Beispiel des Böhmerwalds in den 1870er Jahren*, in: R. Holec – M. Zückert (eds.), *Umweltgeschichte in mitteleuropäischen Kontexten*, Leipzig 2024, s. 307–330.

Příspěvek analyzuje debaty bavorských a rakouských lesníků a entomologů nad kůrovcovou kalamitou v oblasti zvané „Böhmerwald“. Na základě archivních pramenů a tiskovin je v něm poukázáno, jak se ve druhé polovině 19. století zformovala představa člověka jako nenahraditelného faktoru v regulaci lesa. Zkoumání dialogu mezi lesníky a entomology umožňuje lépe poznat nejen šíření určitých vědeckých poznatků, ale také snahy vlády zasahovat do procesu ochrany lesa.

Ágnes Katalin **Kelemen**, *Next Year in Brno? Brno's Significance for Hungarian Jews in the Age of the Numerus Clausus and Beyond*, in: M. Miller – J. Szapor (eds.), *Quotas. The „Jewish Question“ and Higher Education in Central Europe, 1880–1945*, New York 2024, s. 359–384. V roce 1920 maďarský parlament zavedl kvóty pro přijímání Židů na univerzity. Tím se Maďarsko stalo první zemí v Evropě, která po první světové válce přijala antisemitské zákony. Příspěvek zkoumá, jakým způsobem byly kvóty zdůvodňovány, zaváděny, zpochybňo-

vány a uchovávaly ve vzpomínkách od konce 19. století do poloviny 20. století. Text je součástí svazku, jehož jednotlivé kapitoly se zabývají původem kvót, morálními, právními a politickými argumenty, které rozvíjeli jejich zastánci i odpůrci, a společenským a osobním dopadem těchto pokusů omezit přístup k vysokoškolskému vzdělání.

Martin **Klečacký**, *Deset let hledání. Správní reforma z roku 1927 a její prosazení na okresní úrovni na Slovensku*, *Historický časopis*, 72/1 (2024), s. 81–100.

Studie se zabývá prosazením klíčové správní reformy (tzv. organizačního zákona č. 125/1927 Sb.) na Slovensku jako předpokladu sjednocení politické správy v Československu. Přijetím zákona se základní jednotkou státní správy na celém území státu staly okresní úřady. V první části příspěvku jsou popsány okolnosti přijetí zákona, v další části je na základě inspekčních zpráv zkoumáno fungování okresních úřadů na Slovensku ve srovnání s českými zeměmi. V poslední části se studie zaměřuje na sbor okresních náčelníků, kteří stáli v čele okresních úřadů a představovali tak nejdůležitější činitele státní moci na místní úrovni.

Martin **Klečacký**, *Neue Grenzen, neue Ämter, neue Beamte? Verwaltungsreformen und Gebietseinteilung in Böhmen in den Jahren 1848–1868*, in: M. Fata (ed.), *Trennen, Verbinden, Überschreiten. Grenzen in der Habsburgermonarchie im 19. Jahrhundert*, Stuttgart 2024, s. 89–114.

Autoři a autorky svazku zkoumají v devíti empiricky založených příspěvcích komplexní fenomén hranic na příkladu habsburské monarchie v 19. století. Tento příspěvek se zabývá procesem vzniku nových správních hranic v Čechách po skončení patrimoniální správy. Pozornost přitom spočívá na jednotlivých faktorech, které určo-

valy průběh správní hranice, a na následujících správních reformách 50. a 60. let 19. století.

Michal **Kurz** – Martin **Pácha** – Eliška **Švarná**, *Wasserbilder. Talsperren Südböhmens und ihre Auswirkungen auf Landschaft und Gesellschaft*, Praha 2024.

Kniha se věnuje přehradám, které patří k nejvýraznějším zásahům člověka do okolní krajiny. Tyto technicky propracované stavby slouží k výrobě energie z obnovitelných zdrojů a k akumulaci vody, mohou zmírňovat následky povodní a jsou také atraktivním místem pro místní rekreaci. Průvodními jevy jsou ale také nevratné změny říčních ekosystémů a životního prostředí. Ničí se také historická sídla a památky. Jejich ambivalentnost z nich činí symbol pokroku: jejich prostřednictvím získáváme určité hodnoty, ale zároveň jiné ztrácíme.

Vlasta **Mádlová**, *Stálé vojsko vědecké. Česká akademie věd a umění 1891–1952*, Praha 2024.

Kniha postihuje vývoj, členskou základnu a jednotlivé oblasti činnosti přední vědecké instituce v českých zemích a předchůdkyně dnešní Akademie věd České republiky – České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění (od roku 1918 České akademie věd a umění) – od jejího zalo-

žení v roce 1890 až do jejího zániku v roce 1952. Dějiny instituce současně zasazuje do kontextu vývoje vědy v českých zemích na konci 19. a v první polovině 20. století. Publikace je doprovázena bohatým obrazovým materiálem.

Jana Malínská, *Bibliografie publikovaných textů Tomáše Garrigua Masaryka (1876–2024)*, Praha 2024.

Publikace je systematicky sestavenou bibliografií, která zahrnuje rozsáhlé vědecké i publicistické dílo Tomáše Garrigua Masaryka. Obsahuje identifikované publikované články, studie a monografie v rozsahu 4 031 záznamů a oddíl dubií se 164 záznamy. Kromě toho je opatřena rozsáhlým úvodem a informací, jak s bibliografií pracovat; dále je doplněna četnými přílohami a rejstříky.

Pavel Máša, *Podoba, fungování a funkce rodinného archivu Františka Ladislava Riegra*, Sborník archivních prací, 74/1 (2024), s. 216–247. Studie pojednává o rodinném archivu Františka Ladislava Riegra, jeho podobě, způsobu, jakým s ním bylo manipulováno, jak byl utříděn a jaká byla jeho struktura, a o funkcích, které tento soukromý archiv plnil pro svého zřizovatele. Zohledněn je jednak význam archivu pro budování identity Riegrovy rodiny, ale také jeho praktické využití při politické činnosti „vůdce národa“. Nakonec je přiblížen také způsob, kterým si Rieger přál uchovat shromážděné materiály do budoucna a jak si představoval jejich případné využití z hlediska lepšího poznání svojí role v moderních českých dějinách.

Pavel Máša, *Riegrův rok 1928? Připomínání „vůdce národa“ v roce desátého výročí vzniku Československé republiky*, Z Českého ráje a Podkrkonoší, 37/1 (2024), s. 109–177.

V roce 1928 se oslavovalo desáté výročí vzniku samostatné Československé republiky. Během oslav se připomínala celá řada osob, které se o vznik nezávislého státu zasloužily, mezi nimi i bývalý „vůdce národa“ František Ladislav Rieger, který vedl českou politiku po celou druhou polovinu 19. století. Článek přibližuje, jak během roku 1928 vypadalo připomínání Riegrovy památky, jaké akce se při té příležitosti konaly, jaký byl jejich průběh a veřejný obraz, kteří významní činitelé se jich účastnili a jaké trvalé plody po nich zůstaly.

Lucie Merhautová, *Service to the New State? Emil Saudek and Camilla Hoffmann as Translators of Tomáš G. Masaryk's Texts*, Zeitschrift für Slavische Philologie, 80/1 (2024), s. 43–77.

Studie se zaměřuje na překlad Masarykových stěžejních děl *Nová Evropa* a *Světová revoluce* do němčiny

z pohledu jejich překladatelů – Emila Saudka a Camilla Hoffmanna, kteří překlad děl československého prezidenta chápali také jako výraz loajality k novému státu a prostředek vlastní kulturní integrace do jeho nových struktur. Srovnáním kariérního a překladatelského vývoje obou protagonistů studie ukazuje, jak se měnilo postavení překladatele v kontextu místa i času.

Lenka Panušková, *The Vyšší Brod Cycle and its anonymous painter: French and Bohemian court circles in the 1340s*, in: K. Kügle – I. Ciuliová – V. Žurek (eds.), *Luxembourg Court Cultures in the Long Fourteenth Century. Performing Empire, Celebrating Kingship*, Woodbridge 2024, s. 105–133.

Kapitola se zabývá vyšebrodským cyklem, souborem devíti deskových obrazů znázorňujících christologický cyklus. Zkoumá otázky týkající se zadavatele a dílny, v níž cyklus vznikl. Podrobněji je rozebrána zejména problematika anonymních malířů pracujících na zakázce. Kapitola pracuje s hypotézou navrženou Aloysií Berensovou, jež předpokládá, že se jednalo o stejného malíře, který se podílel na iluminaci rukopisu A (BNF, ms. fr. 1584), obsahujícího sebrané spisy Guillaumea de Machaut.

H. Pátková – Marta Hradilová, *Sources on the history of Premonstratensian nunneries in medieval Bohemia in Czech archives and libraries*, Studia Źródłoznawcze. Commentationes, 62/1 (2024), s. 171–182.

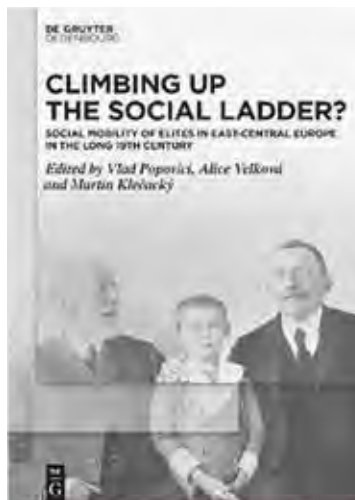
Zrušení ženských premonstrátských klášterů v Doksanech a Chotěšově v Čechách během reformy Josefa II. na konci 18. století mělo přímý dopad na uchování pramenů k jejich historii. Nyní jsou roztroušeny na více místech, a to jak v archivech, tak v knihovnách. Cílem tohoto příspěvku je upozornit na instituce a fondy, v nichž jsou tyto prameny dnes uloženy.

Tomáš W. Pavlíček – P. Hyklová – M. Šolc, *Astronomers behind the Iron Curtain: The First Postwar Generation in Czechoslovakia*, Prague 2024.

Tato kniha si klade otázku, jak se po druhé světové válce stali studenti astronomie v Československu odborníky žádanými na mezinárodních platformách. Československá astronomie se účastnila debat OSN o kosmickém právu a zaznamenala řadu vynikajících výsledků, například v oblasti chronometrie či radioastronomie. Díky programu Interkosmos byl navíc československý kosmonaut Vladimír Remek po astronautech z USA a SSSR dalším člověkem ve vesmíru. K inovativnímu přínosu knihy přispívají úryvky z rozhovorů s odborníky této generace.

Vlad Vasile Popovici – A. Velková – Martin Klečacký – F. Adlgasser – I. Vranić – L. Marić – Anna Victoria Sima – Marius Eppel – K. Hulíková Tesárková – Katya Vladimirov – Judit Pál – P. Urbanitsch, *Climbing up the Social Ladder? Social Mobility of Elites in East-Central Europe in the Long 19th Century*, Berlin 2024. Sociální mobilita znamená stoupání po společenském žebříčku nebo přechod na lepší, perspektivnější nebo výnosnější pozici. Jak to ale funguje v případě těch, kdo již na vrcholu jsou nebo jsou mu velmi blízko? Tato kniha zkoumá pří-

pady sociální mobility mezi různými typy elit ve východní a střední Evropě během dlouhého 19. století, a to na úrovni jednotlivců nebo skupin. Do knihy jsou rovněž zahrnuty příspěvky představující digitální nástroje a metodické přístupy vhodné ke studiu elit.

D. Růžek – Kristýna Kaucká, *A brief tale of two pioneering moments: Europe's first discovery of Tick-Borne Encephalitis (TBE) virus beyond the Soviet Union and the largest alimentary TBE outbreak in history, Ticks and Tick-borne Diseases*, 15/3 (2024), č. článku 102314.

Studie se soustředí na přelomové okamžiky ve výzkumu klíšťové encefalitidy v roce 1948 a 1951. Roku 1948 se v Československu – poprvé mimo Sovětský svaz – podařilo izolovat virus klíšťové encefalitidy ze vzorků od lidí. Následná izolace viru z klíšťat naznačila způsoby přenosu nemoci. V roce 1951 však byl v Rožňavě na Slovensku (Československo) odhalen jiný, nečekaný zdroj nákazy, totiž nepasterizované mléko z tamější mlékárny. Jednalo se o první a největší zdokumentované alimentární ohnisko klíšťové encefalitidy v historii.

Jan Jakub Surman, *Internationality in Nauka Polska: Infrastructure, Translation, Language*, in: F. Cain – B. Kleeberg (eds.), *A New Organon*.

Science Studies in Interwar Poland, Tübingen 2024, s. 33–51.

Článek se zabývá diskusemi vedenými v polském časopise *Nauka Polska* o mezinárodnosti a národnosti vědy. V meziválečném období bylo toto periodikum jednou z předních platform pro diskusi týkající se vědy o vědě. Příspěvek se věnuje rovněž postupům při zapojení národních (tzn. polských i jiných občanů meziválečného Polska) a mezinárodních badatelů do tehdejšího výzkumu v Polsku.

Jan Jakub Surman – T. W. Pavlíček, *The Formal and the Informal in the History of Socialist Scholarly Interconnectedness in East Central Europe*, *NTM Zeitschrift für Geschichte der Wissenschaften, Technik und Medizin*, 322 (2024), s. 137–166.

S nástupem olympijského internacionalismu se rovněž změnilo utváření vědeckých sítí ve střední a východní Evropě. Začala se prosazovat představa vědců jako reprezentantů svých národů. Tím se také formalizovaly přeshraniční kontakty, které byly stále více vnímány jako mezinárodní. Tato studie zkoumá vztah mezi formálními a neformálními vědeckými sítěmi od konce 19. století do konce socialistického období. Ukazujeme, že i když formalizace vztahů rostla, vztahy mezi vědci byly do značné míry závislé na různých neformálních vazbách.

Václav Šmidrkal, *Food Profiteering, Paper Laws, and Criminal Justice in the Bohemian Lands after 1918*, *Austrian History Yearbook*, 55/May (2024), s. 266–282.

Článek pojednává o specifickém typu profitování v českých zemích po vyhlášení Československa v roce 1918. V novém státu působili různí aktéři, kteří mezi sebou bojovali o výhody na trhu s potravinami. Zatímco nedostatek potravin přetrvával, československé úřady se musely vypořádat se situací, v níž bylo obtížné pomoci zákonů o přidělech potravin rozhodnout,

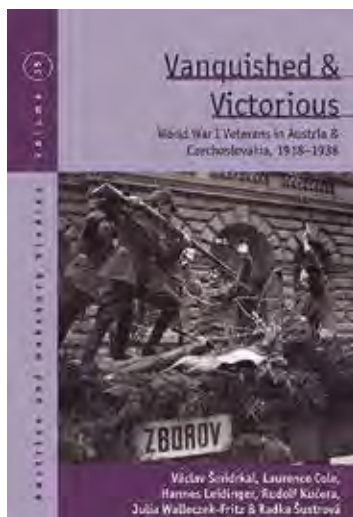
co je legální a co je kriminální. Navíc všeobecné představy o tom, co je správné a co ne, kdo je obětí a kdo pachatelem či koho a jak trestat, se lišily podle různé sociální a etnické příslušnosti obyvatelstva. Zavedení soudů pro spekulanty s laickými soudci tak bylo pokusem o řešení situace a o zmírnění dopadů atomizace společnosti do doby, než se zlepší ekonomická situace.

Václav Šmidrkal – R. Stergar, *Food Shortages during the Post-Habsburg Transition in the Bohemian Lands and Slovenia*, *Austrian History Yearbook*, 55/May (2024), s. 243–253.

Studie tvoří úvodní část k tematické sekci časopisu o nedostatku potravin během období po první světové válce v českých zemích a ve Slovinsku. Na příkladech z těchto regionů nejprve nastiňuje potravinovou krizi, která se rozvinula během první světové války a přispěla k vnitřnímu rozpadu habsburské říše. Poté se článek věnuje Československu a Jugoslávii, nástupnickým státům, které se musely potýkat s nedostatkem potravin trvajícím i po roce 1918. Tento nedostatek zůstal jednou z hlavních výzev pro vnitřní konsolidaci obou nově vzniklých států. Závěrem článek poskytuje přehled o současném stavu české, slovinské a mezinárodní historiografie a identifikuje vědecká deziderata.

Václav Šmidrkal – L. Cole – H. Leidinger – Rudolf Kučera – J. Walleczek-Fritz – Radka Šustrová, *Vanquished and Victorious. World War I Veterans in Austria and Czechoslovakia, 1918–1938*, New York 2024.

Nedávné výzkumy revidovaly dřívější názory na roli veteránů první světové války v polovojenských formacích, radikálním nacionalismu a politickém extremismu v meziválečné Evropě, přesto zůstávají blá místa v chápání role, kterou hráli v nástupnických státech habsburské říše. Kniha přináší inovativní komparativní výzkum veterá-

nů v Rakousku a Československu, dvou státech, jejichž širší politický vývoj měl zásadní význam pro otázku stability ve střední Evropě po roce 1918. Obě dvě země se sice lišily v tom, jak úspěšně byli veteráni začleněni do poválečné společnosti, shodně ale přijaly prvky „kultury vítězství a porážky“.

Jakub Štofanič, *Cesty T. G. Masaryka do zahraničia po roku 1918, medzi reprezentáciou a oddychom*, *Historický časopis*, 72/2 (2024), s. 329–357.

Článek se zabývá zahraničními cestami prvního československého prezidenta T. G. Masaryka. Analyzuje jejich inspirační zdroje v prostředí amerických a francouzských prezidentů, stejně jako Masarykovy vlastní zkušenosti z období zahraničního exilu v době první světové války. Sleduje také fenomény spjaté s tímto druhem státní reprezentace, jako například dopravní omezení či medializaci a prezentaci jednotlivých návštěv. Z článku vyplývá, že kromě budování pozitivního obrazu Československa se prezidentské návštěvy využívaly i k řešení citlivých otázek a osvětlování československých postojů v mezinárodní politice.

Jakub Štofanič, *Kresťansko-sociálne myslenie a prax na Slovensku (1891–1945)*, in: G. Dudeková Ková-

čová – J. Rákosník – J. Benko (eds.), *Od almužny k nároku. Vízie a prax sociálnej politiky na Slovensku a v českých krajinách 19. a 20. storočia*, Praha 2024, s. 147–162.

Kapitola se zaměřuje na aktéry v prostředí katolické církve a jejich pohled na sociální problémy. Snaží se odpovědět na otázku, jak se v základních rysech rozvíjelo křesťansko-sociální myšlení v Uherku, meziválečném Československu a na Slovensku během druhé světové války. Analyzuje inspirační zdroje, ale také postupné politické využívání tohoto jazyka a schopnost i limity katolíků oslovit přímo dělnické milieu na území Slovenska.

Nikola Tohma – Julia Reinke, *„Like we would help brothers or sisters“? Practising Solidarity with Greek Civil War Refugees in Socialist Czechoslovakia and the GDR in the Shadow of World War II*, *International Review of Social History*, 69/32 (2024), s. 13–41.

Článek se zabývá motivy, které československou a východoněmeckou veřejnost pod taktovkou národních komunistických stran přiměly vyjádřit solidaritu s dětskými a dospělými uprchlíky z řecké občanské války (1946–1949), vedoucí až k jejich přijetí. Přestože se podobné kampaně odehrály napříč východním blokem pod vlivem počínající studené války a boje proti imperialismu, článek svou pozornost zaměřuje na roli vlastní nedávné válečné zkušenosti obou společností. Díky tomu pomoc uprchlíkům chápe jako prostředek k překonání vzájemných rozdílů při budování jejich nové socialistické identity.

Ondřej Vodička, *Katholische Exilanten aus hussitischen Städten in Niederösterreich*, in: M. Theisen (ed.), *Herzog Albrecht V. und die Auswirkungen der Hussitenkriege – Neue Aspekte*, Wien 2024, s. 143–157.

Práce shrnuje výzkum emigrace katolíků a straníků krále Zikmunda z řad měšťanstva za husitské

revoluce do rakouského vévodství. Jedná se o soupis jednotlivých exilových rodin formou biografických medailonků řazených podle původního bydliště. Jelikož se zpravidla jednalo o bohaté obchodníky a zlatníky z Prahy a Kutné Hory, směřovala naprostá většina exulantů do Vídně, která jim svou velikostí a obchodním významem dokázala zajistit potřebný odbyt a podnikatelské příležitosti.

Ondřej **Vodička**, *Sázka na křížového krále. Katoličtí exulanti z husitských měst (1419–1436/1454)*, Praha 2024.

Publikace sumarizuje výsledky výzkumu emigrace katolických obyvatel z husitských měst. Sleduje jejich předrevoluční osudy, okolnosti odchodu, migrační směry, ekonomickou situaci v exilu a návratové strategie. Samostatné kapitoly jsou věnovány také vztahu k exilové katolické církvi a problematice exilových testamentů. Kniha je doplněna o medailonky jednotlivců a registář testamentů.

Ondřej **Vodička**, *Testamente katholischer Exulanten aus hussitischen*

Städten (1421–1454), Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, 132/1 (2024), s. 25–49.

Studie analyzuje závěti katolických exulantů z husitských měst v Čechách sepsané během husitské revoluce a následujících let (1421–1454). Zvláštní pozornost je věnována obsahové analýze závětí, které se věnují dostupnému vlastnictví i nedostupnému, konfiskovanému majetku. Ve studii je vyvinuta snaha identifikovat zmiňované osoby, a to jak autory testamentů, tak

ty, kterým je majetek odkazován. Na základě těchto dat jsou zkoumány personální a institucionální vazby k dalším exulantům i k obyvatelům míst, kde se exulanti usadili.

Lidia **Zessin-Jurek**, *On a Melting Ice Floe – Polish Jewish Wartime Refugees in Central Asia*, Journal of Genocide Research, 26/3 (2024), s. 286–306.

Během druhé světové války strávily desetitisíce polských židovských uprchlíků několik let v sovětské Střední Asii. Z jejich vzpomínek plyne, že léta exilu byla zoufalým pokusem o přežití v podmínkách, v nichž život uprchlíků závisel na početných a různorodých mocenských aktérech v daném regionu. Analýza východních destinací (Střední Asie) jako prostoru pro ubytování uprchlíků má zásadní význam pro pochopení poválečného odcizení přeživších Židů od Polska. Nejen postoj polských spoluobčanů v Němci okupované zemi během války, ale také jejich zacházení s občanstvím polských židovských uprchlíků ve Střední Asii trvale poznamenalo postoj přeživších Židů vůči zemi jejich původu.

h) Mezinárodní spolupráce

Akce s mezinárodní účastí, které pracoviště organizovalo nebo se na nich podílelo jako spolupořadatel (výběrově)

Název akce: Entangled Histories of Poland and Central Europe, 16th–21st Century – a workshop seminar

Datum: 12.–15. 1. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Jagellonská univerzita v Krakově

Spolupořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Jan Jakub Surman

Workshop byl založen na konceptu „propletených dějin“, který usnadňuje rozsáhlé bádání v oblasti polské historie a středoevropských dějin. Díky konceptu lze lépe porozumět jevům, jako jsou například institucionální transfery a formy organizace společenského

života, dálkový obchod, mezinárodní vztahy, mezinárodní vztahy a jejich důsledky, politické kontakty, intelektuální sítě, změny ve vědeckém a náboženském diskurzu, kulturní a společenské vztahy, interakce a biografické metamorfózy. Účastníci akce se zaměřili primárně na kontexty, okolnosti recepce a strategie uplatňované v průběhu adaptace nových fenoménů do domácích kultur.

Název akce: Dmytro Čyževs'kyj a Praha. Perspektivy intelektuálního propletení

Datum: 18.–20. 1. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupořadatel: Univerzita Münster

Kontaktní osoba: Jan Jakub Surman

Workshop se věnoval Dmytru Čyževskému a jeho pražskému pobytu mezi lety 1924–1932. V Praze, která byla tehdy místem intenzivní mezikulturní intelektuální interakce, se Čyževskij angažoval v ukrajinské a ruské emigraci a působil na několika vědeckých institucích. Čyževského zapojení do pražských meziválečných intelektuálních sítí bylo na workshopu východiskem pro zkoumání fenoménu intelektuálního „propletence“ za využití literárněteoretických, literárněhistorických, filozofických a filozoficko-historických přístupů.

Název akce: Výzkumné semináře MÚA AV ČR

Datum: od 4. 3. 2024 do 9. 12. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Jakub Štofanič

Výzkumné semináře Masarykova ústavu a Archivu AV ČR poskytly prostor pro prezentování témat a odbornou diskuzi z oblasti historie, sociologie, filozofie, archivnictví či literární vědy. Kromě tohoto interdisciplinárního zaměření se snažily propojovat interní zaměstnance, stipendisty a odborníky z prostředí mimo samotný ústav. V letním semestru se uskutečnilo pět setkání, v zimním semestru šest. Všechna proběhla v konferenčním sále Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a zúčastnili se jich nejen pracovníci ústavu, ale také zástupci z řad široké veřejnosti.

Název akce: Natural Language Processing Meets Holocaust Archives

Datum: 27.–28. 3. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupořadatelé: EHRI, CLARIN, LINDAT/CLARIAH-CZ

Kontaktní osoba: Michal Frankl

Cílem workshopu bylo prozkoumat současný stav aplikace metod zpracování přirozeného jazyka (počítačové lingvistiky) na archivy a data o holocaustu. Experti z celého světa diskutovali o technologiích, jako je rozpoznání písma (OCR, HCR), rozpoznání pojmeno-

vaných entit (NER) či identifikace emocí. Prezentace týkající se rozsáhlých souborů archivních dokumentů či orální historie ukázaly potřebu sdílení metod a postupů a zpřístupnění standardizovaných anotovaných korpusů textů pro trénování nových metod za pomoci umělé inteligence.

Název akce: Making Refuge: Place and Space in Refugee History

Datum: 11.–12. 4. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupořadatel: Jagellonská univerzita v Krakově

Kontaktní osoba: Michal Frankl

Uprchlíctví je nepochybně prostorovou zkušeností. Workshop vycházel z prostorového obratu a z poznání o sociální konstrukci prostoru. Příspěvky pokrývající globální historii uprchlíků se zabývaly fenomény od uprchlických táborů po města jako místa integrace, od domu přes loď po zemi nikoho. Workshop ukázal další potenciál teoretického a metodologického rozpracování problematiky a míst a prostoru ve výzkumu o dějinách uprchlíků.

Název akce: Images of socialist science

Datum: 3. 5. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Jan Jakub Surman

Na workshopu se setkali výzkumníci zapojení do projektů Lumina quaeruntur a GA ČR. Vystoupili na něm Paul Josephson s příspěvkem „Nuclear animals“, Michaela Šmidrkalová hovořící na téma „Buildings for Science in Czechoslovakia 1948–1968“ a Jan Jakub Surman, který si připravil prezentaci „JD Bernal in Eastern Europe through the prism of paratexts“. Akce se aktivně účastnili také Lukas Becht a Luboš Studený.

Název akce: Sciences, Ideologies, and Religions in 20th Century Central, Eastern and Southeastern Europe

Datum: 6.–7. 6. 2024

Místo: Athény

Hlavní pořadatel: Institute of Historical Research, National Hellenic Research Foundation

Spolupořadatelé: Univerzita Erfurt; Vídeňská univerzita; Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung; Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Jan Jakub Surman

Konference se zaměřila na studium historických případů, v nichž se vědy, ideologie a náboženství protínaly, nebo od sebe byly naopak explicitně rozděleny hranicemi. Zkoumala praktiky a účinky vymezování a vytváření takovýchto hranic ve střední, východní a jihovýchodní Evropě. V konferenčních příspěvcích bylo

poukázáno na skutečnost, že vědy, ideologie a náboženství nejsou pouze intelektuálními oblastmi, ale že se objevují v akci, a jsou tak v neustálé interakci s politickými a genderovými epistemologiemi.

Název akce: Science and Democratisation Processes in Europe; Women in Scientific Institutes and Universities in Crucial Years in the 20th Century in Central and Eastern Europe (panely na evropském kongresu pro dějiny vědy ESHS)

Datum: 4.–7. 9. 2024

Místo: Barcelona

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Doubravka Olšáková, Adéla Jůnová Macková

Jedenáctý kongres Evropské společnosti pro dějiny vědy (ESHS) měl za své hlavní téma vědu, techniku, lidstvo a Zemi. Lidstvo v současné době čelí výzvám, které mohou ohrozit jeho budoucnost i budoucnost planety, na níž žije. Účastníci kongresu se snažili postihnout, jak spolu souvisejí epidemie, války a klimatické změny. Cílem bylo distancovat se od specifického metodologického přístupu a navázat dialog mezi různými historiografiemi, perspektivami a tématy.

Název akce: Avantgardes in East Central Europe

Datum: 1.–2. 10. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupořadatel: Rakouské kulturní fórum

Kontaktní osoba: Jan Jakub Surman

Na tomto setkání se diskutovalo o možnostech psaní nových dějin avantgardy ve východní a střední Evropě. Dne 1. 10. 2024 proběhla v Rakouském kulturním fóru

debata o knize *Avantgarden in Zentraleuropa: Andere Räume, andere Bühnen*. Následující den se v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR pokračovalo v diskuzi zaměřené na psaní multikulturních nebo nadnárodních dějin literatur a umění ve východní a střední Evropě.

Název akce: EARI-workshop Academies between Science, Humanities, Arts and Technology

Datum: 9. 10. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: European Academy Research Initiative

Spolupořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Martin Franc, Jiří Šoukal

Mnohé evropské akademie a učené společnosti ve své činnosti propojovaly vědu, techniku i umění, což často souviselo s ambicí národních hnutí v členstvu akademií soustředit duchovní elitu národa. Expanze významu exaktních věd ve 20. století naopak vedla k oddělení institucí vědy a umění. Workshop se věnoval různým rozměrům komplikovaného vztahu mezi vědou a uměním v akademiích a učených společnostech 19. a 20. století.

Název akce: Historical Epistemology of Central, East and Southeast European Studies I and II

Datum: 17.–18. 10. 2024; 19.–20. 10. 2024

Místo: Praha, Mnichov

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Mnichovská univerzita

Kontaktní osoba: Jan Jakub Surman

Cílem akce bylo prozkoumat epistemické podmínky metod a teorií, které se prostřednictvím Central, Eastern and Southeastern Europe Studies uplatňovaly v posledních třech desetiletích. CESEE Studies se dnes nacházejí v epistemologické krizi. Jejich „dekolonizace“ neznámá pouze reformu studijních programů a sylabů, zpochybnění zavedených kánonů nebo přesunutí pozornosti na „periferní“ oblasti výzkumu. Znamená to především provádět politickou a historickou epistemologii, tj. reflektovat epistemické, institucionální a politické podmínky vzniku a vývoje teorií, metod a postupů v rámci CESEE Studies.

Název akce: Origins of Militant Democracy in the interwar period: Czechoslovakia and the transatlantic Debate on the Future of Democracy

Datum: 24.–25. 10. 2024

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Jan Vondráček

Jan Vondráček s podporou Outgoing grantu Grantové agentury ČR uspořádal mezinárodní konferenci, která zkoumala teoretické a historické dimenze militantní demokracie z různých perspektiv. Zvláštní důraz byl přitom kladen na Československo. Pozornost byla vě-

nována také právnímu zakotvení militantní demokracie v Československu, intelektuálním reakcím na krizi demokracie ve 30. letech a jejímu dědictví po roce 1993.

Název akce: Holocaust Places and Spaces as Data: Challenges and Best Practices

Datum: 28.–30. 10. 2024

Místo: Lodž

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupořadatelé: Centrum Badań nad Zagładą Żydów, IFIS, PAN, Varšava; Centrum Badań Kultury Żydowskiej, Lodžská univerzita; Wiener Holocaust Library, Londýn

Kontaktní osoba: Michal Frankl

Na workshopu byly prezentovány projekty pracujících s geoprostorovými daty týkajícími se holokaustu. Mezi ty se řadil výzkum a připomínání dějin holokaustu v jednotlivých místech, dokumentace (a archeologie) míst hromadných poprav a další. Účastníci diskutovali o standardech, nástrojích a potřebě sdílení dat. Představena byla též nová EHRI Geospatial Repository.

Česko-německá komise historiků

Československo-německou komisi historiků založili v roce 1990 ministr zahraničí České a Slovenské Federativní republiky Jiří Dienstbier a ministr zahraničí Spolkové republiky Německo Hans-Dietrich Genscher. Od rozdělení Československa existuje Česko-německá komise historiků a Slovensko-německá komise historiků. Německou stranu zastupují v obou komisích tytéž osoby. Obě komise pracují zpravidla společně. Komise mají za úkol zkoumat a hodnotit společné dějiny Čechů, Němců a Slováků především ve 20. století. Zaměřují se na široký historický kontext, včetně pozitivních aspektů vzájemného soužití i tragických zkušeností, které získaly národy v souvislosti s vypuknutím, průběhem a výsledky druhé světové války. Příjemcem dotace pro českou sekci Česko-německé komise historiků je Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Post předsedy české sekce zastává prof. Dr. Miloš Řezník z uni-

verzity v Saské Kamenici. Česká sekce se 15. dubna, 26. září a 13. listopadu 2024 sešla k interním schůzím, na nichž se věnovala především organizaci konference Česko-německé komise historiků a Slovensko-německé komise historiků v České republice v roce 2025. Pod názvem *Němci, Češi a Slováci ve 20. století* vydala česká sekce v roce 2024 českojazyčnou verzi česko-německých učebních materiálů a připravila tuto knihu k distribuci zároveň ve formě e-knihy. Ve dnech 25. až 27. září 2024 uspořádala německá sekce Česko-německé komise historiků a Slovensko-německé

komise historiků na lipském ústavu Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des östlichen Europa (GWZO) svou výroční konferenci „Relevanz wissenschaftlicher Expertise internationaler historischer Fachkommissionen in Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft“, které se zúčastnili také členové české sekce.

Fellowship Josefa Dobrovského

Prof. Wiktoria Kudela-Świątek, Ph.D.: Great Famine 1932–1933 (Holodomor) and Ukrainians in the First Czechoslovak Republic. Between History and Memory 20. 4. – 10. 5. 2024

Svůj třítydenní pobyt využila prof. Kudela-Świątek z krakovské pedagogické univerzity k intenzivnímu výzkumu týkajícímu se hladomoru na Ukrajině na počátku 30. let 20. století. Prameny ke svému bádání našla v Národním archivu, v Národní knihovně a v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR. Z jeho bohatého archivního fondu studovala zejména pozůstalost po prof. Ivanu Horbačevském. Kromě toho poskytl Masarykův ústav a Archiv AV ČR prof. Kudela-Świątek zázemí k její vědecké práci. Pro pracoviště měl její pobyt mimořádný přínos, neboť podobnému tématu jako ona se věnují i někteří zdejší pracovníci: Jan Jakub Surman a Galina Babak, kteří se dlouhodobě zaměřují na dějiny Ukrajiny a na sociální síť tamějších intelektuálních elit, a dále

výzkumný tým Václava Šmidrkala, jehož členové zkoumají otázky zásobování potravinami v českých zemích a ve Slovinsku v kontextu rozpadu habsburské monarchie a vzniku národních států mezi lety 1918–1923. Studijní pobyt prof. Kudely-Świątek umožnil vzájemné seznámení, výměnu poznatků a diskuzi nad využitím vhodných teoreticko-metodologických přístupů.

Výuka na zahraničních vysokých školách

Galina Babak

Universität Wien, Institut für Slawistik
Předmět: Ukrainian Literary Theory in a Cultural and Political Context of the Interwar USSR, Poland and Czechoslovakia (přednášky)

Galina Babak

Humboldt-Universität zu Berlin, Institut für Slawistik und Hungarologie
Předmět: Russian, Ukrainian and Belarusian Literatures in the 20th and 21st centuries (přednášky)

Daniela Bartáková

CET Academic Programs, Jewish Studies / Central European Studies
Předmět: Modern History of the Jews in East Central Europe (přednášky)

Adéla Jůnová Macková

Ankara University
Hostující přednáška: Professor Alois Musil and his Role in Czechoslovak Science Policy in 1920s. Life and Scientific Work

Adéla Jůnová Macková

Ankara Yildirim Beyazit University
Hostující přednáška: Professor Alois Musil and his Role in Czechoslovak Science Policy in 1920s. State, Orientalists and Oriental Studies

Adéla Jůnová Macková

Univerzita Ajn Šams, Káhira
Hostující přednáška: Travellers, Scholars and Photography

Rudolf Kučera

Universität Konstanz, Fachbereich Geschichte und Soziologie, Osteuropäische Geschichte
Předmět: Die Welt von Gestern. Die Intellektuelle Geschichte der späten Habsburger Monarchie (přednášky)

Hana Vihová-Wörner

Universität Basel, Philosophisch-Historische Fakultät, Musikwissenschaft
Předmět: Musikgeschichte in Geschichte (přednášky)

ch) Výuka na vysokých a středních školách

Do výuky na celkem 13 vysokých školách se v letním semestru 2023/2024 a v zimním semestru 2024/2025 zapojilo 16, respektive 13 pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. V letním semestru 2023/2024 odpřednášeli celkem 785 hodin v bakalářských, ma-

gisterských a doktorských programech. V zimním semestru 2024/2025 bylo odpřednášeno 838 hodin. Šest pracovníků participovalo rovněž na výuce na středních školách.

i) Účast pracovníků a pracovníc na významných konferencích (výběrově)

Klára Andresová

Název konference: Multilingualism and Education in Pre-modern Europe

Místo a datum konání: Praha, 19.–20. 9. 2024

Název příspěvku: Multilingualism in military education of the 16th and 17th centuries in the German language area

Galina Babak

Název konference: DGO Annual Conference: Imperial Rule and Colonial Experience in Eastern Europe

Místo a datum konání: Jena, 21.–22. 3. 2024

Název příspěvku: Beyond Identity Studies: Case of Ukraine

Marie Bahenská

Název konference: Poza. Historie kobiet znikajacych z nauki – sztuki – kultury – edukacji – polityky

Místo a datum konání: Varšava, 25.–26. 11. 2024

Název příspěvku: Wykładowczynie, tłumaczki, dzien-nikarki. Niedoceniane i zapomniane

Doina Anca Cretu

Název konference: Eight Annual Tartu Conference on East European and Eurasian Studies

Místo a datum konání: Tartu, 20.–21. 6. 2024

Název příspěvku: „Flyover Country“: East-Central Europe as a Global Region

Jakub Doležal

Název konference: II. celodenní setkání Odborné skupiny specializovaných archivů České archivní společnosti

Místo a datum konání: Praha, 8. 4. 2024

Název příspěvku: Importy archivních pomůcek do ELZA jako terapie obav ze Základních pravidel pro zpracování archiválií

Věra Dvořáčková

Název konference: Histories of Expertise

Místo a datum konání: Turku, 19.–20. 9. 2024

Název příspěvku: Plastics: A symbol of Progress and Destruction

Martin Franc

Název konference: EARI-workshop Academies between Science, Humanities, Arts and Technology

Místo a datum konání: Praha, 9. 10. 2024

Název příspěvku: Czech Academies in the 20th Century Between Science, Art and Technology

Michal Frankl

Název konference: The Antisemitism and the Persecution of Jews in Central-Eastern Europe and Russia before World War II

Místo a datum konání: Tokio, 6. 3. 2024

Název příspěvku: Phantom Citizenship: Denaturalization of Jews in Poland and Czechoslovakia at the end of the 1930s and the legacies of empires

Tomáš Gecko

Název konference: EBHA Congress 2024

Místo a datum konání: Lisabon – Carcavelos, 11.–13. 7. 2024

Název příspěvku: „Many modern industrial spies are excellent scholars“: Corporate Research, Industrial Counterespionage, and the Great Depression of the 1930s in Czechoslovakia

Dagmar Hájková

Název konference: Convegno di studi internazionale sulla Carboneria. Fratta, Lubiana, Brno: il fil rosso della carboneria

Místo a datum konání: Fratta Polesine, 9. 11. 2024

Název příspěvku: L'ispirazione italiana del processo dello Stato cecoslovacco: Tomáš G. Masaryk a Giuseppe Mazzini

Rhianydd Hallas

Název konference: Cantus Planus 2024

Místo a datum konání: Gödöllő, 31. 7. – 3. 8. 2024

Název příspěvku: Missing Chants and Unspecified Melodies: How Scribes Dealt with Incompletely Transmitted Offices

Milan Hanyš

Název konference: Origins of Militant Democracy in the interwar period: Czechoslovakia and the transatlantic Debate on the Future of Democracy

Místo a datum konání: Praha, 24.–25. 10. 2024

Název příspěvku: „Militant Democracy“ and the Art of Moderation: Felix Weltsch's Ethical Approach to Defending Democracy

Pavel Horák

Název konference: Korupce – klientelismus – krize v Evropě 1789–1989

Místo a datum konání: Praha, 19.–20. 9. 2024

Název příspěvku: Role úplatkářství a klientelismu při etablování československých mocenských elit na příkladu oravské a spíšské plebiscitní kampaně 1919 a 1920

Martin Jemelka

Název konference: Cities at the Boundaries

Místo a datum konání: Ostrava, 5. 9. 2024

Název příspěvku: Deindustrialisation and Industrial Housing Transformation: The Case of Two Czechoslovak Industrial Centres, Ostrava and Zlín

Michala Jandák Lônčíková

Název konference: Making Refuge: Place and Space in Refugee Studies

Místo a datum konání: Praha, 11.–12. 4. 2024

Název příspěvku: Coping with space scarcity: Space management and refugees' experiences on the Danube steamer Pentcho (1940)

Jitka Jindřišková

Název konference: Central Europe and the Nordics: bilateral relations and views on Europe from semi-peripheries

Místo a datum konání: Praha, 17.–18. 10. 2024

Název příspěvku: Masaryk and Garborg. Nordic Threads in T.G. Masaryk's Correspondence

Adéla Jůnová Macková

Název konference: Women Historian Around the World 1860–1960

Místo a datum konání: Tajpej, 3.–5. 9. 2024

Název příspěvku: Czechoslovakia, Women Scholars and Sinology in the 20th Century

Kristýna Kaucá

Název konference: Mountains dis:connect

Místo konání: Salcburk, 20.–21. 6. 2024

Název příspěvku: Bark Beetle at the Peak: Forest Calamities in the Mountainous Region of Böhmerwald in the 1870s

Martin Klečacký

Název konference: 76th Conference of the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions (ICHRPI)

Místo a datum konání: Toledo, 3.–6. 9. 2024

Název příspěvku: Mayors to Deputies? Self-Government Bodies and Political Representation in Bohemia 1861–1913

Martin Klement

Název konference: 27th International Congress of the European Committee for Sports History. „Making World(s). Sport Globalization & Olympism“

Místo a datum konání: Paříž, 4.–6. 7. 2024

Název příspěvku: Against the Globalisation of Sport – National Sport Events in the Central Europe

Rudolf Kučera

Název konference: Vermessung der Mitte Europas. Interdisziplinäre Perspektiven

Místo a datum konání: Tutzing, 11.–12. 10. 2024

Název příspěvku: Nationsbildung und Nationalismus in Mitteleuropa

Michal Kurz

Název konference: „Je občanskou povinností každého, aby ochraně památek byl nápomocen.“ Památková péče ve městech v 19. a 20. století a její tradice

Místo a datum konání: Praha, 8.– 9. 10. 2024

Název příspěvku: „Město není muzeum!“ Argumentační strategie oponentů památkové péče v historické perspektivě

Vlasta Mádllová

Název konference: Digitalizace v paměťových institucích II

Místo a datum konání: Praha, 18. 9. 2024

Název příspěvku: Digitalizace fotografických desek z archivního souboru Fotosbírka Bohumila Vavrouška

Pavel Máša

Název konference: 76th Conference of the International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions (ICHRPI)

Místo a datum konání: Toledo, 3.–6. 9. 2024

Název příspěvku: From the Revolutionary Assembly to the House of Lords. The parliamentary career of František Ladislav Rieger and its public image

Lucie Merhautová

Název konference: „Ein irrender Mensch mit dem anderen.“ Internationale Tagung anlässlich des 100. Todestags der deutsch-tschechisch-jüdischen Autorin und Journalistin Auguste Hauschner (1850–1924)

Místo a datum konání: Augsburg, 9.–11. 4. 2024

Název příspěvku: Auguste Hauschner und die mangelnde Rezeption Ihres Schaffens in der tschechischen Literatur

Doubravka Olšáková

Název konference: ESHS Symposium: Science and Democratisation Processes in Europe

Místo a datum konání: Barcelona, 4.–5. 9. 2024

Název příspěvku: Scientists, Activism and Democracy in Eastern Europe before 1989

Aneta Plizáková

Název konference: Holocaust Places and Spaces as Data: Challenges and Best Practices

Místo a datum konání: Lodž, 28.–30. 10. 2024

Název příspěvku: EHRI Geospatial Repository

Luboš Studený

Název konference: “What – If”: Szenarien und Prognosen in einer nach-probabilistischen Welt

Místo a datum konání: Frankfurt nad Mohanem, 24.–25. 10. 2024

Název příspěvku: Sozialistisches Prognostizieren als Baustein des post-sozialistischen Kapitalismus in der Tschechoslowakei

Jan Jakub Surman

Název konference: The Shevchenko Scientific Society in the Context of Ukrainian Intellectual History: 150th Anniversary Conference

Místo a datum konání: New York, 19. 5. 2024

Název příspěvku: (Re)writing Ukrainian Academic Language from Habsburg Galicia to the Soviet Union

Michaela Šmidrkalová

Název konference: 2024 ASEES Annual Convention

Místo a datum konání: Boston, 21.–24. 11. 2024

Název příspěvku: Internationalization of Science Policy Expertise and Czechoslovakia in the 1960s: Western Knowledge Undermining the Image of Socialist Science?

Václav Šmidrkal

Název konference: Rencontres du CETOBaC avec le CEFRES: Post-: penser le passé dans le présent

Místo a datum konání: Paříž, 26. 4. 2024

Název příspěvku: ‘Post-’ and ‘Trans-’: the Legal Status of World War II veterans in Czechia after 1989

Jiří Šoukal

Název konference: Symposium on the Histories of Expertise

Místo a datum konání: Turku, 19.–20. 9. 2024

Název příspěvku: The Role of Science and Scientists for the Rationalization of the Use of Energy Resources in Czechoslovakia, 1945–1968

Jakub Štofanič

Název konference: BASEES Annual Conference 2024

Místo a datum konání: Cambridge, 5–7. 4. 2024

Název příspěvku: Masaryk’s castle as the centre of power, administration, and ideology in Czechoslovakia between the World Wars

Nikola Tohma

Název konference: Making Refuge: Place and Space in Refugee History

Místo a datum konání: Praha, 11. 4. 2024

Název příspěvku: “We were like princes...?” Socialist Czechoslovak children’s

Luboš Velek

Název konference: Antiparliamentarismus im Europa der Zwischenkriegszeit

Místo a datum konání: Výmar, 8.–9. 11. 2024

Název příspěvku: Demokratie in der Klemme: die Liquidierung des Parlamentarismus in der „Tschecho-Slowakei“ 1938/39

Hana Vihová-Wörner

Název konference: Konferenz der Gesellschaft für Musikforschung, Jahrestagung

Místo a datum konání: Kolín nad Rýnem, 11.–14. 9. 2024

Název příspěvku: Deconstructing myths: historical narratives on 15th century music in Bohemia

Ondřej Vodička

Název konference: Kutnohorský kulatý stůl

Místo konání: Kutná Hora, 6. 6. 2024

Název příspěvku: Katoličtí kutnohorští exulanti v Jihlavě v době husitské

Jakub Vrba

Název konference: Die Linken in den deutschen Minderheiten im Europa der Zwischenkriegszeit

Místo a datum konání: Štrasburk, 21. 6. 2024

Název příspěvku: Sudetendeutsche Komunisten zwischen Nationalismus und Internationalismus

j) Vzdělávání veřejnosti (výběrově)

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Popis činnosti: Přednáškový kurz Anežky Kotoučové „Velké země a události světových dějin I“ během zimního semestru 2023/2024

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Popis činnosti: Přednáškový kurz Luboše Velka „Česká politická kultura za vlády Františka Josefa I.“ během zimního semestru 2023/2024

Akce: Vystoupení v pořadu Historie.cs

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Martina Jemelky v dílu „Zrodila se Velká Ostrava“ (6. 1. 2024)

Akce: Zasedání Platformy pro alternativní potraviny a nápoje

Pořadatel: Potravinářská komora

Popis činnosti: Přednáška Martina France „Názvosloví potravin živočišného původu v minulosti“ (10. 1. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Historie.cs

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Michala Kurze v dílu „Vítejte na našich hradech a zámcích“ (3. 2. 2024)

Akce: Přednášky pro veřejnost v muzeu

Pořadatel: Muzeum Českého krasu, Beroun

Popis činnosti: Organizace, propagace a moderování pěti populárně-naučných přednášek Vratislavem Doubkem (8. 2., 11. 4., 13. 6., 12. 9., 14. 11. 2024)

Akce: Vystoupení v dokumentárním cyklu „Potížistky. Za vším hledej ženu“

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Marie Bahenské v dílu o prvních lékařkách a učitelkách (9. 2. 2024)

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Popis činnosti: Přednáška Věry Dvořáčkové „Dějiny techniky“ (9. 2. 2024)

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy

Popis činnosti: Přednáška Kláry Andresové „Šíření vojenské teorie v 17. století“ (20. 2. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Stanfordova univerzita, Stanford

Popis činnosti: Přednáška Galiny Babak „National Modernism in Soviet Ukraine in the 1920s“ (21. 2. 2024)

Akce: Beneš zachránce, nebo zrádce národa?

Pořadatel: Časopis *Přítomnost*

Popis činnosti: Účast Dagmar Hájkové v diskuzním panelu (21. 2. 2024)

Akce: Veřejná přednáška

Pořadatel: Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně

Popis činnosti: Přednáška Martina Jemelky o knize *Víra a nevíra ve stínu továrních komínů* (21. 2. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Vlastivědný kroužek Týnec nad Sázavou

Popis činnosti: Přednáška Dagmar Hájkové „Na výlet do Týnce“ (22. 2. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Filosofický ústav AV ČR

Popis činnosti: Přednáška Milana Hanyše „Felix Weltsch aneb filosofie tvořivého středu“ (22. 2. 2024)

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

Popis činnosti: Přednáška Jiřího Šoukala „Z laboratoře a knihovny do kavárny a na hřiště. Rodina a volný čas vědců“ v rámci kurzu „Jan Evangelista Purkyně, Zdeněk Nejedlý, Otto Wichterle a ti další aneb Cesta české vědy 19. a 20. stoletím“ (23. 2. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Malý Mehrin, Brno

Popis činnosti: Přednáška Daniely Bartákové „Hachšary v Československu“ (26. 2. 2024)

Akce: Proměny řeky

Pořadatel: Kino Ponrepo – Národní filmový archiv

Popis činnosti: Michalem Kurzem a Eliškou Švarnou komentované pásmo filmových ukázek k tématu energetického využití řek a jeho uchopení v českém poválečném dokumentárním filmu, v rámci cyklu „Film a klima“ (29. 2. 2024)

Akce: Bitva u Jankova

Pořadatel: Jankovští žoldáci

Popis činnosti: Přednáška Kláry Andresové „Na cestě k Jankovu: Jak se císařští velitelé mohli připravovat na válečnickou kariéru?“ (2. 3. 2024)

Akce: Uctění památky Jana Masaryka

Pořadatel: Masarykova společnost

Popis činnosti: Přednáška Jana Vondráčka „První Československá republika a koncept militantní demokracie“ (7. 3. 2024)

Akce: Rozhovor pro časopis *A / Magazín*

Pořadatel: Středisko společných činností AV ČR

Popis činnosti: Článek o výzkumu Michala Frankla „Země nikoho“ (14. 3. 2024)

Akce: Host Libora Magdoně

Pořadatel: Národní dům Frýdek-Místek

Popis činnosti: Přednáška Martina France a jeho účast v debatě na téma dějin stravování (26. 3. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Regionální muzeum Litomyšl

Popis činnosti: Přednáška Martina Jemelky „Litomyšl jako centrum obuvnického průmyslu“ (9. 4. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu „Co naše babičky uměly a my jsme zapomněli“

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Marie Bahenské a Jakuba Doležala v dílu „Metály a medaile“ věnovaném vyznamenávání žen (14. 4. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu ČT24

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Dagmar Hájkové v živém vysílání věnovaném návštěvě premiéra Petra Fialy v USA (15. 4. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Společnost přátel Itálie

Popis činnosti: Přednáška Martina Klementa „Sokol a Itálie“ (18. 4. 2024)

Akce: Podcast Institutu moderní výživy

Pořadatel: Institut moderní výživy

Popis činnosti: Účast Martina France v podcastu na téma historie stravování (19. 4. 2024)

Akce: Diktafon Lenky Vrtíškové

Pořadatel: Kavárna Cafeidoskop

Popis činnosti: Přednáška Martina France a jeho účast v diskusi na téma dějin stravování (23. 4. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Masarykova společnost

Popis činnosti: Přednáška Jany Malínské „Kontakty a spolupráce T. G. Masaryka s německou intelektuální elitou prostřednictvím vzájemné korespondence“ (25. 4. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Mozaika

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Prezentace knihy „Ženám žádný obor vědecký od přírody není uzavřen.“ *Spletité cesty žen k vědecké kariéře v první polovině 20. století* Marií Bahenskou (3. 5. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Historie.cs

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Dagmar Hájkové v epizodě nazvané „Yankees yes, yankees no“ (4. 5. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Výborná SHOW

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Martina France v dílu „Jedlící“ (9. 5. 2024)

Akce: Debata s veřejností

Pořadatel: Dominikánská 8

Popis činnosti: Účast Michala Frankla v debatě „Uprchlíctví: Historie, současnost a globální kontext“ (13. 5. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Muzejní a vlastivědný spolek Včela Čáslavská

Popis činnosti: Přednáška Ondřeje Vodičky „Katoličtí exulanti z husitských měst na příkladu Čáslavi“ (14. 5. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Společnost Edvarda Beneše

Popis činnosti: Přednáška Dagmar Hájkové „Strýčkové z Ameriky. Humanitární pomoc českých krajanů po první světové válce“ (15. 5. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Téma

Pořadatel: Český rozhlas Plus

Popis činnosti: Rozhovor s Klárou Andresovou v díle „Ženy ve válce“ (18. 5. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Masarykova společnost

Popis činnosti: Přednáška Jakuba Doležala „Koruna bez krále – stát bez symbolu? Příběh českých korunovačních klenotů po roce 1918“ (23. 5. 2024)

Akce: Veřejná diskuze

Pořadatel: Mezinárodní knižní veletrh Svět knihy

Popis činnosti: Účast Vratislava Doubka, Dagmar Hájkové a Heleny Kokešové na panelové diskusi nad ediční řadou *Korespondence T. G. Masaryka* (24. 5. 2024)

Akce: Prezentace knihy

Pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Nakladatelství Lidové noviny

Popis činnosti: Účast Luboše Velka na prezentaci dvoudílné publikace *Deníky Václava Tilleho* (4. 6. 2024)

Akce: Podcast

Pořadatel: Podcast Přepište dějiny

Popis činnosti: Účast Jana Hájka a Borise Moskovice v dílu „Nekončící příběh první republiky“ (5. 6. 2024)

Akce: Podcast Akademie věd

Pořadatel: Středisko společných činností AV ČR

Popis činnosti: Účast Marie Bahenské v dílu „Ambiciózní i tvrdohlavé. Proč musely mít první vědkyně ostré lokty?“ (13. 6. 2024)

Akce: Videorozhovory a vědci na aktuální témata

Pořadatel: Středisko společných činností AV ČR

Popis činnosti: Rozhovor s Martinem Klementem na téma dějiny a současnost olympijských her (13. 6. 2024)

Akce: Podcast

Pořadatel: Podcast Přepište dějiny

Popis činnosti: Účast Martina France v dílu „Balíme na dovolenou“ (26. 6. 2024)

Akce: Debata s veřejností a prezentace knihy

Pořadatel: Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk; České centrum Varšava

Popis činnosti: Debata Jana Hájka, Borise Moskovice a Tomáše W. Pavlíčka s veřejností prezentace knihy *Nekončící příběh. (Historiografické) narativy vzniku Československa v proměnách času a prostoru (1918–1992/1993)* (27. 6. 2024)

Akce: Rozhovor pro časopis A / Magazín

Pořadatel: Středisko společných činností AV ČR

Popis činnosti: Rozhovor s Martinem Francem „Na vlně retra: Svět na talíři“ (27. 6. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Stopy, fakta, tajemství

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Účast Jana Hájka a Borise Moskovice v díle „Dva muži v bouřlivém století aneb Trnitá cesta českých historiků“ (1. 7. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Reportáž

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Účast Kristýny Kaucké ve vysílání věnovaném klíšové encefalitidě (15. 7. 2024)

Akce: Videorozhovory s vědci na aktuální témata

Pořadatel: Středisko společných činností AV ČR

Popis činnosti: Rozhovor s Martinem Klementem na téma deprese olympioniků a vztahu mezi olympijskými hrami a životním prostředím (15. 7. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Téma Plus

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Účast Adély Jůnové Mackové a Pavla Žďárského v dílu „Kněz a vědec Alois Musil, přítel Arabů“ (10. 8. 2024)

Akce: Podcast

Pořadatel: Podcast Přežij historii; Historický ústav AV ČR

Popis činnosti: Účast Jiřího Šoukala v dílu „Prázdniny a dovolená v 19. a 20. století“ (18. 8. 2024)

Akce: Mapovat dějiny. Trvání a změny v historických mapách

Pořadatel: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Centrum současného umění DOX

Popis činnosti: Workshop spoluorganizovaný Michalem Kurzem a zaměřený na možnosti didaktického využití starých map, uspořádaný v rámci Letní školy badatelské výuky pro učitelky a učitele humanitních oborů (23. 8. 2024)

Akce: Agrosalon Země živitelka

Pořadatel: Potravinářská komora

Popis činnosti: Přednáška Martin France „Potraviny včera a dnes“ (25. 8. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Židovský kulturní inštitút, Bratislava

Popis činnosti: Přednáška Michaly Jandák Lônčíkové „Židovské kulturní dedičstvo na Slovensku“ (5. 9. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Klemo, Kehila Košice

Popis činnosti: Přednáška Michaly Jandák Lônčíkové „Nezabudnutí susedia. Spomienkové podujatie pri príležitosti Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia“ (9. 9. 2024)

Akce: Podcast

Pořadatel: Podcast Přepište dějiny

Popis činnosti: Účast Dagmar Hájkové v dílu o Jiřím Kovtunovi (11. 9. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Věda Plus

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Účast Kristýny Kaucké v živém vysílání (11. 9. 2024)

Akce: Rozhovor pro časopis A / Magazín

Pořadatel: Středisko společných činností AV ČR

Popis činnosti: Článek o výzkumu Martina Jemelky „Ubytko pro dělníky“ (12. 9. 2024)

Akce: Vystoupení v dokumentárním filmu

Pořadatel: Oliver Morgenstein

Popis činnosti: Komentář Marie Bahenské k životu, dílu a pozůstalosti Vincence Lesného pro dokumentární film *Poselství lásky a učení Vincence Lesného a Otokara Březiny* (13. 9. 2024)

Akce: Mensa Academie

Pořadatel: Mensa Česko

Popis činnosti: Přednáška Marie Bahenské „Cesta žen za univerzitním diplomem a osudy prvních českých vysokoškolaček“ (14. 9. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu

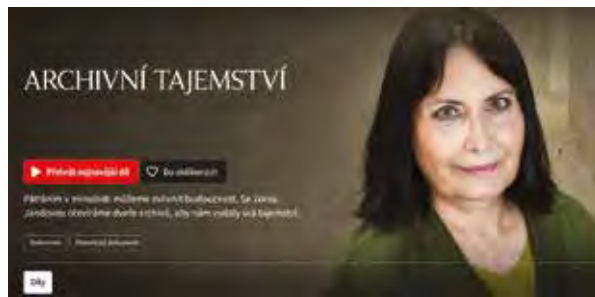
Pořadatel: Český rozhlas Plus

Popis činnosti: Spoluúčast Jakuba Vrby v pravidelné knižní rubrice a představení edice *Došlo na slova komunistů* (20. 9. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Archivní tajemství

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Prezentace archivních dokumentů Janem Chodějovským ve třetím a čtvrtém dílu „Hvězdné stopy“ a „Odhalená pravda“ (22. a 29. 9. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: SNM – Slovanské muzeum A. S. Puškina, Brodzy

Popis činnosti: Přednáška Michaly Jandák Lônčíkové „Návrat domov? Osudy topoľčianskych Židov“ při příležitosti výročí poválečného pogromu v Topoľčanech (24. 9. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Centre for Baltic and East European Studies (CBEES), Södertörn

Popis činnosti: Přednáška Galiny Babak „Universal vs National: Socialism, Modernism and Nation-Building in 1920s Soviet Ukraine“ (30. 9. 2024)

Akce: Prezentace a křest knihy

Pořadatel: Univerzitní knihkupectví Ostrava; Nakladatelství Academia

Popis činnosti: Prezentace knihy „Ženám žádný obor vědecký od přírody není uzavřen.“ *Spletité cesty žen*

k vědecké kariéře v první polovině 20. století Marií Bahenskou (3. 10. 2024)

Akce: Podcast Hej, Slované!

Pořadatel: Echo24

Popis činnosti: Účast Borise Moskoviče v dílu věnovaném dějinám Jugoslávie (9. 10. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Pražská diecéze CČSH; ČVUT; Vojenský historický ústav

Popis činnosti: Přednáška Hany Vihové-Wörner „Rekonstrukce české mše podle Jistebnického kancionálu“ v Betlémské kapli (13. 10. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Muzeum hlavního města Prahy – Dokumentační centrum Norbertov

Popis činnosti: Přednáška Martina Jemelky „Ostravské dělnické kolonie“ (15. 10. 2024)

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Univerzita Hradec Králové; Vzdělávací a kulturní centrum Broumov

Popis činnosti: Přednáška Marie Bahenské „Žili jsme v žaláři národů? aneb ‚Trochu úpíme, ale dá se to vydržet‘“ (17. 10. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu Víkendové přílohy

Pořadatel: Český rozhlas Vltava

Popis činnosti: Rozhovor Jiřího Kamena s Lucií Merhautovou o publikacích věnovaných překladateli a publicistovi Emilu Saudkovi (19. 10. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Obecní úřad Žďár

Popis činnosti: Přednáška Jana Hálka a Borise Moskoviče o vzniku Československa (24. 10. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Masarykova společnost Praha

Popis činnosti: Přednáška Vlasty Mádlové „Stálé vojsko vědecké. Vývoj České akademie věd a umění do roku 1938“ (24. 10. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu ČT24

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Jakuba Doležala v živém vysílání věnovaném předávání státních vyznamenání prezidentem republiky (28. 10. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu ČT24

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Dagmar Hájkové v živém vysílání věnovaném 28. říjnu 1918 (28. 10. 2024)

Akce: Podcast Minulost není historie

Pořadatel: Echo24

Popis činnosti: Účast Jana Hálka a Borise Moskoviče v dílu věnovaném vzniku Československa (28. 10. 2024)

Akce: Přednášky pro veřejnost

Pořadatel: České centrum v Káhiře

Popis činnosti: Přednášky Adély Jůnové Mackové „Traces of Czechoslovaks in Cairo“, „Czechoslovak Community in Egypt“ a „Journeys of the Heads of States“ (30.–31. 10. 2024)

Akce: RepliCon – veletrh šermu a fantasy

Pořadatel: RepliCon.cz

Popis činnosti: Přednáška Kláry Andresové „Parády, přehlídky, vycházky, a hlavně... peníze!“ (2. 11. 2024)

Akce: RepliCon – veletrh šermu a fantasy

Pořadatel: RepliCon.cz

Popis činnosti: Přednáška Ondřeje Vodičky „Nejstarší verše o šermu dlouhým mečem z Prahy“ (2. 11. 2024)

Akce: Týden Akademie věd ČR

Pořadatel: Středisko společných činností AV ČR

Popis činnosti: Přednáška Martina Klementa „Neoblečená těla v pohybu“ (5. 11. 2024)

Akce: XLII. Setkání klubu JEP na téma „Historie výživy aneb co jedli lidé dříve a co dnes“

Pořadatel: Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně

Popis činnosti: Účast Martina France v panelové diskusi (6. 11. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu ČT24

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Václava Šmídkala v živém vysílání věnovaném dni veteránů a konci světové války (11. 11. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Ústav dějin umění AV ČR

Popis činnosti: Přednáška Michala Kurze „Hledání ‚socialistického města‘. Vize a budování Prahy v období 50. let“ (13. 11. 2024)

Akce: Komentovaná procházka

Pořadatel: spolek Veřejný sál Hraničář

Popis činnosti: Účast Michala Kurze na komentované procházce po odstraněných reliéfech a sochách v Ústí nad Labem (24. 11. 2024)

Akce: Debata s veřejností

Pořadatel: Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně

Popis činnosti: Účast Martina Jemelky na besedě „Slušovický zázrak: JZD Agrokombinát Slušovice mezi socialismem a tržní ekonomikou“ (28. 11. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost na jarmarku Knihy v Brně

Pořadatel: Masarykova univerzita

Popis činnosti: Přednáška Heleny Kokešové a Svato-pluka Herce „Korespondence T. G. Masaryk – J. S. Machar“ (29. 11. 2024)

Akce: Podcast

Pořadatel: Podcast Přežij historii; Historický ústav AV ČR

Popis činnosti: Účast Elišky Švarné v dílu věnovaném historii vody ve 20. století (2. 12. 2024)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Science Café Zlín

Popis činnosti: Přednáška Martina France „Retrojídlo“ (11. 12. 2024)

Akce: Prezentace knihy na jarmarku Knihex

Pořadatel: Knihex

Popis činnosti: Prezentace knihy *Boj o malé město (1900–1960): Příběhy památek a jejich lidí* Michalem Kurzem (15. 12. 2024)

Akce: Vystoupení v pořadu

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Rozhovor s Marií Bahenskou v programu Ranní Plus o nových přírůstcích ve fondech rodiny Heyrovských (20. 12. 2024)

k) Popularizační činnost (výběrově)

Akce: Exkurze na Masarykově ústavu a Archiv AV ČR

Popis: Komentovaná prohlídka Jana Chodějovského po areálu ústavu, představení archivních dokumentů z různých fondů spojených tematikou českých Němců a německé vědy v Československu, výklad o činnosti archivu, struktuře archivní sítě České republiky a způsobech, jak v archivech bádát

Hlavní organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spoluorganizátor: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Místo a datum konání: Praha, 11. 4. 2024

Akce: Prezentace ediční řady

Popis: Dagmar Hájkovou moderovaná prezentace ediční řady *Korespondence T. G. Masaryka* na festivalu Svět knihy Praha, hosté mj. Vratislav Doubek a Helena Kokešová

Hlavní organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spoluorganizátor: PEN klub

Místo a datum konání: Praha, 24. 5. 2024

Akce: Výstava *Boj o malé město 1900–1960. Příběhy památek a jejich lidí*

Popis: Výstava spolupořádaná Michalem Kurzem o historii a významu ochrany památek v menších městech

Hlavní organizátor: Ústav dějin umění AV ČR

Spoluorganizátoři: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě

Místo a datum konání: Havlíčkův Brod, 12. 7. – 6. 10. 2024

Akce: Výstava *Na smetanovské vlně: Voda v životě a díle Jana a Bedřicha Smetanových*

Popis: Výstava Věry Dvořáčkové a Martina Jemelky o tématu vody v činnosti hydrologa Jana Smetany a jeho vzdáleného příbuzného, hudebního skladatele Bedřicha Smetany

Hlavní organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spoluorganizátoři: Smetanova Litomyšl

Místa a data konání: Smetanův dům v Litomyšli (červen, červenec, srpen 2024), Malá vodní elektrárna Hučák v Hradci Králové (září, říjen 2024), Automatické mlýny v Pardubicích (listopad, prosinec 2024)

Akce: Výstava *Obrazy vody. Jihočeské přehrady a jejich otisk v krajině a společnosti*

Popis: Putovní exteriérová panelová výstava Michala Kurze a Elišky Švarné o historii přehrad Lipno a Orlické nahlížené pohledem dobové propagandy, techniky, památkové péče, literatury i výtvarného umění

Hlavní organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Místa a data konání: Vodňany (3.–30. 9. 2024), Kaplice (2.–31. 10. 2024), Prachatice (4. 11. – 2. 12. 2024)

Akce: Výstava *Journeys of the Heads of States*

Popis: Anglicko-arabská panelová výstava Adély Jůnové Mackové o cestách vedoucích představitelů států

Hlavní organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spoluorganizátoři: Česká centra, Velvyslanectví ČR v Káhiře

Místo a datum konání: Káhira, říjen 2024 – únor 2025

Akce: Den otevřených dveří na Masarykově ústavu a Archivu AV ČR v rámci Týdne Akademie věd AV ČR

Popis: Historický seminář Adély Jůnové Mackové „Alois Musil a historická korespondence“ zaměřený na samostatnou práci s archivními materiály a na představení databáze historické korespondence pro středoškolské studenty; prezentace webového portálu Dělnické kolonie Martina Jemelky pro středo- a vysokoškolské studenty; prohlídky Jana Chodějovského a Lenky Wágnerové s výkladem o historii archivu/knihovny pro středo- a vysokoškolské studenty a širokou veřejnost; výstava nejzajímavějších a nejcennějších archivních materiálů z fondů

Hlavní organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Místo a datum konání: Praha, 5. 11. 2024

Akce: Výstava *Historie Chemparku Záluží*

Popis: Muzejní expozice Věry Dvořáčkové o historii největšího chemického areálu na území České republiky

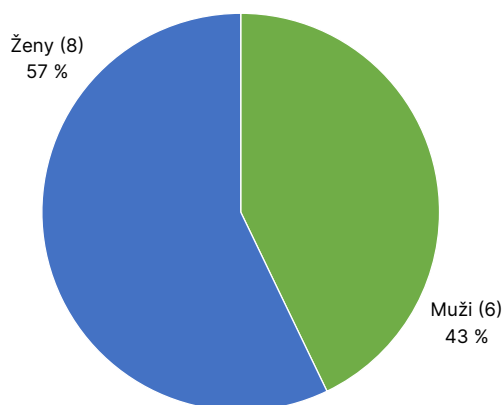
Hlavní organizátoři: ORLEN Unipetrol; Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

Spoluorganizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

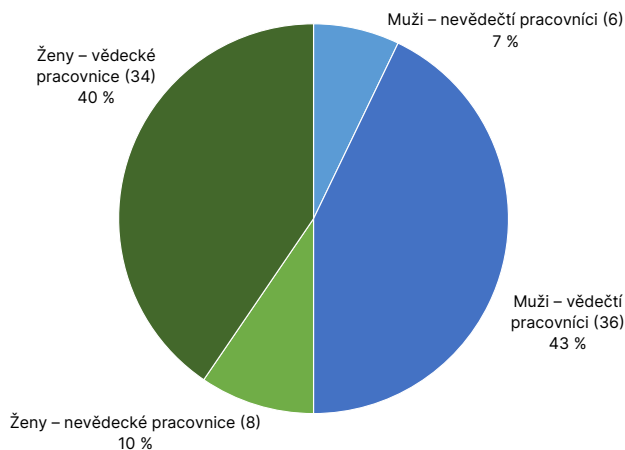
Místo a datum konání: Tréninkové centrum v chemičce Orlen Unipetrol v Záluží u Litvínova na Mostecku, od 8. 11. 2024

I) Grafické znázornění genderových poměrů na pracovišti

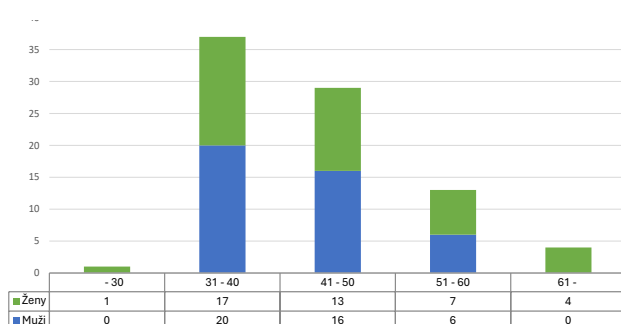
Podíl mužů a žen ve vedoucích pozicích
Masarykova ústavu a Archivu AV ČR

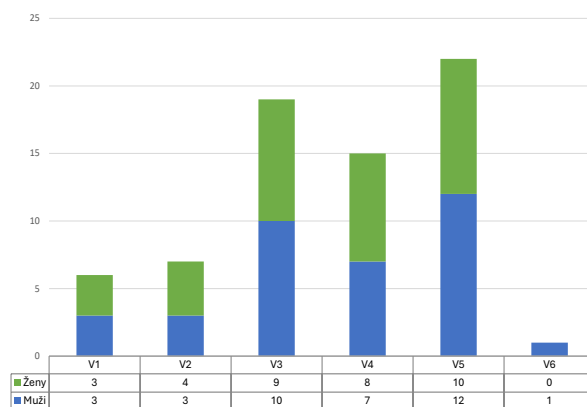
Podíl mužů a žen ve vědeckých
a nevědeckých pozicích

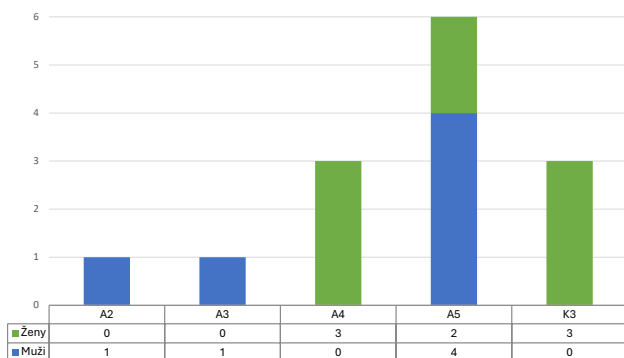
Věková struktura pracovníků a pracovnic
Masarykova ústavu a Archivu AV ČR

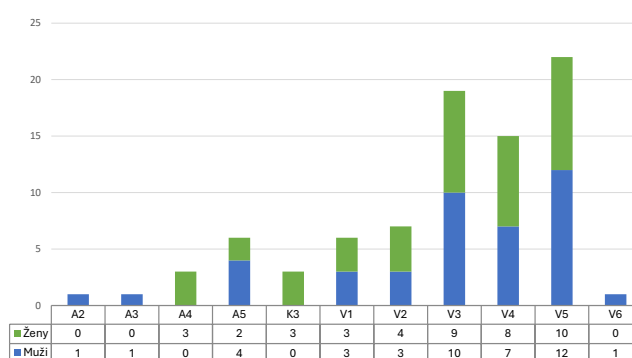
Kvalifikační stupně –
vědeckí pracovníci a pracovnice

Kvalifikační stupně –
nevědeckí pracovníci a pracovnice

Kvalifikační stupně – vědeckí a nevědeckí
pracovníci a pracovnice souhrnně

Pozn.: A = administrativa včetně nakladatelství, K = knihovníci

Hodnocení další a jiné činnosti

V roce 2024 poskytl Masarykův ústav a Archiv AV ČR odborné konzultace, školení a auditní služby v oblasti spisové služby Zdravotní pojišťovně Ministerstva vnitra ČR, Domu zahraniční spolupráce a firmě Good Sailors, s. r. o. Masarykův ústav a Archiv AV ČR se dále podílel na auditu činnosti archivů České republiky v rámci specializované pracovní skupiny Ministerstva vnitra.

Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření; zpráva, jak byla splněna opatření k odstranění nedostatků uložená v předchozím roce

V roce 2024 nebyla uložena žádná opatření k odstranění nedostatků v hospodaření. Hospodaření v roce 2024 tak probíhalo v běžném rámci definovaném příslušnými normami a vnitřním kontrolním systémem.

Stanoviska dozorčí rady

Nebyla vydána. Činnost dozorčí rady je rozvedena v kapitole „Informace o složení orgánů pracoviště, o jejich činnosti a změnách“.

Informace požadované zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví:

a) O skutečnostech, které nastaly až po rozvahovém dni a jsou významné pro naplnění účelu výroční zprávy

Viz Přílohu k účetní závěrce. Z účetní závěrky vyplývá, že hospodaření instituce proběhlo bez zásadních problémů a jsou splněny všechny předpoklady pro pokračování činnosti v příštím roce.

b) O předpokládaném vývoji pracoviště

Pracoviště bude dále naplňovat úkoly dané zřizovací listinou. V archivní oblasti bude vedle běžného dohledu nad spisovou službou a výkonu předarchivní i archivní péče realizovat implementaci projektu Digitálního archivu AV ČR (DIGAR). Ve vědecké činnosti bude pokračovat řešení vědeckých projektů národních i zahraničních poskytovatelů, z nichž páteřními jsou zejména projekt ERC, koordinace budování českého uzlu Evropské infrastruktury pro výzkum Holocaustu EHRI-CZ a spolufešení projektu OP JAK MyGrace. Dále se jedná o projekty GA ČR včetně projektů EXPRO a mezinárodních bilaterálních projektů s polskými a německými partnery, projektů NAKI a projektů podpořených v rámci interního schématu poskytovatele Lumina quaeruntur. Pracoviště bude rovněž i nadále koordinátorem programu Strategie AV21 Identity ve světě válek a krizí.

c) O aktivitách v oblasti výzkumu a vývoje

Relevantní informace jsou obsaženy v oddíle „Hodnocení hlavní činnosti včetně informací o výsledcích výzkumné činnosti“.

d) O nabytí vlastních akcií nebo vlastních podílů

Pracoviště během roku 2024 nenabývalo žádné akcie ani vlastní podíly.

e) O aktivitách v oblasti ochrany životního prostředí a pracovněprávních vztazích

Pracoviště se v co největší míře snaží omezit dopady své činnosti na životní prostředí. Kontinuálně modernizuje provoz plynové kotelny, výtahové techniky, vzduchotechniky, osvětlení a elektrospotřebičů tak, aby docházelo k energetickým úsporám. Na pracovišti se rovněž třídí komunální odpad. Ve spolupráci s Ústavem struktury a mechaniky hornin AV ČR, v. v. i., probíhala projektová příprava instalace fotovoltaických panelů na střechy areálu sdíleného oběma pracovišti. Pracoviště mělo během celého roku 2024 uzavřenou platnou kolektivní smlouvu s odborovou organizací. V oblasti pracovněprávních vztahů nedošlo během roku 2024 k výraznějším změnám. Proběhla pravidelná školení v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP) a požární ochrany (PO). Ústav podporuje stravování zaměstnanců formou příspěvku na stravenky. Zaměstnanci mohou rovněž čerpat účelově vázané příspěvky ze sociálního fondu.

f) O tom, zda pracoviště má pobočku nebo jinou část v zahraničí

Pracoviště nemá pobočku nebo jinou část v zahraničí.

g) Informace požadované podle zvláštních právních předpisů

Na pracoviště se v tomto ohledu zvláštní předpisy nevztahují.

Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

a) Počet podaných žádostí o informace a počet vydaných rozhodnutí o odmítnutí žádosti:

0/0

b) Počet podaných odvolání proti rozhodnutí:

0

c) Opis podstatných částí rozsudků soudu ve věci přezkoumání zákonnosti rozhodnutí povinného subjektu o odmítnutí žádosti o poskytnutí informace a přehled všech výdajů vynaložených pracovištěm v souvislosti se soudním řízením o právech a povinnostech podle zákona č. 106/1999 Sb.

V roce 2024 nebyl vydán žádný takový rozsudek.

d) Účel poskytnutých výhradních licencí včetně odůvodnění nezbytnosti poskytnutí výhradní licence.

V roce 2024 nebyla pracovištěm poskytnuta žádná výhradní licence.

e) Počet stížností podaných na postup při vyřizování žádosti o informace, důvody jejich podání a popis způsobu jejich vyřízení.

0

f) Další informace vztahující se k uplatňování zákona č. 106/1999 Sb.

Nejsou.

doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.
ředitel

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Účetní závěrka

a

Zpráva nezávislého auditora o účetní závěrce

za rok končící 31. prosince 2024

Auditor

interexpert neziskový sektor s. r. o.

INTEREXPERT neziskový sektor s. r. o., Mikulovská 2, Praha 1, 110 00, Tel: +420 224 933 858, Fax: +420 224 934 101
e-mail: secretary@interexpert.cz, www.interexpert.cz

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Účetní období končící 31.12.2024

Obsah:

Zpráva nezávislého auditora

Účetní výkazy:

Rozvaha

Výkaz zisku a ztráty

Příloha k účetní závěrce

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2024 (část - strana 1-20 z 65)

Zpráva nezávislého auditora

Veřejná výzkumná instituce:	Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
Právní forma:	Veřejná výzkumná instituce
Sídlo:	Gabčíkova 2362/10, Praha 8, 182 00, Česká republika
Identifikační číslo:	67985921
Rozvahový den:	31.12.2024
Předmět hlavní činnosti:	Předmětem hlavní činnosti Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., (dále jen "MÚA") je dohled nad spisovou službou v rámci Akademie věd České republiky, přejímání a zpracování archiválií z pracovišť Akademie věd České republiky (institucionálních fondů) a archiválií vzniklých z činnosti jednotlivých vědců (osobních fondů), poskytování služeb vědecko-informačního charakteru a vědecký výzkum v oblastech teorie archivnictví, pomocných věd historických, zvláště kodikologie, dějin vědeckých institucí a osobností a obecně dějin vědy a vzdělanosti. MÚA dále uskutečňuje vědecký výzkum života a díla T. G. Masaryka v širším kontextu českých a světových dějin, zejména jeho významu pro demokratickou českou státnost a jeho humanitního a mravního odkazu pro společnost, a pečuje o archivní a knihovní fondy Ústavu T. G. Masaryka, o. p. s. Svou činností přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Ziskává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace a vydává vědecké publikace (monografie, edice, soupisy, studie, sborníky a časopisy). Poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy, pořádá pro studenty přednáškové kurzy a cvičení a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery, přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. MÚA pořádá vědecká setkání, konference a semináře, včetně mezinárodních, a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Výrok auditora

Provedli jsme audit přiložené účetní závěrky účetní jednotky, u které hlavním předmětem činnosti není podnikání (dále jen účetní jednotka), sestavené na základě českých účetních předpisů, která se skládá z rozvahy k 31.12.2024, výkazu zisku a ztráty za rok končící 31.12.2024 a přílohy této účetní závěrky, včetně významných (materiálních) informací o použitých účetních metodách.

Podle našeho názoru účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv, pasiv účetní jednotky k 31.12.2024 a nákladů, výnosů a výsledku jejího hospodaření za rok končící k 31.12.2024 v souladu s českými účetními předpisy.

Základ pro výrok

Audit jsme provedli v souladu se zákonem o auditorech a standardy Komory auditorů České republiky (KA ČR) pro audit, kterými jsou mezinárodní standardy pro audit (ISA) případně doplněné a upravené souvisejícími aplikačními doložkami. Naše odpovědnost stanovena těmito předpisy je podrobněji popsána v oddílu Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky. V souladu se zákonem o auditorech a Etickým kodexem přijatým Komorou auditorů České republiky jsme na účetní jednotce nezávislí a splnili jsme i další etické povinnosti vyplývající z uvedených předpisů. Domníváme se, že důkazní informace, které jsme shromáždili, poskytují dostatečný a vhodný základ pro vyjádření našeho výroku.

Ostatní informace uvedené ve výroční zprávě

Ostatními informacemi jsou v souladu s § 2 písm. b) zákona o auditorech informace uvedené ve výroční zprávě mimo účetní závěrku a naši zprávu auditora. Za ostatní informace odpovídá statutární orgán účetní jednotky.

Náš výrok k účetní závěrce se k ostatním informacím nevztahuje. Přesto je však součástí našich povinností souvisejících s ověřením účetní závěrky seznámení se s ostatními informacemi a posouzení, zda ostatní informace nejsou ve významném (materiálním) nesouladu s účetní závěrkou či s našimi znalostmi o účetní jednotce získanými během ověřování účetní závěrky nebo zda se jinak tyto informace nejeví jako významně (materiálně) nesprávné. Také posuzujeme, zda ostatní informace byly ve všech významných (materiálních) ohledech vypracovány v souladu s příslušnými právními předpisy. Tímto posouzením se rozumí, zda ostatní informace splňují požadavky právních předpisů na formální náležitosti a postup vypracování ostatních informací v kontextu významnosti (materiality), tj. zda případně nedodržení uvedených požadavků by bylo způsobilé ovlivnit úsudek činěný na základě ostatních informací.

Na základě provedených postupů, do míry, jež dokážeme posoudit, uvádíme, že

- ostatní informace, které posuzují skutečnosti, jež jsou též předmětem zobrazení v účetní závěrce, jsou ve všech významných (materiálních) ohledech v souladu s účetní závěrkou a
- ostatní informace byly vypracovány v souladu s právními předpisy.

Dále jsme povinni uvést, zda na základě poznatků a povědomí o účetní jednotce, k nimž jsme dospěli při provádění auditu, ostatní informace neobsahují významné (materiální) věcné nesprávnosti. V rámci uvedených postupů jsme v obdržených ostatních informacích žádné významné (materiální) věcné nesprávnosti nezjistili.

Odpovědnost statutárního orgánu účetní jednotky za účetní závěrku

Statutární orgán účetní jednotky odpovídá za sestavení účetní závěrky podávající věrný a poctivý obraz v souladu s českými účetními předpisy a za takový vnitřní kontrolní systém, který považuje za nezbytný pro sestavení účetní závěrky tak, aby neobsahovala významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou.

Při sestavování účetní závěrky je statutární orgán účetní jednotky povinen posoudit, zda je účetní jednotka schopna nepřetržitě trvat, a pokud je to relevantní, popsat v příloze záležitosti týkající se jejího nepřetržitého trvání a použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky, s výjimkou případů, kdy statutární orgán účetní jednotky plánuje zrušení účetní jednotky nebo ukončení její činnosti, resp. kdy nemá jinou reálnou možnost než tak učinit.

Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky

Naším cílem je získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nepravost způsobenou podvodem nebo chybou a vydat zprávu auditora obsahující náš výrok. Přiměřená míra jistoty je velká míra jistoty, nicméně není zárukou, že audit provedený v souladu s výše uvedenými předpisy ve všech případech v účetní závěrce odhalí případnou existující významnou (materiální) nesprávnost. Nesprávnosti mohou vznikat v důsledku podvodů nebo chyb a považují se za významné (materiální), pokud lze reálně předpokládat, že by jednotlivě nebo v souhrnu mohly ovlivnit ekonomická rozhodnutí, která uživatelé účetní závěrky na jejím základě přijmou.

Při provádění auditu v souladu s výše uvedenými předpisy je naší povinností uplatňovat během celého auditu odborný úsudek a zachovávat profesní skepticismus. Dále je naší povinností:

- Identifikovat a vyhodnotit rizika významné (materiální) nesprávnosti účetní závěrky způsobené podvodem nebo chybou, navrhnout a provést auditorské postupy reagující na tato rizika a získat dostatečné a vhodné důkazní informace, abychom na jejich základě mohli vyjádřit výrok. Riziko, že neodhalíme významnou (materiální) nesprávnost k níž došlo v důsledku podvodu, je větší než riziko neodhalení významné (materiální) nesprávnosti způsobené chybou, protože součástí podvodu mohou být tajné dohody, falšování, úmyslná opomenutí, nepravdivá prohlášení nebo obcházení vnitřních kontrol statutárním orgánem.
- Seznámit se s vnitřním kontrolním systémem účetní jednotky relevantním pro audit v takovém rozsahu, abychom mohli navrhnout auditorské postupy vhodné s ohledem na dané okolnosti, nikoliv abychom mohli vyjádřit názor na účinnost vnitřního kontrolního systému.
- Posoudit vhodnost použitých účetních pravidel, přiměřenost provedených účetních odhadů a informace, které v této souvislosti statutární orgán účetní jednotky uvedl v příloze.
- Posoudit vhodnost použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky statutárním orgánem a to, zda s ohledem na shromážděné důkazní informace existuje významná (materiální) nejistota vyplývající z událostí nebo podmínek, které mohou významně zpochybnit schopnost Účetní jednotky trvat nepřetržitě. Jestliže dojdeme k závěru, že taková významná (materiální) nejistota existuje, je naší povinností upozornit v naší zprávě na informace uvedené v této souvislosti v účetní závěrce – příloze, a pokud tyto informace nejsou dostatečné, vyjádřit modifikovaný výrok. Naše závěry týkající se schopnosti účetní jednotky trvat nepřetržitě vycházejí z důkazních informací, které jsme získali do data naší zprávy. Nicméně budoucí události nebo podmínky mohou vést k tomu, že účetní jednotka ztratí schopnost trvat nepřetržitě.

Statutární orgán účetní jednotky odpovídá za sestavení účetní závěrky podávající věrný a poctivý obraz v souladu s českými účetními předpisy a za takový vnitřní kontrolní systém, který považuje za nezbytný pro sestavení účetní závěrky tak, aby neobsahovala významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou.

Při sestavování účetní závěrky je statutární orgán účetní jednotky povinen posoudit, zda je účetní jednotka schopna nepřetržitě trvat, a pokud je to relevantní, popsat v příloze záležitosti týkající se jejího nepřetržitého trvání a použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky, s výjimkou případů, kdy statutární orgán účetní jednotky plánuje zrušení účetní jednotky nebo ukončení její činnosti, resp. kdy nemá jinou reálnou možnost než tak učinit.

Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky

Naším cílem je získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nepravdnost způsobenou podvodem nebo chybou a vydat zprávu auditora obsahující náš výrok. Přiměřená míra jistoty je velká míra jistoty, nicméně není zárukou, že audit provedený v souladu s výše uvedenými předpisy ve všech případech v účetní závěrce odhalí případnou existující významnou (materiální) nesprávnost. Nesprávnosti mohou vznikat v důsledku podvodů nebo chyb a považují se za významné (materiální), pokud lze reálně předpokládat, že by jednotlivě nebo v souhrnu mohly ovlivnit ekonomická rozhodnutí, která uživatelé účetní závěrky na jejím základě přijmou.

Při provádění auditu v souladu s výše uvedenými předpisy je naší povinností uplatňovat během celého auditu odborný úsudek a zachovávat profesní skepticismus. Dále je naší povinností:

- Identifikovat a vyhodnotit rizika významné (materiální) nesprávnosti účetní závěrky způsobené podvodem nebo chybou, navrhnout a provést auditorské postupy reagující na tato rizika a získat dostatečné a vhodné důkazní informace, abychom na jejich základě mohli vyjádřit výrok. Riziko, že neodhalíme významnou (materiální) nesprávnost k níž došlo v důsledku podvodu, je větší než riziko neodhalení významné (materiální) nesprávnosti způsobené chybou, protože součástí podvodu mohou být tajné dohody, falšování, úmyslná opomenutí, nepravdivá prohlášení nebo obcházení vnitřních kontrol statutárním orgánem.
- Seznámit se s vnitřním kontrolním systémem účetní jednotky relevantním pro audit v takovém rozsahu, abychom mohli navrhnout auditorské postupy vhodné s ohledem na dané okolnosti, nikoliv abychom mohli vyjádřit názor na účinnost vnitřního kontrolního systému.
- Posoudit vhodnost použitých účetních pravidel, přiměřenost provedených účetních odhadů a informace, které v této souvislosti statutární orgán účetní jednotky uvedl v příloze.
- Posoudit vhodnost použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky statutárním orgánem a to, zda s ohledem na shromážděné důkazní informace existuje významná (materiální) nejistota vyplývající z událostí nebo podmínek, které mohou významně zpochybnit schopnost Účetní jednotky trvat nepřetržitě. Jestliže dojdeme k závěru, že taková významná (materiální) nejistota existuje, je naší povinností upozornit v naší zprávě na informace uvedené v této souvislosti v účetní závěrce – příloze, a pokud tyto informace nejsou dostatečné, vyjádřit modifikovaný výrok. Naše závěry týkající se schopnosti účetní jednotky trvat nepřetržitě vycházejí z důkazních informací, které jsme získali do data naší zprávy. Nicméně budoucí události nebo podmínky mohou vést k tomu, že účetní jednotka ztratí schopnost trvat nepřetržitě.

- Vyhodnotit celkovou prezentaci, členění a obsah účetní závěrky, včetně přílohy a dále to, zda účetní závěrka zobrazuje podkladové transakce a události způsobem, který vede k věrnému zobrazení.

Naší povinností je informovat statutární orgán účetní jednotky mimo jiné o plánovaném rozsahu a načasování auditu a o významných zjištěních, která jsme v jeho průběhu učinili, včetně zjištěných významných nedostatků ve vnitřním kontrolním systému.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o.
Mikulandská 2, 110 00 Praha 1
Oprávnění KAČR 511

Ing. Karolina Neuvirtová, jednatelka a auditorka
Oprávnění KAČR 2176

Datum: 02-06-2025

Podpis auditora:

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Neuvirtová", written over a light blue grid background.

ROZVAHA pro nevýdělečné organizace

v plném rozsahu

ke dni: 31.12.2024

(v celých tisících Kč)

IČ: 67985921

Dle vyhlášky č. 504/2002 Sb.

Sestaveno dne: 13.4.2025

Právní forma účetní jednotky: veřejná výzkumná instituce

Předmět podnikání účetní jednotky:

Název a sídlo účetní jednotky

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i.

Gabčíkova 2362/10

Praha 8

18200

Označení a	AKTIVA b	Číslo řádku c	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni účet. období
			1	2
A.	Dlouhodobý majetek celkem (A.I. + A.II. + A.III. + A.IV.)	01	114 702	113 899
A.I.	Dlouhodobý nehmotný majetek celkem (součet A.I.1. až A.I.7.)	02	3 513	3 593
1.	Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje	03	0	0
2.	Software	04	3 494	3 574
3.	Ocenitelná práva	05	0	0
4.	Drobný dlouhodobý nehmotný majetek	06	0	0
5.	Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek	07	0	0
6.	Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	08	19	19
7.	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek	09	0	0
A.II.	Dlouhodobý hmotný majetek celkem (součet A.II.1. až A.II.10.)	10	153 919	153 138
1.	Pozemky	11	3 131	3 131
2.	Umělecká díla, předměty a sbírky	12	655	55
3.	Stavby	13	110 712	110 756
4.	Hmotné movité věci a jejich soubory	14	38 502	37 939
5.	Pěstitecké celky trvalých porostů	15	0	0
6.	Dospělá zvířata a jejich skupiny	16	0	0
7.	Drobný dlouhodobý hmotný majetek	17	819	487
8.	Ostatní dlouhodobý hmotný majetek	18	0	0
9.	Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	19	100	770
10.	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek	20	0	0
A.III.	Dlouhodobý finanční majetek celkem (součet A.III.1. až A.III.6.)	21	0	0
1.	Podíly - ovládaná nebo ovládající osoba	22	0	0
2.	Podíly - podstatný vliv	23	0	0
3.	Dluhové cenné papíry držené do splatnosti	24	0	0
4.	Zápůjčky organizačním složkám	25	0	0
5.	Ostatní dlouhodobé zápůjčky	26	0	0
6.	Ostatní dlouhodobý finanční majetek	27	0	0

Označení	AKTIVA	Číslo řádku	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni účet. období
a	b	c	1	2
A.IV.	Oprávky k dlouhodob. majetku celkem (součet A.IV.1 až A.IV.11.)	28	-42 730	-42 832
1.	Oprávky k nehmotným výsledkům výzkumu a vývoje	29	0	0
2.	Oprávky k softwaru	30	-1 098	-1 412
3.	Oprávky k ocenitelným právům	31	0	0
4.	Oprávky k drobnému dlouhodobému nehmotnému majetku	32	0	0
5.	Oprávky k ostatnímu dlouhodobému nehmotnému majetku	33	0	0
6.	Oprávky ke stavbám	34	-22 899	-24 058
7.	Oprávky k samostatným hmotným movitým věcem a souborům hmotných movitých věcí	35	-17 914	-16 875
8.	Oprávky k pěstitelským celkům trvalých porostů	36	0	0
9.	Oprávky k základnímu stádu a tažným zvířatům	37	0	0
10.	Oprávky k drobnému dlouhodobému hmotnému majetku	38	-819	-487
11.	Oprávky k ostatnímu dlouhodobému hmotnému majetku	39	0	0
B.	Krátkodobý majetek celkem (B.I. + B.II. + B.III. + B.IV.)	40	78 777	85 501
B.I.	Zásoby celkem (součet B.I.1. až B.I.9.)	41	12 370	15 979
1.	Materiál na skladě	42	0	0
2.	Materiál na cestě	43	0	0
3.	Nedokončená výroba	44	3 930	9 243
4.	Polotovary vlastní výroby	45	8 440	6 736
5.	Výrobky	46	0	0
6.	Mladá a ostatní zvířata a jejich skupiny	47	0	0
7.	Zboží na skladě a v prodejnách	48	0	0
8.	Zboží na cestě	49	0	0
9.	Poskytnuté zálohy na zásoby	50	0	0
B.II.	Pohledávky celkem (součet B.II.1. až B.II.19.)	51	36 699	46 307
1.	Odběratelé	52	108	182
2.	Směnky k inkasu	53	0	0
3.	Pohledávky za eskontované cenné papíry	54	0	0
4.	Poskytnuté provozní zálohy	55	255	215
5.	Ostatní pohledávky	56	21	
6.	Pohledávky za zaměstnanci	57	4	18
7.	Pohledávky za institucemi sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění	58	0	0
8.	Daň z příjmů	59	0	0
9.	Ostatní přímé daně	60	0	0
10.	Daň z přidané hodnoty	61	48	0

Označení	AKTIVA	Číslo řádku	Stav k prvním dni účet. období	Stav k posledním dni účet. období
a	b	c	1	2
11.	Ostatní daně a poplatky	62	0	0
12.	Nároky na dotace a ostatní zúčtování se státním rozpočtem	63	0	0
13.	Nároky na dotace a ostatní zúčtování s rozpočtem orgánů územních samosprávných celků	64	0	0
14.	Pohledávky za společníky sdruženími ve společnostech	65	0	0
15.	Pohledávky z pevných termínovaných operací a opcí	66	0	0
16.	Pohledávky z vydaných dluhopisů	67	0	0
17.	Jiné pohledávky	68	0	2
18.	Dohadné účty aktivní	69	36 263	45 890
19.	Opravná položka k pohledávkám	70	0	0
B.III.	Krátkodobý finanční majetek celkem (součet B.III.1. až B.III.7.)	71	29 234	22 042
1.	Peněžní prostředky v pokladně	72	46	19
2.	Ceniny	73	0	0
3.	Peněžní prostředky na účtech	74	29 188	22 023
4.	Majetkové cenné papíry k obchodování	75	0	0
5.	Dluhové cenné papíry k obchodování	76	0	0
6.	Ostatní cenné papíry	77	0	0
7.	Peníze na cestě	78	0	0
B.IV.	Jiná aktiva celkem (součet B.IV.1. až B.IV.2.)	79	474	1 173
1.	Náklady příštích období	80	474	1 173
2.	Příjmy příštích období	81	0	0
	AKTIVA CELKEM (A. + B.)	82	193 479	199 400

Označení	PASIVA	Číslo řádku	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni úč. období
a	b	c	3	4
A.	Vlastní zdroje celkem (A.I. + A.II.)	01	126 291	125 879
A.I.	Jmění celkem (A.I.1. + A.I.2. + A.I.3.)	02	125 963	125 771
1.	Vlastní jmění	03	114 702	113 898
2.	Fondy	04	11 261	11 873
3.	Oceňovací rozdíly z přecenění finančního majetku a závazků	05	0	0
A.II.	Výsledek hospodaření celkem (A.II.1. + A.II.2. + A.II.3.)	06	328	108
1.	Účet výsledku hospodaření	07	328	108
2.	Výsledek hospodaření ve schvalovacím řízení	08	0	0
3.	Nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta minulých let	09	0	0
B.	Cizí zdroje celkem (B.I. + B.II. + B.III. + B.IV.)	10	67 188	73 521
B.I.	Rezervy celkem (B.I.1.)	11	0	0
1.	Rezervy	12	0	0
B.II.	Dlouhodobé závazky celkem (součet B.II.1. až B.II.7.)	13	0	0
1.	Dlouhodobé úvěry	14	0	0
2.	Vydané dluhopisy	15	0	0
3.	Závazky z pronájmu	16	0	0
4.	Přijaté dlouhodobé zálohy	17	0	0
5.	Dlouhodobé směnky k úhradě	18	0	0
6.	Dohadné účty pasivní	19	0	0
7.	Ostatní dlouhodobé závazky	20	0	0
B.III.	Krátkodobé závazky celkem (součet B.III.1. až B.III.23.)	21	54 818	57 542
1.	Dodavatelé	22	1 305	764
2.	Směnky k úhradě	23	0	0
3.	Přijaté zálohy	24	0	0
4.	Ostatní závazky	25	107	85
5.	Zaměstnanci	26	3 144	3 171
6.	Ostatní závazky vůči zaměstnancům	27	170	81
7.	Závazky k institucím sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění	28	1 902	2 522
8.	Daň z příjmů	29	0	0
9.	Ostatní přímé daně	30	276	353
10.	Daň z přidané hodnoty	31	0	186
11.	Ostatní daně a poplatky	32	0	0
12.	Závazky ze vztahu k státnímu rozpočtu	33	47 479	49 900
13.	Závazky ze vztahu k rozpočtu orgánů územních samosprávních celků	34	0	0
14.	Závazky z upsaných nesplacených cenných papírů a podílů	35	0	0

Označení	PASIVA	Číslo řádku	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni úč. období
a	b	c	3	4
15.	Závazky ke společníkům sdruženým ve společnosti	36	0	0
16.	Závazky z pevných termínovaných operací a opcí	37	0	0
17.	Jiné závazky	38	137	244
18.	Krátkodobé úvěry	39	0	0
19.	Eskontní úvěry	40	0	0
20.	Vydané krátkodobé dluhopisy	41	0	0
21.	Vlastní dluhopisy	42	0	0
22.	Dohadné účty pasivní	43	298	236
23.	Ostatní krátkodobé finanční výpomoci	44	0	0
B.IV.	Jiná pasiva celkem (součet B.IV.1. až B.IV.2.)	45	12 370	15 979
1.	Výdaje příštích období	46	0	0
2.	Výnosy příštích období	47	12 370	15 979
	PASIVA CELKEM (A. + B.)	48	193 479	199 400

Osoba odpovědná za účetnictví (jméno a podpis) Jan Benda Digitálně podepsal Jan Benda Datum: 2025.04.15 10:41:05 +02'00'	Podpisový záznam statutárního orgánu účetní jednotky nebo podpisový záznam fyzické osoby, která je účetní jednotkou Digitally signed by doc. Dr. phil. Rudolf Kučera Ph.D. Date: 2025.04.15 11:27:42 +02'00'
Osoba odpovědná za účetní závěrku (jméno a podpis) doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D. Tel.: Linka:	

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY pro nevýdělečné organizace

v plném rozsahu

ke dni: 31.12.2024

(v celých tisících Kč)

IČ: 67985921

Dle vyhlášky č. 504/2002 Sb.

Sestaveno dne: 13.4.2025

Právní forma účetní jednotky: veřejná výzkumná instituce

Předmět podnikání účetní jednotky:

Název a sídlo účetní jednotky

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i.

Gabčíkova 2362/10

Praha 8

18200

Označení a	NÁKLADY b	Číslo řádku c	Činnost		
			hlavní 1	hospodářská 2	celkem 3
A.I.	Spotřebované nákupy a nakupované služby (součet A.I.1. až A.I.6.)	01	20 978		20 978
1.	Spotřeba materiálu, energie a ostatních neskladovaných dodávek	02	3 153		3 153
2.	Prodané zboží	03			
3.	Opravy a udržování	04	912		912
4.	Náklady na cestovné	05	2 507		2 507
5.	Náklady na reprezentaci	06	274		274
6.	Ostatní služby	07	14 132		14 132
A.II.	Změny stavu zásob vlastní činnosti a aktivace (součet A.II.7. až A.II.9.)	08	0		0
7.	Změna stavu zásob vlastní činnosti	09	0		0
8.	Aktivace materiálu, zboží a vnitroorganizačních služeb	10	0		0
9.	Aktivace dlouhodobého majetku	11	0		0
A.III.	Osobní náklady (součet A.III.10. až A.III.14.)	12	66 250		66 250
10.	Mzdové náklady	13	48 812		48 812
11.	Zákonné sociální pojištění	14	14 956		14 956
12.	Ostatní sociální pojištění	15	0		0
13.	Zákonné sociální náklady	16	459		459
14.	Ostatní sociální náklady	17	2 023		2 023
A.IV.	Daně a poplatky (A.IV.15.)	18	23		23
15.	Daně a poplatky	19	23		23
A.V.	Ostatní náklady (součet A.V.16. až A.V.22.)	20	2 436		2 436
16.	Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ostatní pokuty a penále	21	2		2
17.	Odpis nedobytné pohledávky	22	0		0
18.	Nákladové úroky	23	0		0
19.	Kursově ztráty	24	78		78
20.	Dary	25	0		0
21.	Manka a škody	26	0		0
22.	Jiné ostatní náklady	27	2 356		2 356

Označení a	NÁKLADY b	Číslo řádku c	Činnost		
			hlavní 1	hospodářská 2	celkem 3
A.VI.	Odpisy, prodaný majetek, tvorba a použití rezerv a opravných položek (součet A.VI.23. až A.I.27.)	28	2 821		2 821
23.	Odpisy dlouhodobého majetku	29	2 819		2 819
24.	Prodaný dlouhodobý majetek	30	2		2
25.	Prodané cenné papíry a podíly	31	0		0
26.	Prodaný materiál	32	0		0
27.	Tvorba a použití rezerv a opravných položek	33	0		0
A.VII.	Poskytnuté příspěvky (A.VII.28.)	34	0		0
28.	Poskytnuté členské příspěvky a příspěvky zučtované mezi organizačními složkami	35	0		0
A.VIII.	Daň z příjmů (A.VIII.29.)	36	0		0
29.	Daň z příjmů	37	0		0
	NÁKLADY CELKEM (A.I. + A.II. + A.III. + A.IV. + A.V. + A.VI. + A.VII. + A.VIII.)	38	92 508		92 508

Označení a	VÝNOSY b	Číslo řádku c	Činnost		
			hlavní 1	hospodářská 2	celkem 3
B.I.	Provozní dotace (B.I.1.)	39	84 978		84 978
1.	Provozní dotace	40	84 978		84 978
B.II.	Přijaté příspěvky (součet B.II.2. až B.II.4.)	41	365		365
2.	Přijaté příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami	42	0		0
3.	Přijaté příspěvky (dary)	43	365		365
4.	Přijaté členské příspěvky	44	0		0
B.III.	Tržby za vlastní výkony a za zboží	45	706		706
B.IV.	Ostatní výnosy (součet B.VI.5. až B.VI.10.)	46	6 567		6 567
5.	Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ostatní pokuty a penále	47	0		0
6.	Platby za odepsané pohledávky	48	0		0
7.	Výnosové úroky	49	1 284		1 284
8.	Kursově zisky	50	135		135
9.	Zúčtování fondů	51	2 155		2 155
10.	Jiné ostatní výnosy	52	2 993		2 993
B.V.	Tržby z prodeje majetku (součet B.V.11. až B.V.15.)	53	0		0
11.	Tržby z prodeje dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	54	0		0
12.	Tržby z prodeje cenných papírů a podílů	55	0		0
13.	Tržby z prodeje materiálu	56	0		0
14.	Výnosy z krátkodobého finančního majetku	57	0		0
15.	Výnosy z dlouhodobého finančního majetku	58	0		0
	VÝNOSY CELKEM (B.I. + B.II. + B.III. + B.IV. + B.V.)	59	92 616		92 616
C.	Výsledek hospodaření před zdaněním	60	108		108
D.	Výsledek hospodaření po zdanění	61	108		108

Osoba odpovědná za účetnictví (jméno a podpis)

muaDigitálně podepsal Jan Benda
Datum: 2025.04.15 10:42:44
+02'00'

Osoba odpovědná za účetní závěrku (jméno a podpis)

doc. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Tel.:

Linka:

Podpisový záznam statutárního orgánu účetní jednotky nebo
podpisový záznam fyzické osoby, která je účetní jednotkou**mua** MASARYKŮV ÚSTAV
A ARCHIV AV ČR, v.v.i.Digitally signed
by doc. Dr. phil.
Rudolf Kučera
Ph.D.
Date: 2025.04.15
11:28:14 +02'00'

Příloha k účetní závěrce podle § 29 a 30 vyhlášky 504/2002 Sb.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Gabčíkova 2362/10
182 00 Praha 8
IČO: 67985921

Právní forma: veřejná výzkumná instituce

Činnost: Předmětem hlavní činnosti Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., (dále jen "MÚA") je dohled nad spisovou službou v rámci Akademie věd České republiky, přejímání a zpracování archiválií z pracovišť Akademie věd České republiky (institucionálních fondů) a archiválií vzniklých z činnosti jednotlivých vědců (osobních fondů), poskytování služeb vědecko-informačního charakteru a vědecký výzkum v oblastech teorie archivnictví, pomocných věd historických, zvláště kodikologie, dějin vědeckých institucí a osobností a obecně dějin vědy a vzdělanosti. MÚA dále uskutečňuje vědecký výzkum života a díla T. G. Masaryka v širším kontextu českých a světových dějin, zejména jeho významu pro demokratickou českou státnost a jeho humanitního a mravního odkazu pro společnost, a pečuje o archivní a knihovní fondy Ústavu T. G. Masaryka, o. p. s. Svou činností přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace a vydává vědecké publikace (monografie, edice, soupisy, studie, sborníky a časopisy). Poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy, pořádá pro studenty přednáškové kurzy a cvičení a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery, přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. MÚA pořádá vědecká setkání, konference a semináře, včetně mezinárodních, a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Datum vzniku: 1. 1. 1953

Datum změny právní formy na veřejnou výzkumnou instituci: 1. 1. 2007

Evidence: Rejstřík veřejných výzkumných institucí vedený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, zřizovací listina č. j. K-568/P/06

Zřizovatel: Česká republika - Akademie věd České republiky
IČO: 60165171
Sídlo: Národní 1009/3, 117 20 Praha 1

Orgány pracoviště:

Statutární orgán: ředitel doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Rada pracoviště v roce 2024

Předsedkyně: PhDr. Marie Bahenská, Ph.D.

Místopředsedkyně: Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D.

Interní členové: PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D.
PhDr. Jan Hálek, Ph.D.
PhDr. Martin Klečacký, Ph.D.
PhDr. Luboš Velek, Ph.D.

Externí členové: PhDr. Marek Ďurčanský, Ph.D., Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy
prof. PhDr. Pavel Kladiwa, Ph.D., Katedra historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity
doc. PhDr. Ota Konrád, Ph.D., Katedra německých a rakouských studií Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy
PhDr. Vladimír Urbánek, Ph.D., Oddělení pro kmenologii a intelektuální dějiny raného novověku Filozofického ústavu AV ČR.
PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D., Oddělení kontroly výkonu spisové služby, fondů státní správy po roce 1992 a elektronických dokumentů Národního archivu

Tajemnice rady: PhDr. Věra Dvořáčková, Ph.D.

Dozorčí rada v roce 2024

Předseda: doc. RNDr. Tomáš Kostecký, CSc. Akademická rada AV ČR

Místopředseda: Mgr. Jan Boháček Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Členové: doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
doc. PhDr. Luboš Jiráň, CSc. Archeologický ústav AV ČR, Praha
prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Tajemnice: Mgr. Martin Klement, Ph.D., Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Rozvahový den: **31. 12. 2024**

Datum sestavení přílohy: **13. 4. 2025**

Účetní období: **kalendářní rok**

1. Použité obecné účetní zásady a použité účetní metody, odchylky od těchto metod

Účetní závěrka je sestavena v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále jen „zákon“) a s vyhláškou č. 504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání, pokud účtují v soustavě podvojného účetnictví (dále jen „vyhláška“). Při vedení účetnictví jsou používány účetní metody podle § 32 - § 42b vyhlášky. Účetní jednotka se ve vykazovaném období nijak neodchýlila od účetních metod podle § 7 odst. 5) zákona.

V účtovém rozvrhu si účetní jednotka stanoví uspořádání a obsah analytických účtů v rámci účtových skupin směrné účtové osnovy. Některé účty jsou stanoveny zřizovatelem.

Účetní agendy za účetní období 2024 byly zpracovány v ekonomickém informačním systému EIS JASU CS Enterprise od společnosti MÚZO Praha s. r. o. a personální a mzdová agenda byla zpracována v programu OKbase od společnosti OKsystem a.s.

Centrální zálohování dat za účetní období 2019 a starší je zajištěno na základě servisní smlouvy uzavřené se Střediskem společných činností AV ČR, v. v. i. Zálohování dat od roku 2020 je zajištěno na úložištích účetní jednotky. Účetní doklady v tištěné podobě jsou uloženy v archivu dokumentace THS v souladu se zákonem o účetnictví v objektu sídla účetní jednotky.

1.1. Způsob oceňování majetku a závazků

Veškerý majetek a závazky jsou oceňovány v souladu se zákonem a vyhláškou. Za dlouhodobý hmotný majetek považuje účetní jednotka majetek s dobou použitelnosti delší než 1 rok v ocenění 40 000,00 Kč a více. Za dlouhodobý nehmotný majetek považuje účetní jednotka majetek s dobou použitelnosti delší než 1 rok v ocenění 60 000,00 Kč a více. Od roku 2021 zvýšen limitu u DHM na 80 000 Kč.

1.2. Způsob stanovení úprav hodnot majetku (odpisy, opravné položky)

Účetní jednotka stanovuje pro veškerý odepisovaný majetek odpisový plán, který v průběhu doby používání majetku aktualizuje. Odpisy jsou stanoveny jako rovnoměrné.

1.3. Způsob uplatnění při přepočtu údajů v cizích měnách na českou měnu

Účetní jednotka používá pro přepočet cizí měny na českou měnu denní kurz vyhlášený Českou národní bankou. U bankovních účtů a pokladny vedených v EUR provádí účetní jednotka ke dni účetní závěrky přepočet na českou měnu kurzem České národní banky ke dni 31. 12. 2023. Ke dni účetní závěrky jsou vyčísleny kurzové rozdíly i u neuhrazených pohledávek a závazků. Toto platí také pro účet Paypal. Zůstatky v cizí měně jsou ke dni účetní závěrky přepočteny kurzem České národní banky ke dni 31. 12. 2024.

2. Položky dlouhodobého majetku

Položka v tis. Kč	Pořizovací cena		Oprávký		Zůstatková cena		Přírůstek 2024 majetku	Úbytek 2024 úbytek
	1. 1. 2024	31. 12. 2024	1. 1. 2024	31. 12. 2024	1. 1. 2024	31. 12. 2024		
Software	3 494	3 575	1 098	1 412	2 396	2 163	81	0
Budovy, Stavby	110 712	110 756	22 899	24 058	87 813	86 698	43	0
SMV stroje, přístroje, zařízení	4 056	4 690	1 583	1 732	2 475	2 958	634	0
SMV výpočetní technika	14 758	13 562	9 681	8 079	5 078	5 484	1 189	2 386
SMV dopravní prostředky	469	469	469	469	0	0	0	0
SMV inventář	19 217	19 217	6 181	6 595	13 036	12 621	0	0
Drobný dlouhodobý hmotný majetek (do 2002)	819	487	819	487	0	0	0	333
Pozemky	3 131	3 131	0	0	3 131	3 131	0	0
Umělecká díla	655	55	0	0	655	55	0	600
Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	19	19	0	0	19	19	0	0
Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	101	770	0	0	101	770	2 636	1 967
Celkem	157 432	156 731	42 730	42 832	114 702	113 899	4 583	5 285

Účetní jednotka v účetním období 2024 netvořila opravné položky ani neevidovala opravné položky vytvořené v předchozích obdobích.

3. Celková odměna přijatá auditorem za povinný audit roční účetní závěrky za účetní období 2024: **50 000,00 Kč**.
4. Účetní jednotka nemá k 31. 12. 2024 splatné dluhy pojistného na české sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, ani pojistného na české veřejné zdravotní pojištění, ani neeviduje splatné daňové nedoplatky v rámci českého systému daní a pojištění. Závazky vzniklé zaúčtováním mezd za prosinec 2024 byly řádně uhrazeny v lednu 2025.
5. Výsledek hospodaření je celý dosažený v hlavní činnosti a je ve výši **108 467,34 Kč**.
6. Účetní jednotce za rok 2024 nevznikla povinnost k dani z příjmu.

7. Průměrný přepočtený počet zaměstnanců a osobní náklady

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců: **73,03**

Mzdové náklady	45 648 705,00
DPČ, DPP	3 015 132,00
Náhrady DPN	148 549,00
Zákonné sociální pojištění	14 955 736,00
Zákonné sociální náklady	459 138,70
Ostatní sociální náklady	2 023 062,20
Celkem	66 250 322,90

8. Odměny členům Rady pracoviště: **138 000,00 Kč**
Odměny členům Dozorčí rady: **106 000,00 Kč**
9. Vedení účetní jednotky není známo, že by některý z členů řídících, kontrolních nebo jiných orgánů účetní jednotky nebo jejich rodinný příslušník měl účast v osobách, s nimiž účetní jednotka uzavřela za vykazované období obchodní smlouvy nebo jiné smluvní vztahy.
10. Při zjišťování základu daně z příjmů právnických osob vychází účetní jednotka z výsledku hospodaření, který upravuje v souladu se zněním zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Účetní jednotka uplatňuje v souladu § 20 odst. 7) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, položku snižující základ daně pro veřejně prospěšné poplatníky. Úspora na dani za rok 2023, tj. částka 118 940 Kč (19 % z částky 626 000 Kč, o kterou byl snížen základ daně podle § 20 odst. 7)), byla použita v souladu s ustanoveními zákona o daních z příjmů.

11. Dotace přijaté v roce 2024

Dotace na provoz

AV dotace od zřizovatele na RVO	32 433 000,00
AV dotace na činnost	15 634 640,46
GAČR	19 726 070,17
Ostatní tuzemské resorty	6 520 039,18
Evropská komise	10 663 771,47
Celkem	84 977 521,28

Dotace na pořízení dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku: prostředky přijaté od zřizovatele AV: **2 999 560,00 Kč.**

12. Výsledek hospodaření za rok 2023, zisk ve výši 327 951,41 Kč, byl převeden do rezervního fondu.

13. Významné položky z rozvahy a výkazu zisku a ztráty

Dohadné účty aktivní

DOHAD-tržba za popl.Dilia 30 000 SSC 500	30 500,00
DOHAD úrok za 12/2024 z KB-cashpooling	29 085,74
podíl na zisku NLN 2024 DOHAD	50 000,00
DOHAD na úrok z TV v RB28 za 12.11.-31.12.2024	18 260,00
Čerpání ERC 2020 doh.pol. přímé	5 637 491,13
Čerpání ERC 2020 doh.pol. nepřímé	1 014 746,59
Čerpání ERC 2020 doh.pol.	324 000,00
Čerpání dotace ERC ve výši nákladů 2019 přímé	1 394 822,76
Čerpání dotace ERC ve výši nákladů 2019 nepřímé	737 127,07
Čerpání EHRI-3 2020 doh.pol. přímé	24 510,00
Čerpání EHRI-3 2020 doh.pol. nepřímé	6 127,50
Čerpání EHRI-3 2021 DOHAD nároku na dotaci - přímé	363 947,00
Čerpání EHRI-3 2021 DOHAD nároku na dotaci-nepřímé	90 986,75
Čerpání ERC 2021 DOHAD nároku na dotaci - přímé	8 208 805,96
Čerpání ERC 2021 DOHAD nároku na dotaci-nepřímé	1 533 284,82
DOHAD nárok na dotaci ERC Frankl přímé 2022	6 818 003,50
DOHAD nárok na dotaci ERC Frankl nepřímé 2022	868 264,78
DOHAD nárok na dotaci EHRI-3 Frankl přímé 2022	579 362,82
DOHAD nárok na dotaci EHRI-3 Frankl nepřímé 2022	144 840,70
DOHAD dotace ERC 2023 přímé	6 959 645,48
DOHAD dotace ERC 2023 nepřímé	1 033 138,18
DOHAD dotace EHRI-3 2023 přímé	336 664,43
DOHAD dotace EHRI-3 2023 nepřímé	84 166,10
DOHAD dotace ERC 2024	6 433 807,03
DOHAD dotace ERC 2024	1 758 889,78
DOHAD dotace EHRI-3 2024	1 045 488,24
DOHAD dotace EHRI-3 2024	248 404,30
DOHAD nároku na dotaci EHRI-IP 2024	115 600,88
	45 889 971,54

Fondy

Sociální fond	7 855,02
Rezervní fond	5 666 034,91
Fond účelově určených prostředků	5 373 124,96
Fond reprodukce majetku	825 716,75
Celkem	11 872 731,64

Ve fondu účelově určených prostředků jsou prostředky dotací, které nebyly v účetním období efektivně spotřebovány, a v souladu s podmínkami poskytovatele a platné legislativy mohou

být spotřebovány v následujících obdobích (maximálně 5 % objemu prostředků přijatých v daném účetním období).

Novější projekty některých poskytovatelů odstraňují limit možnosti převodu prostředků do dalších let, není povoleno pouze 5 %, ale v podstatě je možná jakákoliv částka. Takové prostředky jsou účtovány jako přijatá záloha na dotaci (viz Závazky ve vztahu k SR).

Náklady příštích období

podpora IBM Storwize 1 - 3/2025	59 290,00
Licence Cisco 2025-2027	169 433,61
Pojištění odpovědnosti zaměstnavatele 1Q/2025 (Kooprativa)	55 424,00
Hroby Roubalík, Zubatý, 2x beze jména	23 080,20
překladač DeepL 1.1.-25.9.2025	1 334,26
Výroba knihy Symboly Vědy	250 000,00
Eset 150 LICENCÍ 2025-2026	110 769,00
pojištění majetku a odpovědnosti 2025	157 911,00
záruka na IBM Storage Networking SAN 2025-2027	80 935,56
záruka na 3x server Lenovo 2025-2026	159 417,00
Drobné nákupy pod 10 000 Kč časově rozlišené na roky 2025 až 2028	35 056,69
Celkem	1 173 028,25

Závazky ve vztahu k SR

Položka obsahuje jednak závazky z titulu povinnosti vrátit nespoteřbované prostředky dotaci nad rámec možnosti jejich převodu do fondu účelově určených prostředků, jednak přijaté zálohy na dotaci.

Přijatá záloha na dotaci EHRI-3 <i>European Holocaust Research Infrastructure</i>	3 310 822,57
Přijatá záloha na dotaci ERC <i>Unlikely refuge?</i>	43 038 288,66
Nespoteřbované prostředky dotaci použitelné v dalších letech	3 550 915,16
Celkem	49 900 026,39

Prostředky dotaci z Evropské komise budou v souladu s platnou legislativou a s podmínkami poskytovatele účtovány po celou dobu trvání projektu jako přijatá záloha na dotaci. Přijatá záloha na dotaci se bude postupně zvyšovat o další prostředky, které budou od poskytovatele postupně přicházet. Ke každému datu účetní závěrky po dobu trvání projektu bude účtována dohadná položka aktivní proti výnosům z dotace ve výši nákladů vyčerpaných v daném účetním období.

Dohadné účty pasivní

DOHAD audit ERC 1.9.2019-28.2.2021	47 605,64
DOHAD audit ERC 1.3.21-31.8.22	45 663,59
DOHAD plyn 2024	60 000,00
DOHAD - výkon kolektivní správy 2024 (Dilia)	3 000,00
DOHAD - daňové poradenství 2023+2024 Rumunsko	80 000,00
Celkem	236 269,23

Účetní jednotka eviduje dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek, který v souladu s platnou legislativou nevykazuje v rozvaze, v celkové výši 12 118 738,02 Kč.

Účetní jednotka eviduje na účtu 379.90 47.630,— Kč jako závazek vůči odborové organizaci, protože tato nemá bankovní účet, kam by bylo možné odborové příspěvky zaměstnanců zasílat.

14. Události, které nastaly po datu účetní závěrky

Po datu účetní závěrky nenastaly významné události.

Datum sestavení 13. 4. 2025

Sestavil: Jan Benda

Digitálně podepsal Jan Benda
Datum: 2025.04.15 10:39:27
+02'00'

Statutární orgán: doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Digitally signed by
doc. Dr. phil. Rudolf
Kučera Ph.D.
Date: 2025.04.15
11:27:03 +02'00'

